

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

De notariële vormvereiste van de huwelijks- en samenlevingsovereenkomst. Behouden of afschaffen?

Marco Snoeks

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Charlotte DECLERCK

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2023
2024

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

De notariële vormvereiste van de huwelijks- en samenlevingsovereenkomst. Behouden of afschaffen?

Marco Snoeks

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Charlotte DECLERCK

SAMENVATTING

Deze masterscriptie onderzoekt grondig de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten, met de kernvraag of deze behouden of afgeschaft moet worden. Artikelen 2.3.6 BW en 1478, lid 4 oud BW leggen deze vereiste namelijk op. Het historische perspectief van deze vereiste, daterend uit de tijd van Napoleon, wordt belicht, samen met de praktijkgegevens die aantonen dat het gebruik van samenlevingsovereenkomsten minimaal is. Reden te meer om deze notariële vormvereiste onder de loep te nemen.

Het eerste deel van deze scriptie bevat een beschrijving van het huwelijk en de wettelijke samenwoning, waarbij de vermogensrechtelijke implicaties van beide samenlevingsvormen worden belicht, zowel met als zonder een overeenkomst. Het is immers zo dat beide vormen een wettelijk *default* stelsel bevatten: het solidaire beperkte gemeenschapsstelsel voor gehuwden en het niet-solidaire stelsel van scheiding van goederen voor de wettelijke samenwoners. Opvallend bij deze analyse is dat het onmogelijk is voor wettelijke samenwoners om verregaande solidariteit in te bouwen, alsook dat de notaris een 'extra' informatieplicht heeft bij het, door gehuwden, bedongen stelsel van scheiding van goederen. Dit alles kent de wettelijke samenwoning niet...

Het tweede deel analyseert de specifieke vereisten van huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten, inclusief de notariële vormvereiste en de sancties bij niet-naleving. Er wordt kritisch gekeken naar de effectiviteit van de publicatie in het Centraal Register voor Huwelijksovereenkomsten, vooral met betrekking tot de samenlevingsovereenkomst.

Het derde deel bevat een grondige bespreking van de *ratio legis* van de notariële vormvereiste, met een daaropvolgende evaluatie of deze *ratio legis* anno 2024 nog relevant is wat de huwelijks- en samenlevingsovereenkomst betreft. Onder andere de tegenwerpelijheid en de informatie- en adviesfunctie van de notaris kwamen aan bod. Opnieuw botste de samenlevingsovereenkomst op een muur. Het grootste parlementaire argument voor de notariële vormvereiste, namelijk de tegenwerpelijheid, werd weerlegd a.d.h.v. de analyse in deel 2. Ook de rol van de notaris in het verstrekken van informatie en advies als *ratio legis* is niet te verantwoorden in het huidige wettelijke kader van de wettelijke samenwoning. Wat de huwelijksovereenkomst betreft, is de *ratio legis* anno 2024 nog steeds relevant.

Het vierde deel vergelijkt het Belgische rechtstelsel met dat van Nederland en Griekenland. Ook deze rechtstelsels hanteren een notariële vormvereiste voor bovengenoemde overeenkomsten. Echter is de notariële vormvereiste voor de variant van de samenlevingsovereenkomst hier weer beter te rechtvaardigen dan in België. De huwelijksovereenkomst is op grond van dezelfde *ratio legis* als in België ook nog steeds essentieel in deze landen.

Het afsluitende deel bevat een antwoord op de centrale onderzoeksvraag, waarbij aanbevelend gepleit wordt de notariële vormvereiste voor de huwelijksovereenkomst te behouden, maar af te schaffen voor de samenlevingsovereenkomst.

DANKWOORD

Met groot genoegen schrijf ik dit woord van dank ter gelegenheid van het voltooien van mijn masterscriptie, alsook mijn master rechten aan de UHasselt.

"What a ride it has been."

Deze cinematografische quote vat perfect mijn juridische opleiding samen. Tijdens mijn academische reis heb ik te maken gehad met heel wat uitdagingen en opportuniteiten die mijn leven voorgoed hebben veranderd. Een diploma rechtspraktijk, het succesvol afleggen van het schakelprogramma en een Erasmusuitwisseling naar Athene als (voorlopige) absolute hoogtepunten. De coronapandemie en het overleven van een hartstilstand als momenten van tegenslag. Zelfs op een ziekenhuisbed kon ik de juridische wereld niet loslaten en bestook ik mijn artsen met de vraag wanneer ik terug kon studeren en mijn studies kon hervatten, vastberaden om het diploma 'master in de rechten' met verve te behalen. Al deze ervaringen hebben ervoor gezorgd dat het behalen van de titel 'meester in de rechten' net dat tikkeltje meer betekenis zal hebben voor mij dan de doorsnee rechtenstudent.

In de eerste plaats wens ik mijn promotor, Prof. Dr. Charlotte Declerck, te bedanken. Niet alleen bood zij mij de kans om een onderzoek te voeren naar dit interessante onderwerp, zij stond ook voortdurend klaar om advies te geven bij de uitwerking van deze scriptie. Haar enthousiasme werkte aanstekelijk en zette mij keer op keer aan om net wat dieper te graven in dit onderzoek. Daarnaast wil ik ook graag mevrouw Emilie Hermans bedanken voor de begeleiding en haar constructieve bemerkingen doorheen dit onderzoek. Gedurende het hele onderzoek kon ik rekenen op een uitstekende begeleiding, zelfs tot in het mooie Griekenland. Iedere evaluatievergadering was een bron aan nieuwe ideeën en verbeteringen, waardoor dit onderzoek volledig vorm en resultaat heeft gekregen.

Deze masterscriptie is daarnaast niet alleen het resultaat van mijn inspanningen, maar ook van de onvoorwaardelijke steun en liefde van de mensen om me heen. Mijn gezin, vrienden en vriendin hebben me altijd gesteund en aangemoedigd om mijn dromen waar te maken en ook in de bovenstaande, moeilijker momenten wezen ze mij op deze droom. Mijn resultaten zouden niet hetzelfde zijn zonder deze mensen.

Een dankwoord zo kort als dit kan nooit volstaan om de genoemde personen voldoende te bedanken, maar soms zijn weinig woorden beter dan vele.

Met oprechte dankbaarheid,
Marco Snoeks, 11 mei 2024

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1
<i>I. ONDERWERP EN PROBLEEMSTELLING VAN HET ONDERZOEK.....</i>	<i>1</i>
A) De huwelijksovereenkomst.....	1
B) De samenlevingsovereenkomst	2
C) Gebruik overeenkomsten in cijfers	3
<i>II. ONDERZOEKSVRAGEN.....</i>	<i>5</i>
<i>III. GEHANTEERDE ONDERZOEKSMETHODEN</i>	<i>6</i>
A) Algemeen.....	6
B) Per onderzoeksvraag.....	6
DEEL 1: DE SAMENLEVINGSVORM ACHTER DE OVEREENKOMST.....	9
1.1. DRIE SAMENLEVINGSVORMEN.....	9
1.2. BEWEEGREDEKEN OM TE HUWEN OF WETTELIJK SAMEN TE WONEN.....	10
1.2.1. Het huwelijk	10
1.2.2. De wettelijke samenwoning	11
1.3. DE GEVOLGEN VOOR HET AL DAN NIET KIEZEN VOOR EEN OVEREENKOMST... ..	12
1.3.1. Het huwelijk	12
A) Het wettelijk stelsel: beperkte gemeenschap.....	13
B) Conventionele stelsels	14
<i>B.1. De gemeenschapsstelsels</i>	<i>15</i>
<i>B.2. Stelsels van scheiding van goederen</i>	<i>15</i>
1.3.2. De wettelijke samenwoning	18
A) Beperkt wettelijk stelsel: zuivere scheiding van goederen.....	18
B) Conventioneel stelsel	19
1.4. VERDIEPING IN DE CONTRACTUELE MOGELIJKHEDEN	20
1.4.1. De huwelijksovereenkomst	20
A) In- en uitbrengbedingen	20
B) Valkeniersbeding.....	21
C) Niet-gelijke verdeling en verblijvingsbeding	21
D) Beding van vooruitmaking.....	22
1.4.2. De samenlevingsovereenkomst.....	23
A) Scheiding van goederen.....	23
B) Toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen (TIGV).....	24
C) Verrekenbeding	25
D) Hulpplicht: alimentatiebeding	25
DEEL 2: DE OVEREENKOMST UITGELICHT.....	27
2.1. (VORM)VEREISTEN VAN DE OVEREENKOMST.....	27
2.1.1. De huwelijksovereenkomst	27
A) Verbintenisrechtelijke vereisten.....	27
B) Vormvereisten.....	28
C) Inwerkingtreding en publiciteit van de overeenkomst	29
2.1.2. De samenlevingsovereenkomst.....	29

A) Verbintenisrechtelijke vereisten.....	29
B) Vormvereisten.....	30
C) Inwerkingtreding en publiciteit van de overeenkomst.....	31
2.2. <i>SANCTIE BIJ NIET-NALEVING NOTARIËLE VORMVEREISTE</i>	32
2.2.1. De huwelijksovereenkomst.....	32
2.2.2. De samenlevingsovereenkomst.....	33
DEEL 3: DE NOTARIËLE VORMVEREISTE VROEGER EN NU	35
3.1. <i>DE HISTORISCHE RATIO LEGIS ACHTER DE NOTARIËLE VORMVEREISTE</i>	35
3.1.1. De notariële schenking.....	35
3.1.2. Het notarieel testament.....	36
3.1.3. De erfovereenkomst.....	37
3.1.4. De huwelijks- en samenlevingsovereenkomst.....	39
A) Huwelijksovereenkomst.....	39
A.1. <i>Parlementaire evolutie</i>	39
A.2. <i>Achterliggende beweegredenen</i>	41
B) Samenlevingsovereenkomst.....	42
B.1. <i>Parlementaire evolutie</i>	42
B.2. <i>Achterliggende beweegredenen</i>	42
3.1.5. Besluit.....	43
3.2. <i>DE INVULLING VAN DE RATIO LEGIS ANNO 2024</i>	44
3.2.1. De huwelijksovereenkomst.....	44
A) Rechtszekerheid en tegenwerpelijheid.....	44
B) Advies- en informatieplicht.....	45
3.2.2. De samenlevingsovereenkomst.....	48
A) Controle van de legaliteit.....	48
B) Rechtszekerheid en tegenwerpelijheid.....	49
C) Huwelijkse analogie.....	50
D) Bijkomende ratio legis: advies- en informatieplicht van de notaris.....	50
3.2.3. Besluit.....	52
DEEL 4: BLIK OVER DE GRENZEN	55
4.1. <i>NEDERLAND</i>	55
4.1.1. Samenlevingsvormen in Nederland.....	55
4.1.1.1. Het huwelijk.....	55
4.1.1.2. Geregistreerd partnerschap.....	56
4.1.2. Vermogensrechtelijke aspecten: mogelijkheid tot overeenkomst?.....	57
4.1.2.1. Het huwelijk.....	57
A) Wettelijk stelsel: beperkte gemeenschap van goederen.....	57
B) Het contractuele stelsel: huwelijkse voorwaarden.....	58
4.1.2.2. Het geregistreerd partnerschap.....	59
A) Wettelijk stelsel: beperkte gemeenschap van goederen.....	59
B) Contractueel stelsel: partnerschapsvoorwaarden.....	60
4.1.3. Het aangaan van de overeenkomst: notariële vormvereiste?.....	60
4.1.3.1. Het huwelijk.....	60
4.1.3.2. Het geregistreerd partnerschap.....	61

4.1.4.	Notariële vormvereiste in vraag gesteld	61
4.1.4.1.	Kritische analyse vanuit de rechtsleer.....	62
4.1.4.2.	Partnerschapsvoorwaarden en samenlevingsovereenkomst niet vergelijkbaar?	63
4.2.	<i>GRIEKENLAND</i>	65
4.2.1.	Samenlevingsvormen in Griekenland.....	65
4.2.1.1.	Het huwelijk.....	65
4.2.1.2.	Geregistreerd partnerschap.....	67
4.2.2.	Vermogensrechtelijke aspecten: mogelijkheid tot overeenkomst?	68
4.2.2.1.	Het huwelijk.....	68
	A) Het wettelijk huwelijksvermogensstelsel: scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten (art. 1397-1402 GBW).....	68
	B) Het contractuele stelsel: goederengemeenschap (art. 1403-1415 GBW) ...	69
4.2.2.2.	Het geregistreerd partnerschap.....	70
4.2.3.	Het aangaan van de overeenkomst: notariële vormvereiste?	71
4.2.3.1.	Het huwelijk.....	71
4.2.3.2.	Het geregistreerd partnerschap.....	72
4.2.4.	Notariële vormvereiste in vraag gesteld	72
4.3.	<i>RECHTSVERGELIJKEND BESLUIT</i>	74
4.3.1.	De notariële vormvereiste bij de huwelijksovereenkomst	74
4.3.2.	De notariële vormvereiste bij de samenlevingsovereenkomst.....	75
DEEL 5: VOORSTEL DE LEGE FERENDA ALS BESLUIT		77
5.1.	<i>BEHOUD VAN DE NOTARIËLE VORMVEREISTE BIJ DE HUWELIJKSOVEREENKOMST</i>	77
5.1.1.	Ratio legis ook anno 2024 van belang.....	77
5.1.2.	Gedeeltelijke afschaffing naar Nederlands voorstel?	79
5.1.3.	Besluit.....	79
5.2.	<i>AFSCHAFFING VAN DE NOTARIËLE VORMVEREISTE BIJ DE SAMENLEVINGSOVEREENKOMST</i>	80
5.2.1.	Het argument van de tegenwerpelijkheid	80
5.2.2.	Wat met de informatie- en advieswens van de partners?.....	81
5.2.3.	Tegenstrijdigheid met de rechtsvergelijking	82
5.2.4.	Besluit.....	83
BIBLIOGRAFIE		85
<i>WETGEVING</i>		85
<i>RECHTSPRAAK</i>		87
<i>RECHTSLEER</i>		88
<i>VARIA</i>		98

INLEIDING

I. ONDERWERP EN PROBLEEMSTELLING VAN HET ONDERZOEK

1. Volgend onderzoek kadert binnen het familievermogensrecht. Samenvattend komt het erop neer dat er onderzocht zal worden waarom er precies een notariële vormvereiste bestaat voor huwelijksovereenkomsten en samenlevingsovereenkomsten. Met de veranderende sociale dynamiek, de diversiteit van relaties en de opkomst van nieuwe technologieën, rijst de vraag of deze formele eis nog steeds relevant is in de hedendaagse samenleving. Eén van de cruciale aspecten van het samenlevingsrecht is de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten. Door te analyseren hoe deze vereiste zich heeft ontwikkeld in het licht van maatschappelijke veranderingen en technologische vooruitgang, tracht dit onderzoek te beoordelen of deze juridische vereiste nog steeds adequaat is in het jaar 2024.

A) De huwelijksovereenkomst

2. De huwelijksovereenkomst is een akte waarin (toekomstige) echtgenoten het huwelijksvermogensstelsel kunnen regelen.¹ Hierin kunnen zij bijvoorbeeld de financiële betrekkingen tussen elkaar vastleggen, eigendom van goederen bewijzen en bepalen wie en hoe de goederen beheerd dienen te worden.²

3. Aanstaaende echtgenoten zijn echter niet verplicht om een huwelijksovereenkomst af te sluiten, zij vallen dan automatisch onder het wettelijk stelsel.³ Wat dan met (toekomstige) echtgenoten die liever opteren voor het stelsel van scheiding van goederen of enkele specifieke regelingen binnen het wettelijk stelsel willen vastleggen bijvoorbeeld? Zij moeten een huwelijksovereenkomst laten opmaken bij de notaris.⁴ Wie uiteindelijk zo een huwelijksovereenkomst heeft afgesloten, moet dit bij de aangifte van het huwelijk meedelen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Ze dienen dan eveneens een getuigschrift voor te leggen van de notaris.⁵

4. Uit bovenstaande blijkt dus dat voor (toekomstige) echtgenoten, die niet onder het wettelijk stelsel willen vallen, het verplicht is om een huwelijksovereenkomst bij de notaris te laten opstellen. In dit onderzoek zal er onderzocht worden wat de *ratio legis* van deze notariële vormvereiste is en of dit nog noodzakelijk is anno 2024. De mogelijkheid om (gedeeltelijk) onderhands een huwelijksovereenkomst op te stellen, zou ervoor kunnen zorgen dat er makkelijker voor deze

¹ Art. 2.3.1. BW.

² M. DELBOO en R. DELARUE, "Begunstiging van de langstlevende echtgenoot bij huwelijksovereenkomst", *BN* 2022, nr. 3, 137; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 219; A-L. VERBEKE e.a., *Relatievermogensrecht (derde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 191; R. BARBAIX, *Handboek Familiaal vermogensrecht (tweede editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 246-247.

³ Art. 2.3.12. BW.

⁴ Art. 2.3.6. BW.

⁵ A-L. VERBEKE e.a., *Relatievermogensrecht (derde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 211-212.

overeenkomst gekozen wordt. De eventuele financiële en/of psychologische barrière bij het stappen naar een notaris valt dan ook (eventueel) weg. Daartegenover staat natuurlijk de legaliteitscontrole van de notaris, waarbij de verschillende juridische clausules en termen correct uitgelegd worden aan de (toekomstige) echtgenoten. De advies- en inlichtingenplicht van de notaris⁶, alsook de tegenwerpelijheid t.a.v. derden, mag hierbij niet onderschat worden.

B) De samenlevingsovereenkomst

5. De wettelijke samenwoning is de toestand van samenleven van twee personen die een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats.⁷ Het doel is personen die samenwonen een wettelijke bescherming te bieden buiten het juridisch kader van het huwelijk.⁸

6. Zowel het primair stelsel, secundair stelsel als het toepasselijk erfrecht verschilt grondig van het huwelijk. Voor heel wat aangelegenheden vallen zij terug op het gemeen recht. Qua vermogensstelsel zijn zij bijvoorbeeld gehouden tot een stelsel van zuivere scheiding van goederen.⁹ Voorts is het wel mogelijk om een samenlevingsovereenkomst op te stellen, naar de zin van artikel 1478, lid 4 van het oud BW. De samenlevingsovereenkomst is een kaderovereenkomst waarbij de wettelijke samenwonenden hun vermogen kunnen regelen en ook de organisatie van het gezinsleven verduidelijking kunnen bieden (denk aan plicht tot bijdrage in de kosten voor levensonderhoud, etc.).¹⁰ Op deze manier kan er geanticipeerd worden op discussies, een evenwicht gegarandeerd worden tussen autonomie en solidariteit en natuurlijk meer rechtszekerheid bekomen worden.¹¹ Echter is het ook verplicht dit bij de notaris te doen¹², wat mogelijks weer extra kosten en administratie met zich meebrengt. Een toegankelijker manier om een samenlevingsovereenkomst op te stellen kan ervoor zorgen dat er ook daadwerkelijk meer gebruik van gemaakt wordt.

7. De vraag rijst dan ook of deze overeenkomst niet geherformuleerd dient te worden zowel naar inhoud als naar vormvereisten en wat de rechtspraktijk ervaart omtrent dit fenomeen. Dit onderzoek zal trachten een antwoord te bieden op een deel van deze vraag, namelijk of het opportuun is om de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten af te schaffen.

⁶ Art. 1 Wet op het notarisambt.

⁷ Art. 1475 §1 oud BW.

⁸ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 1107-1148; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 23-24; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 488-491.

⁹ Art. 1478 oud BW.

¹⁰ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 109.

¹¹ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 1128; R. BARBAIX, *Handboek Familiaal vermogensrecht (tweede editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 381; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 249; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 108; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 178; B. DELA-HAYE en F. TAINMONT, "Les effets de la cohabitation légale ou de fait au regard du droit civil des successions et des libéralités", *RGEN*, 2018, 473.

¹² Art. 1478, lid 4 oud BW.

C) Gebruik overeenkomsten in cijfers

8. Het dagdagelijks gebruik van deze overeenkomsten werpt een eerste licht op enerzijds het belang van deze overeenkomsten en anderzijds welke aandachtspunten geformuleerd kunnen worden wat de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten betreft. Eerst wordt er globaal gekeken hoeveel huwelijken en wettelijke samenwoningen voltrokken zijn in een bepaald jaar, nadien hoeveel hiervan een overeenkomst verleden hebben bij de notaris.

C.1. De huwelijksovereenkomst

9. In 2022 werden er 48.482 huwelijken in België voltrokken, of bijna 9% meer dan het gemiddelde van de periode 2017-2019. In 2020 en 2021 hebben veel koppels hun trouwplannen moeten uitstellen, vanwege de coronapandemie. In die jaren waren er respectievelijk 11.770 en 3.713 huwelijken minder dan de voorgaande jaren. 2022 kende dus een inhaalbeweging, met 3.933 huwelijken meer dan het gemiddelde voor de periode 2017 tot 2019.¹³

10. Ook het aantal afgesloten huwelijksovereenkomsten zit in een stijgende lijn. In 2019 werden er 12.844 huwelijksovereenkomsten afgesloten tussen (aanstaande) echtgenoten, terwijl er in dat jaar zo een 45.000 huwelijken voltrokken werden. Wat nog veel meer gebeurt, zijn de (gewijzigde) huwelijksovereenkomsten tijdens het huwelijk. In 2019 registreerden de notarissen 23.914 huwelijksovereenkomsten die tijdens het huwelijk werden ondertekend, een stijging met bijna 5 procent tegenover 2018.¹⁴

11. Kijken we naar de meest recente cijfers, dan zien we dat er in 2022 14.289 huwelijksovereenkomsten werden afgesloten. Nieuwe en gewijzigde overeenkomsten samen konden rekenen op zo een 40.000 aktes. Dat is een stijging van ongeveer 12% in vergelijking met 2018. Er kan dus geconcludeerd worden dat de huwelijksovereenkomst een alsmaar meer populairder mechanisme is dat de echtgenoten toelaat hun huwelijksvermogensstelsel te regelen, zowel voor als tijdens het huwelijk.

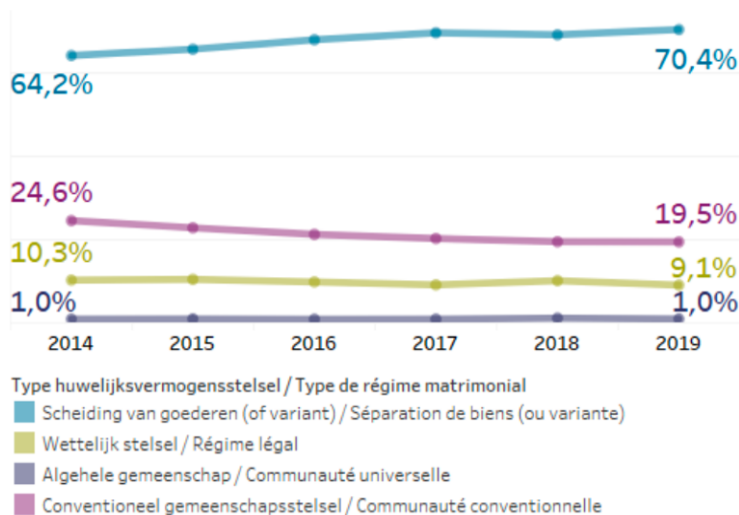
12. Wat de inhoud van de huwelijksovereenkomsten betreft, is het opvallend dat gehuwden, die een huwelijksovereenkomst opstellen, kiezen voor het stelsel van scheiding van goederen. Dit representeert 7 van de 10 gemaakte huwelijksovereenkomsten tot 2019. Opvallend is dat de 'algehele gemeenschap' bijzonder weinig voorkomt, zo ligt dit stelsel maar voor 1% van de gemaakte overeenkomsten aan de basis.¹⁵ Ook recentere cijfers, van 2023, bevestigen dat men merendeel opteert voor een stelsel van scheiding van goederen en het stelsel van algehele gemeenschap in de vergetelheid dreigt te geraken.¹⁶

¹³ Kerncijfers Statbel, 2022 : het jaar waarin men eindelijk kon trouwen, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/huwelijken> (laatste consultatie 21.04.2024).

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ B. AZARE, Perscommuniqué huwelijkscontracten, Brussel, 12 februari 2020.

¹⁶ C. DECLERCK, "Contractsvrijheid van aanstaande echtgenoten uitgedrukt in cijfers en grafieken", *T.Fam.* 2023, 70-71.

Figuur: Deze grafiek representeert het gekozen huwelijksstelsel tot 2019 in de huwelijksovereenkomsten. Disclaimer: uiteraard zijn er heel wat gehuwden die geen huwelijksovereenkomst opstellen en onder het wettelijk stelsel vallen, dit is niet in de grafiek verwerkt.¹⁷

13. Samenvattend is en blijft de huwelijksovereenkomst een zeer populair instrument om de vermogensrechtelijke aspecten van het huwelijk te regelen. Toch moet men kritisch blijven en zich afvragen of er niet meer (toekomstig) gehuwden gebruik zouden maken van deze overeenkomst wanneer de notariële vormvereiste verlaten zou worden en of dit nog steeds zo noodzakelijk is. In volgende delen van deze scriptie zal deze vormvereiste onder de loep genomen worden en wordt een inschatting gemaakt van de noodzakelijkheid van de notariële vormvereiste bij dergelijke huwelijksovereenkomsten.

C.2. De samenlevingsovereenkomst

14. Sinds 2011 is de wettelijke samenwoning een populaire vorm van samenleven geworden.¹⁸ Zo werden er, in 2023, ongeveer 39.000 verklaringen tot wettelijke samenwoning afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. In 2022 bedraagt het aantal nieuwe verklaringen 38.359, of een beperkte stijging van 1,6% ten opzichte van 2021 en een minieme daling van 0,2% ten opzichte van het gemiddeld aantal gevallen voor de periode 2018-2021.¹⁹

15. Wat de cijfers omtrent de samenlevingsovereenkomsten betreft, zijn deze beduidend minder positief. In 2017, 2018 en 2019 werden er respectievelijk 275, 294 en 306 samenlevingsovereenkomsten geregistreerd.²⁰ Het verschil met het aantal huwelijksovereenkomsten is immens, daar er respectievelijk 13.246 en 13.165 huwelijksovereenkomsten werden afgesloten in

¹⁷ B. AZARE, Cijfergegevens perscommuniqué huwelijkscontracten, Brussel, 12 februari 2020. Ook een andere studie toont aan dat de verhoudingen voor het gekozen stelsel in deze lijn liggen: C. DECLERCK, "Contractsvrijheid van aanstaande echtgenoten uitgedrukt in cijfers en grafieken", *T.Fam.* 2023, afl. 3-4, 70-71

¹⁸ In het jaar 2000 waren er in België 2144 verklaringen van wettelijke samenwoning, in 2005 reeds 12.913 en in 2014 29.324. Bron: FOD Economie, algemene Statistiek en economische informatie, statbel.fgov.be (laatste consultatie: 30.04.2024)

¹⁹ Kerncijfers Statbel, 2022: Verklaringen van wettelijke samenwoning stabiliseren zich en beëindigingen evolueren, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/wettelijke-samenwoning> (laatste consultatie: 21.04.2024).

²⁰ FEDNOT, Notarisbarometer Familie 2017 en FEDNOT, Notarisbarometer Familie 2018; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 20.

2017 en 2018. Hoewel er ongeveer 11% meer huwelijken worden voltrokken dan dat er verklaringen van wettelijke samenwoning afgelegd worden, blijft het verschil gigantisch.

16. Empirisch onderzoek bevestigt de impopulariteit van de samenlevingsovereenkomsten binnenin het notariaat. Enkele interessante resultaten zijn de volgende:²¹

- 95% van de notarissen verlijdt jaarlijks slechts 0 tot 10 samenlevingsovereenkomsten;
- De notariële praktijk haalt ook slechts in 17% van de gevallen de mogelijkheid en meerwaarde aan van deze overeenkomst wanneer er een wettelijk samenwonend koppel langskomt.

17. Samenvattend kan er dus gesteld worden dat uit bovenvermeld onderzoek blijkt dat de samenlevingsovereenkomst eerder een 'dode mus' is en het bijzonder weinig gebruikt wordt. Dit terwijl het effectief een goed kader kan bieden ter bescherming van de partners. Door conventioneel een regeling uit te werken, neemt niet alleen de rechtsonzekerheid af. Het biedt eveneens ook handvaten aan wanneer een beëindiging van de wettelijke samenwoning dreigt. Daar notarissen eerder minachtig staan t.o.v. deze samenlevingsovereenkomsten, kan men de vraag stellen of de oorzaak van het geringe gebruik niet gelegen is in de notariële vormvereiste. In volgende delen van deze scriptie zal de noodzakelijkheid van deze vereiste in vraag gesteld worden.

II. ONDERZOEKSVRAGEN

18. De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Dient de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten behouden te blijven of afgeschaft te worden?

(= *combinatie van een beschrijvende en aanbevelende onderzoeksvraag*)

19. De subonderzoeksvragen luiden als volgt:

- Wat zijn huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten?
(= beschrijvende onderzoeksvraag)
- Wat houdt de notariële vormvereiste in en is de oorspronkelijke *ratio legis* nog relevant in de hedendaagse samenleving?
(= beschrijvende en evaluerende onderzoeksvraag)
- Bieden de rechtsstelsels van Griekenland en Nederland andere mogelijkheden om een huwelijks- en samenlevingsovereenkomst op te stellen en kan dit inspiratie bieden voor het Belgische rechtssysteem?
(= vergelijkende onderzoeksvraag)

²¹ L. DE SCHRIJVER, "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, Knops Publishing, 2020, 55-63.

- Dient er juridisch ingegrepen te worden en, zo ja, welke ingrepen zouden het gebruik en continuïteit van huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten verbeteren?
(= aanbevelende onderzoeksvraag)

III. GEHANTEERDE ONDERZOEKSMETHODEN

A) Algemeen

20. Dit onderzoek is, in de hoofdzaak, een monodisciplinair onderzoek.²² Het heeft in de eerste plaats als doel het huidig, geldend recht omtrent de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten in kaart te brengen. Hierbij zal zowel naar de historische ontwikkeling van de notariële vormvereiste gekeken worden, als naar de huidige stand van zaken. D.m.v. een uitvoerige rechtswetenschappelijke analyse zal dit onderzoek de *ratio legis* van de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten achterhalen, alsook de noodzaak ervan anno 2024 evalueren.

21. Om niet enkel te focussen op het Belgisch standpunt, wordt er in dit onderzoek ook voor geopteerd om een blik over de grenzen te werpen. Dit is interessant om eventueel inspiratie te halen voor de verbetering van de toegankelijkheid van huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten of net een bevestiging te krijgen van de noodzaak van de notariële vormvereiste.

B) Per onderzoeksvraag

- *Wat zijn huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten?*

22. Deze subonderzoeksvraag is een beschrijvende onderzoeksvraag.²³ Allereerst wordt het huwelijk en de wettelijke samenwoning als samenlevingsinstituut in kaart gebracht. De verschillen tussen beide samenlevingsvormen zullen duidelijk worden, alsook welke familiaal vermogensrechtelijke gevolgen het aangaan van één van deze samenlevingsvormen met zich meebrengt zonder dat er een overeenkomst afgesloten wordt. Vervolgens wordt er specifiek geduid wat er met een huwelijks- of samenlevingsovereenkomst bedongen kan worden en wordt, kortom, het wettelijk kader van een dergelijke overeenkomst beschreven.

Deze onderzoeksvraag wordt voornamelijk beantwoord door een analyse van de relevante wetgeving, rechtsleer en rechtspraak. Juridisch-technisch worden de facetten van de situering, aanvang en sanctie bij niet-uitvoering van de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten uiteengezet.

- *Wat houdt de notariële vormvereiste in en is de oorspronkelijke ratio legis nog relevant in de hedendaagse samenleving?*

²² L. KESTEMONT en P. SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2021, 24-25.

²³ L. KESTEMONT en P. SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 30.

23. Deze subonderzoeksvraag is een combinatie van een beschrijvende en evaluerende onderzoeksvraag.²⁴ Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden wordt er eerst naar de historische *ratio legis* gekeken van de invoering van de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten. Hiermee wordt getracht te ontdekken op basis van welke motieven men deze vormvereiste ingevoerd heeft, om nadien te evalueren of deze motieven, anno 2024, nog relevant zijn.

Om een breder beeld te krijgen van de *ratio legis* van de notariële vormvereiste, wordt er ook gekeken naar de *ratio legis* van andere notariële akten van familierechtelijke aard (zoals de notariële schenking, het notarieel testament en de erfovereenkomst). Zo wordt duidelijk of de *ratio legis* achter alle notariële vormvereisten gebaseerd zijn op dezelfde motieven of als er toch verschillen zijn. Het is bijvoorbeeld ook mogelijk dat men de motieven voor de schenking en het testament overgenomen heeft bij de huwelijks- en samenlevingsovereenkomst. Er wordt bij deze onderzoeksvraag ook al kritisch stilgestaan bij deze *ratio legis* in onze huidige samenleving anno 2024. Is de *ratio legis* nog van toepassing in het huidige tijdperk?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden wordt er vooral gebruik gemaakt van allerlei parlementaire werkzaamheden ter invoering, wijziging of bevestiging van de notariële vormvereiste bij de desbetreffende akten. Aanvullend wordt er ook beschreven wat de rechtsleer en artikelsgewijze commentaar over deze *ratio legis* in kaart gebracht heeft.

- *Bieden de rechtsstelsels van Griekenland en Nederland andere mogelijkheden om een huwelijks- en samenlevingsovereenkomst op te stellen en kan dit inspiratie bieden voor het Belgische rechtssysteem?*

24. Deze subonderzoeksvraag is een extern vergelijkende onderzoeksvraag.²⁵ Allereerst wordt er voor beide rechtsstelsels uiteengezet hoe het huwelijk en de (variant van de) wettelijke samenwoning georganiseerd zijn, waarbij dus ook onderzocht wordt of er een mogelijkheid is om een overeenkomst op te stellen. Vervolgens wordt er specifieker onderzocht of er ook een notariële vormvereiste is bij deze overeenkomsten en, zo ja, hoe dit dan georganiseerd wordt. Door middel van relevante rechtsleer wordt er ook een blik geworpen op de algemene beleving van de notariële vormvereiste in het desbetreffende land. Nadat deze aspecten voor ieder rechtsstelsel uiteengezet zijn, volgt er een vergelijkend schema met het Belgisch rechtsstelsel. Zijn er gelijkenissen en verschillen? Kan de Belgische wetgever inspiratie halen uit deze rechtstelsels?

Voor de eerste rechtsvergelijking werd er geopteerd voor het Nederlandse rechtsstelsel. Een rechtsvergelijking met Nederland kan het debat over het al dan niet handhaven of afschaffen van de notariële vormvereiste verrijken door aanvullende perspectieven en argumenten te bieden. Het kan helpen bij het identificeren van best practices, mogelijke valkuilen en alternatieve benaderingen die

²⁴ L. KESTEMONT en P. SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 30-32.

²⁵ L. KESTEMONT en P. SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 52-53.

de wetgever in België kan overwegen. Er wordt ook bewust gekozen voor een vergelijking binnen de *civil law* rechtsstelsels, daar de gelijkenissen en verschillen in eenzelfde ontwikkeling geplaatst worden. Ook de toegankelijkheid van het bronnenmateriaal en de gehanteerde taal maakten een diepgaand rechtsvergelijkend onderzoek met Nederland mogelijk. Uit voorafgaand onderzoek is ook gebleken dat er rechtsleer te vinden is omtrent de vraag die in dit onderzoek centraal staat. Zo stelt men zich de vraag of de meerwaarde van de notaris in het geval huwelijks- of samenlevingsovereenkomsten niet is afgenomen. Deze Nederlandse invalshoek kan dus inspiratie bieden om bepaalde aanpassingen te doen aan deze vormvereiste enerzijds of argumentatie bieden ter verantwoording van het behoud van de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten anderzijds.

Voor de tweede rechtsvergelijking werd er gekozen voor het Griekse rechtstelsel. Griekenland heeft een rechtstelsel dat gekend staat voor de verworteling met haar geschiedenis en cultuur. Griekenland heeft een lange geschiedenis die teruggaat tot de oudheid. Het vergelijken van historische en moderne benaderingen kan inzicht geven in de continuïteit of verandering van juridische opvattingen inzake de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten als onderwerp. Ook de impact van culturele invloeden op deze regelgeving mag niet onderschat worden. Zo is het religieuze huwelijk nog steeds verankerd in het Grieks Burgerlijk Wetboek. Een rechtsvergelijking met Griekenland kan dus een breder begrip van het onderwerp bieden door de interactie tussen wetgeving, cultuur en samenleving te onderzoeken en daar bepaalde conclusies uit te trekken. Is progressief altijd beter?

Het verblijven in de hoofdstad van Griekenland, Athene, gedurende 6 maanden in het kader van een Erasmusuitwisseling is een andere reden voor deze rechtsvergelijking. Het was voor mij enorm belangrijk deze scriptie te kunnen koppelen aan mijn Erasmusavontuur. Enerzijds door de onvergetelijke ervaring, anderzijds omdat ik letterlijk met twee voeten in de Griekse samenleving stond. Niet alleen had ik toegang tot de prachtige (rechts)bibliotheken van Athene, ook kon ik rekenen op constructieve gesprekken en uitleg omtrent de huwelijksovereenkomst en samenlevingsovereenkomst naar Grieks recht. Griekse medestudenten, professoren en beroepspractici maakten mij wegwijs in het Griekse relatievermogensrecht, waardoor het onderzoek zeer levendig gemaakt kon worden.

- *Dient er juridisch ingegrepen te worden en, zo ja, welke ingrepen zouden het gebruik en continuïteit van huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten verbeteren?*

25. Deze onderzoeksvraag is een aanbevelende onderzoeksvraag.²⁶ Door de eerder uiteengezette hoofdstukken samen te leggen zal er een antwoord geformuleerd kunnen worden op de vraag of de notariële vormvereiste afgeschaft of behouden dient te worden en kan er een voorstel de lege feranda geformuleerd worden. Het uiteindelijke resultaat zal een aanzet kunnen geven tot verdergaand onderzoek.

²⁶ L. KESTEMONT en P. SCHOUKENS, *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 32.

DEEL 1: DE SAMENLEVINGSVORM ACHTER DE OVEREENKOMST

26. In dit eerste deel wordt een verkenning geboden van de diverse samenlevingsvormen binnen het Belgische recht. Een essentiële stap naar een diepgaand begrip van de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten, het uiteindelijke onderwerp van dit onderzoek, omvat het overzichtelijk presenteren van de verschillende mogelijkheden die individuen hebben om hun persoonlijke relaties juridisch vorm te geven. Hierbij zullen de beweegredenen die leiden tot de keuze voor een huwelijk of wettelijke samenwoning kort geschetst worden.

27. Na deze beschouwing van de beweegredenen zal dit deel zich concentreren op een juridisch-technische analyse van de twee samenlevingsvormen die centraal staan in dit onderzoek, namelijk het huwelijk en de wettelijke samenwoning. Specifiek in dit onderzoek is het belangrijk om te weten wat er geregeld kan worden in een huwelijks- of samenlevingsovereenkomst en waar men wettelijk op terugvalt indien er geen overeenkomst opgesteld wordt. Op deze manier wordt het voor de lezer duidelijk wat het nut en de waarde kan zijn van een dergelijke overeenkomst, ook kunnen er o.b.v. deze wettelijke *default* regels conclusies getrokken worden.

1.1. DRIE SAMENLEVINGSVORMEN

28. Het Belgisch recht kent drie vormen van samenleving: het huwelijk²⁷, de wettelijke samenwoning²⁸ en de feitelijke samenwoning²⁹.

29. Het huwelijk is een privaatrechtelijke instelling die rechtsbescherming verleent aan een op seksualiteit gesteunde levensgemeenschap tussen twee personen en waartoe wordt toegetreden op basis van een vormelijk contract. Het is een samenlevingsvorm die uitdrukkelijk op seksualiteit gebaseerd is, waardoor deze samenlevingsvorm niet mogelijk is tussen broers/zussen of ouder met een kind.³⁰

30. De wettelijke samenwoning is eveneens een privaatrechtelijke instelling, echter is er tussen de twee personen geen op seksualiteit gesteunde relatie vereist. Aldus staat deze samenlevingsvorm ook open voor nauwe (aan)verwanten. De wettelijke samenwoning komt, in tegenstelling tot de feitelijke samenwoning, tot stand op basis van een wilsverklaring tussen de partners voor de ambtenaar van de burgerlijke stand en niet door het loutere feit van samenleven.³¹

²⁷ Art. 164/1 e.v. oud BW.

²⁸ Art. 1476 e.v. oud BW.

²⁹ Niet wettelijk verankerd in België.

³⁰ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 493-496; G. VERSCHULDEN, *Handboek Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 491; A-L. VERBEKE e.a., *Relatievermogensrecht (derde editie)*, Morsel, Intersentia, 2023, 18; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 290.

³¹ Art. 1475 §1 oud BW; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 498-501; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 25-40; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 23-27; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 394.

31. De feitelijke samenwoning verwijst naar een situatie waarin twee mensen samenleven als een paar zonder een officiële wettelijke status zoals het huwelijk of een wettelijke samenwoning. Er is geen specifieke wettelijke procedure vereist om feitelijk samen te wonen. Het is een informele vorm van samenwonen en biedt niet dezelfde wettelijke bescherming als een huwelijk of wettelijke samenwoning.³²

32. In dit onderzoek zal er enkel stilgestaan worden bij de twee voorgaande samenlevingsvormen, namelijk het huwelijk en de wettelijke samenwoning. Dit omwille van de verplichte notariële vormvereiste die bij beide samenlevingsvormen geldt als men een overeenkomst wil afsluiten. Aangezien het statuut van feitelijke samenwoning niet wettelijk verankerd is, is er uiteraard ook geen notariële vormvereiste voorhanden.³³ Het wordt zaak voor de wetgever om eerst duidelijke contouren te bepalen voor het statuut van feitelijke samenwoning en daarbij dus ook de beslissing te nemen of een eventuele samenlevingsovereenkomst al dan niet bij de notaris dient opgesteld te worden. Verdere resultaten in dit onderzoek kunnen al een beeld geven.

1.2. BEWEEGREDEKEN OM TE HUWEN OF WETTELIJK SAMEN TE WONEN

1.2.1. Het huwelijk

33. Wat het institutionele aspect van het huwelijk betreft, blijkt dat symbolische overwegingen nog steeds een significante rol spelen bij de keuze om te trouwen. Het huwelijk wordt vaak gezien als een belangrijke mijlpaal in de liefdesrelatie. Het formele aspect van het huwelijk, waarbij men erkend wordt als 'man en vrouw', 'man en man' of 'vrouw en vrouw' in de samenleving, blijft voor velen een verankering van de liefde die ze voor elkaar voelen.³⁴ Bovendien wordt het huwelijksfeest, dat vaak volgt op de ceremonie, beschouwd als een unieke gebeurtenis in het leven van veel mensen. Naast deze symbolische overwegingen zijn er uiteraard ook praktische aspecten zoals financiële en juridische zekerheid die het huwelijk biedt. Het feit dat alles goed geregeld is in geval van onverwachte gebeurtenissen, biedt veel koppels een gevoel van geruststelling.³⁵

³² K. VANWINCKELEN, W. PINTENS, C. DECLERCK en J. DU MONGH, "Hoofdstuk II. - Feitelijke samenwoning" in *Familiaal vermogensrecht*, 1e editie, Brussel, Intersentia, 2010, 504-514; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 256; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Morsel, Intersentia, 2022, 183-185; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1104; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 405-406.

³³ L. FRANCK en E. JANSSENS, "[Samenleving] Een vergelijkend overzicht van de verschillende samenlevingsvormen naar Belgisch recht", *NOT* 2022, nr. 8, 1-18.

³⁴ D. SENACH, "Het huwelijk in opwaartse trend", *TFM* 2020, nr. 132, 3-7; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Morsel, Intersentia, 2023, 287-290

³⁵ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 475-484; V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van 'het grote feest' tot 'de lange to-do'" in *Wetenschappelijk comité notarieel congres (ed.)*, *Arbeid & Relatie. Notarieel Congres 2013*, Brussel, Larciër, 2013, 85-99.

34. Bekijken we de andere kant van het spectrum, en betrekken we de beweegredenen erbij waarom iemand niet kiest voor het huwelijk, dan vallen er enkele punten op. Vooral financiële en juridische redenen vormen de grootste categorie van redenen om niet voor het huwelijk te kiezen. Sommige partners vrezen voor een verlies of vermindering van sociale uitkeringen (pensioen, onderhoudsgeld) of andere fiscale voordelen.³⁶ Heel wat mensen schakelen het huwelijk gelijk met de wettelijke samenwoning en zien in het huwelijk geen meerwaarde. Iemand met de juiste juridische kennis weet natuurlijk dat hier wel degelijk grote verschillen in zijn. Bovendien moet men ook rekening houden met de sociale druk die een rol speelt. Veel mensen stellen het huwelijk uit vanwege angst om niet te voldoen aan de sociale verwachtingen van hun omgeving, zoals het organiseren van een groot huwelijksfeest, enzovoort. Daarnaast spelen ook andere prioriteiten een rol. Het kopen of bouwen van een huis, of de komst van een baby, worden vaak als urgenter beschouwd dan het huwelijk, waardoor het huwelijk vaak op de lange baan wordt geschoven of zelfs uit het oog wordt verloren.³⁷

1.2.2. De wettelijke samenwoning

35. De wettelijke samenwoning wordt doorgaans niet aangegaan van zodra men bij elkaar intrekt. Eerst volgt er vaak een periode van feitelijk samenwonen vooraleer men naar de ambtenaar van de burgerlijke stand trekt om over tot te gaan tot wettelijke samenwoning.³⁸

Wanneer een huwelijk niet tot de mogelijkheden behoort wegens familiale, financiële, juridische redenen ofwel omdat een van hen simpelweg een veto stelt, komt de wettelijke samenwoning in het vizier. De keuze wordt gemotiveerd door gebeurtenissen, zoals de aankoop van een woning of een zwangerschap. Deze mijlpalen wakkeren de wens naar zekerheid aan. De partners willen elkaar financieel beschermen bij onverwachte gebeurtenissen zoals overlijden. Zichzelf veiligstellen bij een relatiebreuk is evenwel niet de belangrijkste beweegreden. Waar de bescherming na overlijden "logisch" en "positief" aanvoelt, voelt de bescherming na een relatiebreuk als een motie van wantrouwen. De partners blijven geloven dat alles beschaafd afgehandeld zal worden wanneer er een relatiebreuk volgt.³⁹

36. Daarnaast zijn er natuurlijk mensen die negatief staan ten opzichte van de wettelijke samenwoning en dus een andere samenlevingsvorm kiezen. Dit is te wijten aan verschillende redenen. De partners denken beschermd te zijn bij een feitelijke samenwoning, maar niets is minder waar. Bovendien ervaren potentieel wettelijke samenwoners een drempel om juridische informatie in te winnen bij de notaris. Ze voelen zich niet thuis in de juridische wereld en vrezen het vakjargon

³⁶ A. VERBEKE, M. DELBROEK en K. BOLLEN, "Wil de jeugd nog trouwen?", *R.W.*, 2021-2022/4, 151-171.

³⁷ V. DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "juridische bescherming van samenwoners. Van het grote feest tot de lange to-do" in *Verslagboek Notarieel Congres 2017: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2017, 75-88.

³⁸ L. DE SCHRIJVER, *Evaluatie en toekomstperspectieven van de wettelijke samenwoning*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 248-250.

³⁹ V. DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van het grote feest tot de lange to-do" in *Verslagboek Notarieel Congres 2017: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2017, 75-88; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 21-22.

van de notaris niet te begrijpen en de kosten die daaraan verbonden zijn worden als duur en onnodig ervaren.⁴⁰

37. Andere wettelijk samenwonenden geven aan dat deze samenlevingsvorm voor hen als een soort testperiode dient vooraleer men huwt. Gedurende de periode 2005-2017 resulteerden 25% van de wettelijke samenwoningen in een huwelijk.⁴¹

1.3. DE GEVOLGEN VOOR HET AL DAN NIET KIEZEN VOOR EEN OVEREENKOMST

38. In dit derde hoofdstuk van deel 1 wordt er, zowel voor het huwelijk als voor de wettelijke samenwoning, een overzicht gegeven van de vermogensrechtelijke aspecten die beide samenlevingsvormen met zich meebrengen. Het zal de lezer een beeld geven van de noodzakelijkheid van een overeenkomst in bepaalde gevallen en waar men op terugvalt indien er geen overeenkomst opgesteld wordt (lees: het wettelijk stelsel).

1.3.1. Het huwelijk

39. Het huwelijksvermogensrecht behandelt enerzijds de rechten en plichten van de echtgenoten (= primair stelsel) en anderzijds het wettelijk huwelijksvermogensstelsel en de conventionele stelsels waaruit de echtgenoten kunnen kiezen (= secundair stelsel).⁴² Daar dit onderzoek de focus legt op de huwelijksovereenkomst wordt er verder geen analyse gemaakt van het primaire stelsel.

40. Naast het primair stelsel zijn echtgenoten dus ook aan een secundair huwelijksvermogensstelsel onderworpen. Het statuut van de vermogens van de echtgenoten, hun rechten en plichten met betrekking tot deze vermogens en hun verhouding onderling en t.o.v. derden, hebben een duidelijke regeling nodig. De keuze voor een huwelijksvermogensstelsel is niet volledig in de handen van de echtgenoten overgelaten. Wanneer de echtgenoten zelf geen keuze maken voor een stelsel in een eventuele huwelijksovereenkomst, poneert de wetgever zelf het wettelijk stelsel dat rechtstreeks van toepassing is.⁴³ Het, al dan niet, kiezen voor een bepaald stelsel kan grote gevolgen hebben bij bijvoorbeeld een overlijden of echtscheiding. Het is dus belangrijk dat echtgenoten een weloverwogen beslissing nemen waar ze beiden achter staan, zodat ze weten op welk stelsel zij terugvallen indien er geen overeenkomst afgesloten wordt.⁴⁴

⁴⁰ V. DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van het grote feest tot de lange to-do in *Verslagboek Notarieel Congres 2017: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2017, 75-88; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 21-22.

⁴¹ M. CORIJN, "Hoe duurzaam zijn recente huwelijken en wettelijke samenwoningen in het Vlaamse Gewest?", *SVR-St@ts* 2017/11, 1-3.

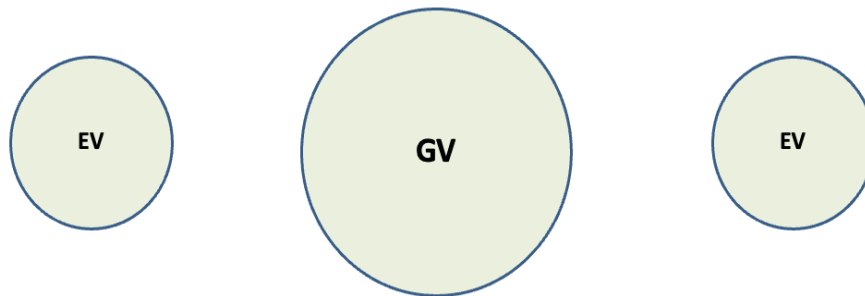
⁴² R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2022, 9-10; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 23-24.

⁴³ Art. 2.3.12. BW

⁴⁴ R. DEBLAUWE, "Het huwelijkscontract in formele zin: werking, akte, wijzigingen, publicatie" in *Huwelijksvermogensrecht anno 2021*, Gent, Knops Publishing, 2022, 49-60; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Morsel, Intersentia, 2022, 10.

A) Het wettelijk stelsel: beperkte gemeenschap

41. Het wettelijk stelsel is automatisch van toepassing indien de (toekomstig) gehuwden de keuze maken geen huwelijksovereenkomst op te stellen.⁴⁵ Het wettelijk stelsel berust op drie vermogens: het eigen vermogen van elk van beide echtgenoten en het gemeenschappelijk vermogen van beide echtgenoten.⁴⁶

Figuur: Simplistisch voorgesteld ziet de samenstelling van het wettelijk huwelijksvermogensstelsel er zo uit.

Twee grote groepen 'eigen goederen' kunnen worden onderscheiden, namelijk goederen eigen omwille van hun oorsprong en goederen eigen omwille van hun aard. Eigen omwille van hun oorsprong zijn de voorhuwelijkse goederen, nalatenschappen en giften.⁴⁷ Zo zijn alle roerende en onroerende goederen die aan een echtgenoot toebehoren op de dag van het huwelijk, eigen. De tijdens het huwelijk verkregen goederen 'om niet' (zonder tegenprestatie, bv. via schenking of legaat) zijn eveneens eigen.⁴⁸

Het gemeenschappelijk vermogen bevat alle inkomsten, bezittingen en schulden die echtgenoten tijdens het huwelijk verwerven. Dit omvat salarissen, eigendommen, investeringen, maar ook schulden en andere financiële verplichtingen.⁴⁹

42. Essentieel wat de regeling van de schulden betreft, is het onderscheid tussen het definitief en voorlopig passief.⁵⁰ Het definitief passief geeft aan of een schuld eigen of gemeenschappelijk is. Zo zijn gemeenschappelijke schulden⁵¹ de schulden die een last van het gemeenschappelijk vermogen vormen en door dat vermogen gedragen moeten worden. Schulden die slechts het persoonlijk vermogen van de schuldenaar bezwaren zijn eigen.⁵²

⁴⁵ Art. 2.3.12. BW.

⁴⁶ Art. 2.3.16. BW; R. BARBAIX en A-L. VERBEKE, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 33; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 37-39; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 70-71; J. RUYSEVELDT, "Inleidende beschouwingen" in J. DECUYPER, *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2016, 19.

⁴⁷ Art. 2.3.17 BW.

⁴⁸ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 40-69; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 72-92.

⁴⁹ K. VANWINCKELEN, W. PINTENS, C. DECLERCK en J. DU MONGH, "Hoofdstuk III. – Wettelijk stelsel" in *Familiaal vermogensrecht*, Brussel, Intersentia, 2010, 181-190; J. DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, 12; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 40-69; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 72-92.

⁵⁰ R. BARBAIX en A-L. VERBEKE, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 71; J. DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, 27-28; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 98-113.

⁵¹ Zie voorbeelden in art. 2.3.25. BW.

⁵² Zie voorbeelden in art. 2.3.23 BW en 2.3.24. BW.

Het voorlopig passief, daarentegen, betreft het verhaalsrecht van de schuldeisers en op welk onderpand zij zich kunnen beroepen. Een eigen schuld van een echtgenoot kan in principe enkel verhaald worden op het eigen vermogen van de echtgenoot in kwestie, op enkele uitzonderingen na.⁵³ Gemeenschappelijke schulden hebben twee onderpanden, namelijk het gemeenschappelijk vermogen en het eigen vermogen van elk van de echtgenoten. Ook hier zijn enkele uitzonderingen te vinden in de wet.⁵⁴

B) Conventionele stelsels

43. Naast het wettelijk stelsel heeft het Burgerlijk Wetboek ook een regeling uitgewerkt voor de conventionele gemeenschapsstelsels en een regeling voor de (conventionele) stelsels van scheiding van goederen. Deze bepalingen zijn echter niet limitatief, daar echtgenoten een andere eigen regeling kunnen uitwerken in de huwelijksovereenkomst (natuurlijk binnen de grenzen van de contractsvrijheid).⁵⁵ Hier wordt voor het eerst duidelijk wanneer een huwelijksovereenkomst zich aandringt en wat er afwijkend geregeld kan worden. Indien men wil afwijken van het wettelijk stelsel, zal er dus een huwelijksovereenkomst opgesteld dienen te worden.⁵⁶

44. Ieder conventioneel huwelijksvermogensstelsel gaat uit van een zogenaamd basisstelsel, namelijk een stelsel van gemeenschap van goederen (zie gelijkenis met het wettelijk stelsel) of het stelsel van scheiding van goederen.⁵⁷ Het grote onderscheid tussen deze twee stelsels ligt vooral in het statuut van de beroepsinkomsten.⁵⁸ Zodra de inkomsten uit de beroepsactiviteit volgens de regels van de huwelijksovereenkomst automatisch en van rechtswege in het gemeenschappelijk vermogen vallen, is er een basisstelsel van gemeenschap van goederen. Vallen de beroepsinkomsten daarentegen van rechtswege in het eigen vermogen van de echtgenoten, dan is er sprake van een basisstelsel van scheiding van goederen. Vanuit deze basisstelsels, en met respect voor de coherentie van dat basisstelsel, kunnen de echtgenoten vervolgens naar goeddunken hun huwelijksvermogensrechtelijke verhoudingen moduleren in de huwelijksovereenkomst.⁵⁹

45. In wat volgt worden de stelsels en mogelijke modaliteiten bondig besproken.

⁵³ Art. 2.3.26. BW.

⁵⁴ 2.3.28. BW; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 98-113; K. BOONE, "Artikel 1453" in X, *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar*, Brugge, Wolters Kluwer, 2005, 9; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 70-81.

⁵⁵ Art. 2.3.52 BW somt bijvoorbeeld een aantal bedingen op die echtgenoten kunnen opnemen, in afwijking van de regeling uit het wettelijk stelsel. Algemeen wordt aanvaard dat het om een niet-limitatieve opsomming gaat en de contractsvrijheid ten volle speelt.

⁵⁶ Art. 2.3.6 BW.

⁵⁷ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 127.

⁵⁸ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 172-173; K. VANWINCKELEN, W. PINTENS, C. DECLERCK en J. DU MONGH, "Hoofdstuk III. – Wettelijk stelsel" in *Familiaal vermogensrecht*, Brussel, Intersentia, 2010, 328.

⁵⁹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 172-173; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 119-123.

B.1. De gemeenschapsstelsels

46. De echtgenoten kunnen bedingen dat alle of bepaalde goederen tot het gemeenschappelijk vermogen zullen behoren.⁶⁰ Denk aan goederen die echtgenoten al bezaten voor het huwelijk en de goederen die ze tijdens het huwelijk 'om niet' zullen verkrijgen. De echtgenoten blijven onderworpen aan de regels van het wettelijk stelsel, indien er over bepaalde regels niets te vinden is in de huwelijksovereenkomst.⁶¹

47. Het meest verregaande niveau van bijdrage aan het gezamenlijke vermogen is de algehele gemeenschap. In dit stelsel worden alle bezittingen als gemeenschappelijk beschouwd, met uitzondering van persoonlijke bezittingen en rechten die strikt persoonlijk zijn. De wetgeving, zoals vastgelegd in artikel 2.3.54 BW, regelt voornamelijk de samenstelling van deze vermogens. Alle andere aspecten vallen onder de toepassing van de regels van het wettelijk stelsel. Het gebruik van dit stelsel komt in de praktijk niet vaak voor, vanwege de financiële risico's die het met zich meebrengt bij een mogelijke echtscheiding.⁶²

B.2. Stelsels van scheiding van goederen

48. Echtgenoten kunnen elke vermogensrechtelijke verbondenheid met elkaar uitschakelen door te kiezen voor een stelsel van zuivere scheiding van goederen. De enige nuancering daarop zijn de regels van het hierboven benoemde primaire stelsel, deze kunnen niet zomaar uitgeschakeld worden.⁶³ Het stelsel van scheiding van goederen bestaat uit twee eigen vermogens en er wordt geen gemeenschappelijk vermogen gecreëerd. Het actief, passief en bestuur blijven dus van elkaar gescheiden.⁶⁴

49. Dat er slechts twee eigen vermogens bestaan, impliceert uiteraard niet dat de echtgenoten geen goederen kunnen verwerven in onverdeeldheid. De aandelen van elk van de echtgenoten in deze onverdeeldheden zullen dan behoren tot de respectieve eigen vermogens. De motieven om voor een stelsel van scheiding van goederen te kiezen zijn legio: een echtgenoot heeft een risicodragend beroep, opteren voor het niet mengen van de inkomsten, een grotere financiële vrijheid, ...⁶⁵ Wat het bewijs van eigen goederen betreft, wordt er via artikel 2.3.62 BW verwezen naar 2.2.20 BW en dit artikel impliceert dat de echtgenoot met een aanspraak (bv. titel) zijn eigendom bewezen heeft.⁶⁶

⁶⁰ Art. 2.3.52 BW.

⁶¹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 174-175.

⁶² R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 127; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 181.

⁶³ Zie art. 2.3.61 lid 1 BW.

⁶⁴ C. DECLERCK, "Koude uitsluiting: hervormen of afschaffen?", *T.Fam.* 2012, afl. 2, 30; A. AYDOGAN, "Vermogensplanning tussen echtgenoten: welke mogelijkheden?" in *Tendensen vermogensrecht 2014*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 167-199; J. RUYSSSEVELDT, "Inleidende beschouwingen" in J. DECUYPER, *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2016, 32-33.

⁶⁵ R. DEKKERS, H. CASMAN en A-L. VERBEKE, *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 253; A-L. VERBEKE, *Goederenverdeling bij echtscheiding*, Antwerpen, Maklu, 1991, 284.

⁶⁶ R. BARBAIX en A-L. VERBEKE, *Kernbegrippen familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 111.

50. Voor de wet van 22 juli 2018⁶⁷ (hierna: Wet Huwelijksvermogensrecht 2018) besteedde de wetgever enkel aandacht aan de zuivere scheiding van goederen waarbij in geen enkele vorm van compensatie werd voorzien tussen beide echtgenoten. Met de Wet Huwelijksvermogensrecht 2018 kwam daar echter verandering in. De wet creëerde mogelijkheden om de harde gevolgen van een zuivere scheiding van goederen te verzachten.⁶⁸ Daarnaast installeerde de wetgever ook een rechterlijke billijkheidscorrectie, wat neerkomt op een vergoeding voor de benadeelde echtgenoot wanneer er sprake zou zijn van manifeste onbillijkheden bij de ontbinding van het stelsel. Dit is een facultatief mechanisme⁶⁹, waardoor echtgenoten in hun huwelijksovereenkomst duidelijk moeten bepalen dat ze akkoord gaan met het opnemen van dit recht op vergoeding. De vergoeding kan in geen geval groter zijn dan 1/3 van de nettowaarde van de samengevoegde aanwinsten van de echtgenoten op het moment van de ontbinding van het huwelijk.⁷⁰ Belangrijk hierbij te vermelden is dat de notaris de plicht heeft de gevolgen te schetsen bij het al dan niet kiezen voor deze billijkheidscorrectie.⁷¹ Later in dit onderzoek zal er verwezen worden naar deze billijkheidscorrectie en welke rol dit speelt in dit onderzoek (*infra*, nr. 151, 155, 243, 248).

51. Echtgenoten kunnen zelf wel zorgen voor een grotere solidariteit en hun stelsel van scheiding van goederen contractueel corrigeren. De Wet Huwelijksvermogensrecht 2018 heeft deze mogelijkheden wettelijk verankerd en omkaderd.⁷² Artikel 2.3.64 BW vormt het globaal overzicht voor de bedingen die de echtgenoten kunnen toevoegen aan hun stelsel. Er bestaan externe en interne correcties die men kan doen aan het stelsel van scheiding van goederen. De externe maatregelen wijzigen het zakenrechtelijk statuut van de goederen, bijvoorbeeld door deze onverdeeld te maken of te laten vallen in een (intern) gemeenschappelijk vermogen toegevoegd aan het basisstelsel van scheiding van goederen. Interne correcties raken daarentegen niet aan het zakenrechtelijk statuut.⁷³ Alle goederen blijven op naam staan van de echtgenoot die er de eigenaar van is. De verrekening werkt louter verbintenisrechtelijk: er ontstaat een vordering van de ene

⁶⁷ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juni 2018.

⁶⁸ MvT, nr. 54-2848/001, *Parl.St. Kamer* 2017-2018, 4; R. BARBAIX, "De stelsels van scheiding van goederen na de wet Huwelijksvermogensrecht 2018", in R. BARBAIX en J. DU MONGH, *Actualia Huwelijksvermogensrecht 2019*, Mortsels, Intersentia, 2019, 23; C. DECLERCK, "De hervorming van het huwelijksvermogensrecht. Commentaar bij de wet van 22 juli 2018", *T.Fam.* 2018, afl. 9, 228.

⁶⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St. Kamer* 2017-18, nr. 54-2848/001, 27; H. CASMAN, "Nieuw huwelijksvermogensrecht. Een bondige kennismaking.", *NJW* 2018, afl. 390, 762; S. MOSSELMANS en A. VAN THIENEN, "Vernieuwd huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2018, afl. 10, 351; H. CASMAN, "Les nouveautés apportées au régime de séparation de biens" in C. AUGUET (ed.), *Le notaire face aux réformes des régimes matrimoniaux et des successions*, Brussel, Larcier, 2019, 84.

⁷⁰ Art. 2.3.81 BW; C. DECLERCK, "Solidariteit in scheidingsstelsels: tussen droom en daad wijst de wet de weg" in G. VERSCHULDEN, J. BAEL, K. BOONE, C. DECLERCK, M. DELANOTE (eds.), *Rechtskroniek voor het notariaat – deel 33*, Brugge, die Keure, 2018, 51.

⁷¹ Art. 2.3.81. §2 lid 2 BW; Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St. Kamer* 2017-18, nr. 54-2848/001, 27; A. AYDOGAN, "De hervorming van het huwelijksvermogensrecht", *T.Not.* 2018, afl. 9, 680; R. DEKKERS, H. CASMAN, A-L. VERBEKE en E. ALOFS, *relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 256-257; H. CASMAN, "Het nieuw huwelijksvermogensrecht anno 2018. Een bondige kennismaking" in M. BEYENS (ed.), *Het burgerlijk recht in beweging / Le droit civil en mouvement*, Brussel, Bruylant, 2018, 246-247.

⁷² Art. 34 Wet Huwelijksvermogensrecht 2018.

⁷³ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsels, Intersentia, 2022, 161.

echtgenoot op de andere. Daarnaast is het natuurlijk ook mogelijk de interne en externe correcties te combineren.⁷⁴

52. Aan het dominante basisstelsel van scheiding van goederen kan een intern gemeenschappelijk vermogen worden toegevoegd, namelijk een toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen (TIGV), als een correctie op de zuivere scheiding van goederen. Artikel 2.3.64 §1 lid 2 BW bepaalt deze mogelijkheid uitdrukkelijk. Het TIGV bevindt zich tussen het gemeenschappelijk vermogen enerzijds en de gemeenrechtelijke onverdeeldheid anderzijds. Zoals een gemeenschappelijk vermogen is een TIGV intern gebonden, zodat de echtgenoten slechts tot vereffening en verdeling ervan kunnen overgaan na ontbinding van het stelsel. Maar zoals bij een gemeenrechtelijke onverdeeldheid kunnen de schuldeisers van de echtgenoten zich verhalen op dit TIGV en de tussentijdse verdeling ervan vorderen. Het TIGV is met andere woorden niet extern gebonden. Inzake de samenstelling en de omvang van het TIGV speelt de contractsvrijheid. Er kan ingebracht worden wat men wil, het kan één of meerdere goederen bevatten of zelfs alle aanwinsten.⁷⁵

53. Een andere vorm van correctie op de zuivere scheiding van goederen zijn de verrekenbedingen. De Wet Huwelijksvermogensrecht 2018 heeft een volledig regime uitgewerkt voor het beding van verrekening van aanwinsten (zie art. 2.3.64 §2 *jo.* 2.3.65 e.v. BW), maar laat de echtgenoten vrij om bij huwelijksovereenkomst in een afwijkend verrekenbeding te voorzien (art. 2.3.64 §2 laatste lid BW).⁷⁶ De verrekening van aanwinsten betekent dat tijdens de werking van het stelsel de vermogens van de echtgenoten gescheiden blijven. Het heeft geen gevolgen voor de goederen of de schulden van de echtgenoten. Bij een eventuele ontbinding wordt evenwel een verrekening van de aanwinsten gemaakt. De aanwinsten worden berekend door het verschil tussen het aanvangsvermogen en het eindvermogen te vergelijken met elkaar. De echtgenoot met de minste aanwinsten kan dan jegens de andere echtgenoot een verrekenvordering laten gelden.⁷⁷ Ook hier dient opgemerkt te worden dat de notaris de plicht heeft de gevolgen te bespreken die het, al dan niet, kiezen voor een verrekenbeding met zich meebrengt.⁷⁸ Later in dit onderzoek wordt hier

⁷⁴ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 150-155; C. DECLERCK, "De hervorming van het huwelijksvermogensrecht. Commentaar bij de wet van 22 juli 2018", *T.Fam.* 2018, afl. 9, 228; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 207.

⁷⁵ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 152-154; A-L. VERBEKE, "Huwelijkscontracten: scheiding van goederen met toeters en bellen", in L. WEYTS, A-L. VERBEKE en E. GOOVAERTS, *Actualia familiaal vermogensrecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 19; R. DEKKERS, H. CASMAN, A-L. VERBEKE en E. ALOFS, *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 238-259.

⁷⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van het BW wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer*, 2017-18, nr. 2848/001, 21; A-L. VERBEKE, "Huwelijksvoordelen bij scheiding van goederen", *TEP* 2022, 14; GwH 10 juli 2019, nr. 109/2019; R. BARBAIX, "Het nieuwe huwelijksvermogensrecht", *RW* 2019-20, afl. 19, 733; C. DECLERCK, "Solidariteit in scheidingsstelsels: tussen droom en daad wijst de wet de weg" in G. VERSCHULDEN, J. BAEL, K. BOONE, C. DECLERCK, M. DELANOTE (eds.), *Rechtskroniek voor het notariaat*, Brugge, die Keure, 2018, 53.

⁷⁷ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 214; A-L. VERBEKE, "Het huwelijkscontract van scheiding van goederen. Pleidooi voor een warme uitsluiting" in KFBN (ed.), *De evolutie in de huwelijkscontracten*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 149; H. CASMAN, "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, afl.8, 238; Y-H. LELEU, *Droit patrimonial des couples*, Brussel, Larcier, 2015, 456; H. THIJS en A-L. VERBEKE, *Themis 2021-2022*, Mortsel, Intersentia, 2022, 27-28.

⁷⁸ Art. 2.3.64. §3 BW; A. AYDOGAN, "De hervorming van het huwelijksvermogensrecht", *T.Not.* 2018, afl. 9, 680; R. DEKKERS, H. CASMAN, A-L. VERBEKE en E. ALOFS, *relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 256-257; H. CASMAN, "Het nieuw huwelijksvermogensrecht anno 2018. Een bondige kennismaking" in

eveneens naar verwezen, daar het een determinerende rol speelt in het uiteindelijke resultaat (*infra*, nr. 151, 155, 243, 248).

1.3.2. De wettelijke samenwoning

54. Ook de wettelijke samenwoning heeft noodzakelijk enkele vermogensrechtelijke gevolgen. Net zoals bij het huwelijk, kent de wettelijke samenwoning een onderscheid tussen het primair samenwoningsvermogensrecht en het secundair samenwoningsvermogensrecht. Weliswaar is dit kader veel minder uitgebreid dan dat dit het geval is voor het huwelijk. Dit geeft al aan dat er in bepaalde situaties een noodzaak kan zijn om een samenlevingsovereenkomst op te stellen.

55. Ook voor de wettelijke samenwoning wordt er in het kader van deze scriptie verder geen aandacht besteed aan het primaire stelsel.

A) Beperkt wettelijk stelsel: zuivere scheiding van goederen

56. De bepalingen van het secundair huwelijksvermogensrecht zijn niet van toepassing op de wettelijke samenwoning. Het secundair samenwoningsrecht vertoont echter wel gelijkenissen met het huwelijksvermogensstelsel van zuivere scheiding van goederen.⁷⁹ Bij gebrek aan conventionele afwijkingen zijn de samenwoners onderworpen aan het beperkte wettelijke stelsel dat te vinden is in artikel 1478 oud BW. Dit komt in feite neer op een stelsel van zuivere scheiding van goederen. Anders dan tussen echtgenoten (gehuwd onder een wettelijk stelsel), bestaat er tussen samenwonenden geen gemeenschappelijk vermogen, waarop beide partners (tijdens de samenwoning en bij de ontbinding ervan) vermogensrechtelijke aanspraken kunnen laten gelden en dit kunnen zij ook niet bedingen in de samenlevingsovereenkomst.⁸⁰

57. Artikel 1478, eerste lid oud BW schrijft voor dat iedere samenwoner alle goederen behoudt waarvan hij/zij kan bewijzen eigenaar te zijn, net als de inkomsten uit deze goederen en de opbrengsten uit arbeid. Hetzelfde geldt voor de schulden, die in de regel ook uitsluitend ten laste vallen van het vermogen van één van de wettelijk samenwonenden. Iedere samenwoner moet dus

M. BEYENS (ed.), *Het burgerlijk recht in beweging / Le droit civil en mouvement*, Brussel, Bruylant, 2018, 246-247.

⁷⁹ A-L., VERBEKE en R. BARBAIX, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 262; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 91; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsels, Intersentia, 2022, 176; J. BAETENS, "Wettelijk samenwonenden en vermoeden van onverdeeldheid en schenking: valkuil of opportuniteit?", *VIP* 2015/3, 16-20; A-L. VERBEKE, *Vermogensplanning met effect bij leven – huwelijk en samenwoning*, Brussel, Intersentia, 2011, 117.

⁸⁰ M. AERTS, "Recente ontwikkelingen inzake vergoedingen tussen echtgenoten en ongehuwde samenwoners" in *Notariële actualiteit 2020-2021*, Brussel, Intersentia, 2021, 211; H. CASMAN, "Samenlevingsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 76; A-L., VERBEKE en R. BARBAIX, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 268; C. FORDER en A-L. VERBEKE (eds.), *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 176; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 496; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsels, Intersentia, 2022, 179.

het bewijs leveren van de goederen waarvan hij/zij eigenaar is.⁸¹ Net zoals dat geldt voor echtgenoten gehuwd onder een stelsel van scheiding van goederen, is ook hier het determinerende element wie de eigendomsaanspraken kan laten gelden, ongeacht welke samenwoner voor de financiering instond (*supra*, nr. 48 en 49).⁸²

58. Het feit dat iedere wettelijke samenwoner eigenaar is en blijft van de eigen goederen en inkomsten, verhindert uiteraard niet dat er tussen wettelijk samenwonenden onverdeeldheden kunnen ontstaan. Soms worden deze onverdeeldheden conventioneel tot stand gebracht, bijvoorbeeld door de gezamenlijke aankoop. In andere gevallen ontstaat de onverdeeldheid door een wettelijk vermoeden: indien geen van de wettelijke samenwoners het bewijs kan leveren exclusief eigenaar te zijn van een bepaald (roerend) goed, dan behoort het goed beide samenwoners in onverdeeldheid toe. Dit vermoeden geldt zowel tussen de wettelijk samenwonende partners onderling als tegenover derden.⁸³

B) Conventioneel stelsel

59. Net als bij het huwelijk kunnen wettelijk samenwonende partners, weliswaar beperkt, afwijken van het wettelijk stelsel dat het Burgerlijk Wetboek biedt.⁸⁴ Het is immers mogelijk dat de zuivere scheiding van goederen onbillijke gevolgen met zich meebrengt.⁸⁵ Partners die deze gevolgen willen vermijden of verzachten, hebben de mogelijkheid een zekere mate van solidariteit in te bouwen.⁸⁶ Afwijkende vermogensrechtelijke bepalingen kunnen dit realiseren. Daarbij kan inspiratie worden gevonden in de correcties die ook echtgenoten in een stelsel van zuivere scheiding van goederen kunnen aanbrengen.⁸⁷ Het is voor wettelijke samenwoners wel onmogelijk een gemeenschapsstelsel te hanteren. Zij kunnen dus geen gemeenschap creëren die zou overeenstemmen met het wettelijk stelsel bij het huwelijk. Dit wordt gestaafd doordat enkel de wet een gemeenschapsstelsel kan creëren en zo een gemeenschap te verschillend is van een gemeenrechtelijke onverdeeldheid, verdere argumentatie lijkt niet te vinden.⁸⁸

⁸¹ J. BAETENS, "Wettelijk samenwonenden en vermoeden van onverdeeldheid en schenking: valkuil of oppurtunititeit?", *VIP* 2015/3, 16-20.

⁸² E. GOOSSENS, "Samenwoningsvermogensrecht" in *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 37-55; W. DE MULDER, "Het samenwoningsvermogensrecht voor en na de wet van 23 november 1998" in *Vlaamse Conferentie der Balie van Gent, Tot de dood ons scheidt?*, Antwerpen, Maklu, 2000, 10; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 46-47.

⁸³ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 247-250.

⁸⁴ H. CASMAN, "Wettelijke samenwoning: hoe gaat dat nu verder?" *NJW* 2004, 185; T. WUYTS, "Wettelijke samenwoning", *NJW* 2014, 242-257; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 107; C. CASTELEIN en J. DIERYNCK, *Erfrecht wettelijk samenwonenden*, Brussel, Intersentia, 2017, 4.

⁸⁵ J-F. TAYMANS, "Les cohabitants: quelles limites à la liberté des conventions?" in *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Brussel, Larcier, 2011, 143-144.

⁸⁶ Art. 1478 lid 4 oud BW; B. VAN DEN HOUTE, "Hoe anticiperen op financiële geschillen tussen samenwoners?" in *Patrimonium 2012*, 209.

⁸⁷ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 38-45.

⁸⁸ H. CASMAN, "Samenlevingsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 76; A-L. VERBEKE en R. BARBAIX, *Beginnelen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 268; A-C. VAN GYSEL en J. SAUVAGE, *Le couple*, Limal, Anthemis, 2018, 376-377; C. FORDER en A-L. VERBEKE (eds.), *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 176; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 45; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 179.

60. Aangezien het secundair stelsel beperkt geregeld is, kan het dus ten zeerste aanbevolen zijn om een samenlevingsovereenkomst op te stellen en daar de nodige afspraken in vast te leggen. Het wettelijk kader voor de wettelijke samenwoning is (te⁸⁹) beperkt en regelt niet alle aspecten van het samenleven, zoals bijvoorbeeld de verdeling van de gezamenlijke eigendommen, het regelen van alimentatie bij een eventuele breuk, en andere financiële en juridische zaken, alsook de regeling omtrent het gezinsleven en eventuele kinderen. Zonder een dergelijke overeenkomst kunnen wettelijk samenwonenden, m.i., in situaties van relatiebreuk of overlijden in een juridisch grijze zone belanden, wat tot problemen kan leiden. Solidariteit inbouwen is daarentegen moeilijk, daar het bedingen van een gemeenschappelijk vermogen niet mogelijk is.

1.4. VERDIEPING IN DE CONTRACTUELE MOGELIJKHEDEN

1.4.1. De huwelijksovereenkomst

61. Echtgenoten die niet onder het wettelijk stelsel willen vallen, dienen een huwelijksovereenkomst op te stellen volgens de vereisten die in deel 2 besproken zullen worden. In het voorafgaande hoofdstuk 1.3. werd al uiteengezet dat er twee grote basisstelsels zijn waar de gehuwden voor kunnen kiezen, namelijk de stelsels van scheiding van goederen en de gemeenschapsstelsels. Voor de mogelijkheden en bijhorende varianten/ clausules (voornamelijk de verrekenbedingen, TIGV en rechterlijke billijkheidscorrectie) hieromtrent wordt er dan ook verwezen naar deze uiteenzettingen (*supra*, nr. 43-53).

62. In wat volgt zullen bijkomend de niet eerder besproken, maar praktisch nuttige, clausules geschetst worden op beknopte wijze.⁹⁰

A) In- en uitbrengbedingen

63. Goederen die 'eigen' zijn, kunnen in een gemeenschappelijk stelsel ondergebracht worden in het gemeenschappelijk vermogen. Dat kan door een inbrengclausule toe te voegen aan de huwelijksovereenkomst.⁹¹ Zowel roerende als onroerende goederen kunnen ingebracht worden in de gemeenschap. Vaak wordt de keuze gemaakt om een onroerend goed in te brengen, omdat de echtgenoten de lening met gemeenschappelijke gelden willen aflossen of dat de grond waarop de gezinswoning gebouwd wordt toebehoort aan één van de echtgenoten.⁹²

⁸⁹ G. WILLEMS, "Registered partnerships in Belgium" in J. SCHERPE en A. HAYWARD, *The future of registered partnerships. Family recognition beyond marriage?*, Cambridge, Intersentia, 2017, 385; E. DE KEZEL, "De wet tot invoering van de wettelijke samenwoning: een maat voor niets?", *AJT* 1999-00, 139.

⁹⁰ L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, nr. 7, 227-228.

⁹¹ Art. 2.3.53. BW.

⁹² C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 177-179; J. DU MONGH, "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 334-335; I-H. GOTZEN, "De begunstiging van de langstlevende echtgenoot en VLABEL", *TEP* 2017, afl. 5, 519-523.

De omgekeerde beweging komt ook voor: de uitbrengclausule. Hierbij wordt een goed uit het gemeenschappelijk vermogen overgedragen naar het 'eigen' vermogen van één van de partners.⁹³

B) Valkeniersbeding

64. Vandaag de dag zijn nieuw samengestelde gezinnen een veelvoorkomend fenomeen. Het komt voor dat een persoon met kinderen uit een vorige relatie wil trouwen met zijn of haar nieuwe partner. In dergelijke situaties rijzen vragen die tot conflicten kunnen leiden. Het huwelijk verleent namelijk erfrechten aan de nieuwe huwelijkspartner. Door het opnemen van een Valkeniersbeding in de huwelijksovereenkomst wordt er een balans gevonden tussen de bescherming van de nieuwe echtgenoot en de bescherming van de kinderen. Dit Valkeniersbeding waarborgt namelijk de erfrechten van de kinderen ten opzichte van het erfrecht van de nieuwe echtgenoot.⁹⁴

De clausule kan enkel tot gevolg hebben dat het wettelijk erfrecht van de huwelijkspartner (vruchtgebruik op de ganse nalatenschap) in onderling akkoord wordt verminderd, ten gunste van de kinderen van de erflater. De nieuwe huwelijkspartner geniet echter altijd minstens een recht van bewoning van de gezinswoning en gebruik van de inboedel gedurende zes maanden vanaf de dag van het opvallen van de nalatenschap van de eerststervende. Dat is het minimum.⁹⁵

C) Niet-gelijke verdeling en verblijvingsbeding

65. Echtgenoten kunnen overeenkomen dat de langstlevende of één van hen indien hij het langst leeft, bij de verdeling een ander deel dan de helft zal ontvangen bij overlijden van de andere echtgenoot. Een verblijvingsbeding - in de volksmond beter gekend als "langst leeft, al heeft"-clausule - is een beding waarbij de echtgenoten overeenkomen dat heel het gemeenschappelijk vermogen aan de langstlevende partner toekomt. Zonder die clausule zou het gemeenschappelijk vermogen bij overlijden van één van de echtgenoten verdeeld worden tussen de langstlevende echtgenoot en de kinderen van de eerststervende echtgenoot.⁹⁶

Het idee achter die clausule is dat het erfrecht van de kinderen, die normaliter al een deel zouden erven bij overlijden van hun vader of moeder, uitgesteld wordt. De echtgenoten willen elkaar in die situatie immers maximaal beschermen; de kinderen zullen slechts erven op het moment van overlijden van de tweede echtgenoot. Een verblijvingsbeding in een huwelijksovereenkomst resulteert in het feit dat de langstlevende echtgenoot de volledige eigenaar wordt van de gehele huwelijksgemeenschap. Dit kan voordelig zijn als er binnen de gemeenschap één of meerdere

⁹³ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 177-179.

⁹⁴ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 190-193. Zie ook MvT, *Parl. St. Kamer* 2017-18, nr. 54-2848/001, 37; N. LABEEUW en E. JANSSENS, "De Valkeniersclausule anno 2018, *Notariaat* 2018, afl. 19, 1.

⁹⁵ Art. 2.3.2. BW; N. LABEEUW en E. JANSSENS, "De Valkeniersclausule anno 2018, *Notariaat* 2018, afl. 19, 4.

⁹⁶ Art. 2.3.56. BW; H. CASMAN en A-L. VERBEKE, "De huwelijksvoordelen met betrekking tot onverdeelde goederen in een scheiding van goederen: een nuttig alternatief voor het verblijvingsbeding in een gemeenschapsstelsel", *Nieuwsbrief Notariaat* 2020, 1-6; H. CASMAN, *Handboek estate planning*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 81.

onroerende goederen, zoals de gezinswoning, aanwezig zijn. Dankzij het verblijvingsbeding wordt de langstlevende echtgenoot de volledige eigenaar van het onroerend goed, waardoor deze echtgenoot vrij kan beschikken over dat onroerend goed (bijvoorbeeld door het te verkopen) zonder dat de kinderen hiermee hoeven in te stemmen.⁹⁷

66. In samenhang met het verblijvingsbeding wordt er ook vaak een keuzebeding gekoppeld aan deze clausule. Een keuzebeding is een beding dat de langstlevende meer vrijheid biedt bij het erven van goederen uit de gemeenschap. De langstlevende echtgenoot kan via een keuzebeding dan kiezen welke goederen hij of zij wenst te erven uit de gemeenschap en welke goederen gewoon verdeeld worden volgens het wettelijk erfrecht. Verschillende opties worden vooraf bekeken en de langstlevende kan op het moment van overlijden van zijn echtgenoot kiezen welke optie hem fiscaal of familiaal het voordeligste uitkomt.⁹⁸

67. Daarnaast is het ook mogelijk een verblijvingsbeding onder last te bedingen.⁹⁹ Hierbij komt het gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom toe aan de langstlevende echtgenoot, maar dit wel onder de last om aan de nalatenschap van de eerststervende een bedrag gelijk aan de waarde van het netto actief van deze gemeenschap uit te betalen. De betaling ervan kan in principe niet tijdens het leven van de langstlevende gevorderd worden. Deze variant op het verblijvingsbeding komt tegemoet aan het feit dat er enerzijds tweemaal successierechten betaald zullen worden bij een 'gewoon' verblijvingsbeding en anderzijds zullen de kinderen nu meer zekerheid hebben dat het gemeenschappelijk vermogen intact zal blijven.¹⁰⁰

D) Beding van vooruitmaking

68. De vooruitmaking is de mogelijkheid, die aan de langstlevende of één van hen, indien hij het langst leeft, wordt geboden om bepaalde goederen voor de verdeling 'vooraf te nemen'.¹⁰¹ De overige zaken worden aan de kinderen toebedeeld. Dit beding wordt ook wel beding van voorafname genoemd.¹⁰²

⁹⁷ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 185-187; C. DE WULF, "Clausules in huwelijkscontracten van scheiding van goederen met het oogmerk latere vereffeningsverrichtingen te vereenvoudigen", *T.Not* 2020, 177-192; N. LABEEUW en E. BEEKEN, "Begunstiging van de langstlevende echtgenoot: verblijvingsbeding", *VIP* 2020, afl. 2, 27-31.

⁹⁸ D. MICHIELS, "Fiscale aspecten van het huwelijk", *T.Not.*, 2007, 431-433; R. BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 299.

⁹⁹ J. VERSTRAETE, "Verblijvingsbedingen, verblijvingsbedingen onder last en keuzebedingen onder last", in C. BIQUET, A. DELIÈGE, P. LECOCQ, Y-H. LELEU en M. VANWIJCK-ALEXANDRE (eds.), *Liber Amicorum Paul Delnoy*, Brussel, Larcier, 2005, 549 ev; H. CASMAN, "Verblijvingsbeding onder last" in A-L. VERBEKE, *Vermogensplanning met effect na overlijden*, Brussel, Intersentia, 2010, 83-87.

¹⁰⁰ F. BUYSENS, "Fiscale aspecten van het familiaal vermogensrecht: huwelijksvoordelen, keuzebedingen, lasten,..", *T.Fam* 2016, afl. 7, 162-163; H. CASMAN, "Verblijvingsbeding onder last" in A-L. VERBEKE, *Vermogensplanning met effect na overlijden*, Brussel, Intersentia, 2010, 83-87.

¹⁰¹ Art. 2.3.55. BW

¹⁰² C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 182-184; J. DU MONGH, "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 342; M. DELBOO en R. DELARUE, "De huwelijksvereenkomst als instrument van vermogensplanning en bescherming", *V.I.P.*, 2022/4, 8.

Het beding van vooruitmaking verschaft de langstlevende echtgenoot een recht om de vooruitmaking uit te oefenen. Hij/zij is er dus niet toe verplicht. Indien de langstlevende zijn recht wil uitoefenen, dan moet die beslissing aan de erfgenamen worden meegedeeld.¹⁰³

69. Het nut van een dergelijk beding bestaat erin dat het de mogelijkheid biedt om bepaalde goederen uit het gemeenschappelijk vermogen, die voor de langstlevende echtgenoot een affectieve, economische waarde hebben, bij voorkeur aan hem toe te bedelen. Zo heeft de inboedel voor de langstlevende echtgenoot vaak een gevoelswaarde. Het is dan ook mogelijks wenselijk te vermijden dat de erfgenamen van de eerststervende daar rechten op zouden kunnen laten gelden. De vooruitgemaakte goederen worden bovendien, ten gevolge van de vooruitmaking, aan de traagheid en onzekerheid van de verdeling onttrokken.¹⁰⁴

1.4.2. De samenlevingsovereenkomst

70. Wettelijk samenwonende partners kunnen ervoor kiezen om hun samenleving te regelen in de samenlevingsovereenkomst. In deel 2 worden de vereisten hiervoor verder besproken. Net als in hoofdstuk 1.3.1. wordt er onderstaand stilgestaan bij enkele praktische clausules die wettelijke samenwoners in hun overeenkomst kunnen bedingen.¹⁰⁵ Hierbij wordt vooral inspiratie gehaald in de correcties die ook echtgenoten in een stelsel van scheiding van goederen kunnen aanbrengen. De wettelijk samenwonende partners kunnen dus in hun samenlevingsovereenkomst (beperkt) afwijken van het wettelijk voorziene stelsel van scheiding van goederen in zijn zuivere vorm. Net zoals bij gehuwden kan dit regime immers onbillijke gevolgen met zich meebrengen wanneer de relatie wordt beëindigd. Groot verschilpunt is echter dat het niet toegelaten is om een gemeenschapsstelsel te bedingen.¹⁰⁶

A) Scheiding van goederen

71. In een samenlevingsovereenkomst komt het voor dat er vermeld wordt dat de wettelijke samenwoning beheerst wordt door de scheiding van goederen. De wettelijke regeling wordt met andere woorden louter bevestigd.¹⁰⁷ Partijen verklaren ook vaak uitdrukkelijk volgens welke wetsbepalingen zij de samenstelling van het actief en het passief van hun vermogen willen regelen. Gewoonlijk resulteert dit andermaal in een bevestiging van de wettelijke regeling.¹⁰⁸

¹⁰³ K. BOONE, "Commentaar bij art. 1457, 1459-1460 BW", in H. CASMAN en P. SENAEEVE (eds.), *Personen- en familierecht, Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2016, 4; R. DEKKERS, *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 205.

¹⁰⁴ H. CASMAN, *Notarieel familierecht*, Gent, Mys & Breesch, 2002, 63; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 182-184.

¹⁰⁵ C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN, A-L. VERBEKE en L. WEYTS, *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, 97-110; I. DE STEFANI, "Les clauses de comptes et les conventions patrimoniales entre cohabitants" in P. DE PAGE en A. CULOT, *Cohabitation légale et cohabitation de fait. Aspects civils et fiscaux*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2008, 7; S. DEMARS, "La problématique générale des conventions de vie commune", in J-L. RENCHON en F. TAINMONT, *Le couple non marié à la lumière de la cohabitation légale*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 7.

¹⁰⁶ P. SENAEEVE en L. DE SCHRIJVER, Art. 1478 BW, in X., *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Titel Vbis. Wettelijke samenwoning, Mechelen, Kluwer, 2008, 33.

¹⁰⁷ D. MICHIELS, "Het accessoir opstalrecht als onderdeel van de samenlevingsovereenkomst", *NFM* 2015, 233.

¹⁰⁸ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 35-39.

72. Willen de wettelijk samenwonende partners afwijken van het regime dat beschreven staat in de wet, dan is het vaak zo dat zij verklaren de samenstelling van het actief en het passief van hun vermogen te regelen overeenkomstig de artikelen 2.3.16 tot en met 2.3.25 BW die gelden binnen het wettelijk stelsel voor gehuwden. Zij gebruiken deze voornoemde artikelen als leidraad om te bepalen welke activa en passiva eigen zijn en welke onverdeeld zijn. Overige elementen van het wettelijk stelsel worden niet overgenomen; partijen nemen dit stelsel dus niet aan, hetgeen ook nietig zou zijn. Rechtsleer acht het immers onmogelijk om in de samenlevingsovereenkomst te bedingen dat de wettelijk samenwonenden onder een gemeenschapsstelsel ressorteren.¹⁰⁹ Zij zijn niet in staat om een gemeenschap te creëren die gelijk is aan het gemeenschappelijk vermogen zoals vastgelegd in het wettelijk stelsel voor gehuwden. De reden hiervoor is dat men de huwelijksgemeenschap zo verschillend ziet van het gemene recht met betrekking tot verplichtingen, eigendom en contracten, dat het slechts van toepassing kan zijn op de specifieke instelling waarvoor de wet het heeft opgesteld en ontwikkeld, namelijk het huwelijk.¹¹⁰

B) Toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen (TIGV)

73. Bepaalde rechtsleer neemt aan dat wettelijk samenwonenden (net als gehuwden in een stelsel van scheiding van goederen) kunnen overgaan tot toevoeging van een intern gemeenschappelijk vermogen.¹¹¹ Mijns inziens gaat het in dit geval om een toegevoegd vermogen, omdat de basis van het stelsel een scheiding van goederen blijft en daardoor lijkt het geen afbreuk te doen aan de fundamentele bepalingen omtrent de wettelijke samenwoning en is het standpunt vanuit de rechtsleer (m.i.) correct. Tijdens het stelsel is het voor de partners onmogelijk om met betrekking tot deze entiteit de uitoonverdeeldheidtrekking te vorderen. Aangezien het ook gaat om een intern vermogen, blijft het ten aanzien van derden evenwel een gewone onverdeeldheid, beheerst door het gemeen recht. Derden kunnen bijvoorbeeld beslag leggen als betrof het een gewone onverdeeldheid.¹¹²

74. Wat de samenstelling van dit TIGV betreft, hebben wettelijk samenwonende partners een zekere vrijheid. Ze kunnen overeenkomen dat er wederkerigheid moet zijn wat betreft de omvang van ieders bijdrage, maar ze kunnen ook kiezen voor een ongelijke inbreng. De vereffening en verdeling worden uitgevoerd volgens de voorwaarden die zijn vastgelegd in de wettelijke samenlevingsovereenkomst. Zo kunnen ze bijvoorbeeld bepalen dat bij beëindiging van de wettelijke

¹⁰⁹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 503; A-C. VAN GYSEL en J. SAUVAGE, *Le couple*, Limal, Anthemis, 2018, 376-377.

¹¹⁰ H. CASMAN, "Samenwoningsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 76.

¹¹¹ E. GOOSSENS, "Samenwoningsvermogensrecht" in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 53 en de daar aangehaalde verwijzingen; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 255.

¹¹² A-L. VERBEKE, "Scheiding van goederen – Externe correcties" in A-L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE, *Vermogensplanning met effect bij leven*, Gent, Larcier, 2017, 74-75.

samenwoning een verdeling bij helften zal plaatsvinden of dat, bij overlijden van een partner, het volledige vermogen naar de langstlevende partner zal gaan.¹¹³

C) Verrekenbeding

75. Wettelijk samenwonenden kunnen ook kiezen voor de opname van een periodiek of finaal verrekenbeding.¹¹⁴ Dit kan de partners toelaten om tijdens de wettelijke samenwoning de kenmerken van een scheiding van goederen te behouden, maar na afloop ervan toch een zekere mate van solidariteit te genieten waarbij dus de ene partner een vordering krijgt op de andere (financieel krachtigere) partner.¹¹⁵

D) Hulpplicht: alimentatiebeding

76. De wettelijke samenwoning wordt gekenmerkt door het ontbreken van wettelijk georganiseerde solidariteit. Anders dan bij het huwelijk, bestaat er geen wettelijke verplichting tot hulp tussen wettelijk samenwonende partners.¹¹⁶ Niettemin hebben zij de optie om in hun samenlevingsovereenkomst een conventionele hulpplicht op te nemen die geldt tijdens de wettelijke samenwoning, en daarbij kunnen zij specifieke voorwaarden vaststellen.¹¹⁷ In dat kader kan bijvoorbeeld een clause worden opgenomen die het recht erkent om tijdens de wettelijke samenwoning de levensstandaard van de meest gegoede partner te delen. Anderzijds kan de hulpplicht ook worden beperkt tot de strikte behoeften van de partner of kan een vast bedrag worden bepaald.¹¹⁸

77. Ook wat de periode na de wettelijke samenwoning betreft, zijn partners vrij om in hun samenlevingsovereenkomst een periodieke onderhoudsuitkering of een eenmalige vergoeding te regelen.¹¹⁹ De voorwaarden, zoals de duur en omvang van de betaling(en), kunnen eveneens worden vastgelegd in de overeenkomst. Het is van belang dat deze clause niet wordt opgevat als een strafbeding.¹²⁰ Als het lijkt alsof de clause bedoeld is om het beëindigen van de wettelijke

¹¹³ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 40-41; naar analogie met het huwelijk: A-L. VERBEKE, "Scheiding van goederen – Externe correcties" in A-L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE, *Vermogensplanning met effect bij leven: Huwelijk en Samenwoning*, Gent, Larcier, 2011, 73.

¹¹⁴ Zoals wettelijk verankerd voor het huwelijk in art. 2.3.64 §2 BW.

¹¹⁵ P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, "Art. 1478 BW", in X., *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Titel Vbis. Wettelijke samenwoning, Mechelen, Kluwer, 2008, 33-37; R. BARBAIX en A-L. VERBEKE, *Beginnelen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 268.

¹¹⁶ L. DE SCHRIJVER, "Oplossingen voor wettelijk en feitelijk samenwonenden" in J. BAEL en R. BARBAIX, *Het familiale vermogensrecht na de codificatie. XLIXe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Gent, Larcier, 64; Cass. 16 december 2021, RW 2022-23, 419, noot A. VAN DEN BROECK, *T.Not.* 2022, 244; Bergen 2 oktober 2020, *RGEN* 2020, 464, noot P. DE PAGE; Vred. Zomergem 27 mei 2005, *T.Not.* 2005, 495.

¹¹⁷ B. VAN DEN HOUTE, "Hoe anticiperen op financiële geschillen tussen samenwoners?" in W. PINTENS en C. DECLERCK, *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 199; S. SEYNS, "Samenwoningsvermogensrecht" in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2016*, Brugge, die Keure, 2016, 66; F. SWENNEN, "Alimentatie tussen partners" in C. FORDER en A-L. VERBEKE, *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 2.

¹¹⁸ N. DANDOY, "Les effets alimentaires de la vie en couple" in J. HAUSER en J-L. RENCHON (eds.), *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, 66.

¹¹⁹ C. CASTELEIN, *Leuvense notairele geschriften*, Brussel, Intersentia, 2010, 66.

¹²⁰ J-F. TAYMANS, "Les cohabitants: quelles limites à la liberté des conventions?" in K. DECLES, *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Brussel, Larcier, 2011, 138.

samenwoning te belemmeren, kan de rechter de clause nietig verklaren. Daarom moet een periodieke onderhoudsuitkering altijd tijdsgebonden zijn. Als er gekozen wordt voor een eenmalige vergoeding moet deze een beperkte overbruggingssom zijn. In beide gevallen moet de financiële steun gericht zijn op het helpen van de behoeftige ex-partner om een zekere economische zelfstandigheid te heropbouwen.¹²¹

¹²¹ S. BROUWERS, "De onderhoudsverplichting tussen samenwoners", *T.Not.* 2008, afl. 2, 3-4; C. CASTELEIN, *Leuvense notairele geschriften*, Brussel, Intersentia, 2010, 66.

DEEL 2: DE OVEREENKOMST UITGELICHT

78. Zowel echtgenoten als wettelijk samenwonende partners kunnen er dus voor kiezen om niet (volledig) onder het wettelijk stelsel te vallen en een overeenkomst te sluiten die de samenleving tussen beiden regelt. Dit deel zal de lezer de nodige theoretische basis geven om te weten hoe zo een overeenkomst precies opgesteld wordt en wanneer dus de notariële vormvereiste verplicht is bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten. Naast het wettelijk kader worden ook de bijhorende vereisten van de overeenkomst besproken.

79. Artikel 2.3.1 BW vormt het basisartikel van de huwelijksovereenkomst. Volgens dit artikel kunnen de echtgenoten vrij kiezen voor hun huwelijksstelsel in een contract, dat als 'huwelijksovereenkomst' wordt benoemd. De huwelijksovereenkomst is een statutaire overeenkomst die het kader bepaalt waarbinnen de vermogensrechtelijke belangen van de echtgenoten worden geregeld, alsook de verhoudingen ten opzichte van derden. Artikelen 2.3.2 t.e.m. 2.3.15 BW bevatten daarnaast meer algemene, vormelijke regels en de verwijzingen naar de huwelijksovereenkomst in de bepalingen omtrent wijzigingen aan het wettelijk stelsel en de conventionele stelsels zijn legio.¹²²

80. Wat de samenlevingsovereenkomst bij de wettelijke samenwoning betreft, is er één artikel die de basis legt voor deze overeenkomst. Artikel 1478, lid 4 oud BW bepaalt namelijk dat de samenwonenden hun wettelijke samenwoning naar goeddunken kunnen regelen door middel van een overeenkomst.

2.1. (VORM)VEREISTEN VAN DE OVEREENKOMST

2.1.1. De huwelijksovereenkomst

A) Verbinteniserrechtelijke vereisten

81. De huwelijksovereenkomst is zoals iedere andere overeenkomst onderworpen aan de algemene regels van het verbintenissenrecht. Bijgevolg dient de overeenkomst te voldoen aan de vereisten van toestemming, bekwaamheid, geoorloofde oorzaak en bepaald voorwerp.¹²³ De overeenkomst kan verder geen clausule bevatten die strijdig is met de openbare orde, dwingend recht of de vereiste van coherentie van het gekozen huwelijksstelsel.¹²⁴

82. De echtgenoten moeten allereerst bekwaam zijn om overeenkomsten aan te gaan. Het gemeenrechtelijk principe uit artikel 5.40 BW geldt onverkort: bekwaamheid is de regel; onbekwaamheid de restrictief te hanteren uitzondering. Wat minderjarigen betreft, zijn zij ook

¹²² Zie bv. art. 2.3.52 t.e.m. 2.3.60 BW voor wijzigingen aan het wettelijk stelsel, zie ook art. 2.3.62 t.e.m. 2.3.81 BW voor de conventionele stelsels omtrent scheiding van goederen.

¹²³ Art. 5.27 BW; S. STIJNS, *Leerboek verbintenissenrecht – Boek 1*, Brugge, 2022, 98.

¹²⁴ Art. 2.3.1. BW.

bekwaam om huwelijksovereenkomsten af te sluiten, mits ze ook in het huwelijk konden treden. Zij hebben daarvoor wel de bijstand van de ouder(s) of machtiging van de familierechtbank nodig.¹²⁵

83. De huwelijksovereenkomst, aangegaan zonder oorzaak, uit een valse oorzaak of een ongeoorloofde oorzaak, wordt als relatief nietig verklaard volgens artikel 5.54 BW. De oorzaak is ongeoorloofd indien het strijdig is met de wet, openbare orde of de goede zeden.¹²⁶

84. Wat het voorwerp van de huwelijksovereenkomst betreft, is het vrij simpel. Wil men de overeenkomst kwalificeren als huwelijksovereenkomst, dan moet deze overeenkomst betrekking hebben op een huwelijksvermogensstelsel. Vaak bevat de huwelijksovereenkomst ook clausules die niet rechtstreeks hierop van toepassing zijn of zelfs geen betrekking hebben op het huwelijksvermogensstelsel. De bijkomende inhoud betreft de voordelen en schenkingen die krachtens de wet bij huwelijksovereenkomst geschieden, bv. de huwelijksvoordelen of de schenkingen gedaan ter begunstiging van het huwelijk. Deze kunnen natuurlijk ook buiten de huwelijksovereenkomst plaatsvinden.¹²⁷

85. Tot slot, met betrekking tot de vereiste toestemming, is het vanzelfsprekend dat het sluiten van een huwelijksovereenkomst de toestemming van beide echtgenoten vereist. Indien gewenst, kunnen de partijen zich laten vertegenwoordigen door een speciaal aangestelde lasthebber, die bij authentieke akte wordt benoemd. Bovendien kunnen echtgenoten op elk moment tijdens het huwelijk, zolang het huwelijk niet is ontbonden, wijzigingen aanbrengen in de overeenkomst, mits beide partijen hiermee toestemmen.¹²⁸

B) Vormvereisten

86. Vormvereisten kunnen in het verbintenissenrecht en overeenkomstenrecht allerlei functies bekleden. Ze zijn opgelegd voor de geldige totstandkoming van de rechtshandeling, voor het bewijs ervan, ze zorgen ook voor de tegenwerpelijkheid ten opzichte van derden en kunnen een beschermende, informatieve functie hebben. Deze functies bepalen ook meteen de sanctie die volgt uit het niet correct naleven van deze vereisten, namelijk de nietigheid.¹²⁹

87. Huwelijksovereenkomsten moeten worden opgemaakt bij notariële akte.¹³⁰ De huwelijksovereenkomst is dus een vormelijk contract, ook een 'plechtig' of 'vormelijk' (naar nieuw

¹²⁵ Art. 2.3.4. BW; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 220-222.

¹²⁶ S. STIJNS, *Leerboek verbintenissenrecht – Boek 1*, Brugge, die Keure, 2022, 133.

¹²⁷ V. WYART, "Du contractualisme du contrat de mariage et de ses conséquences sur la preuve des créances entre (ex-)époux", *RNB* 2013, 13-15; W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 222.

¹²⁸ V. WYART, "Du contractualisme du contrat de mariage et de ses conséquences sur la preuve des créances entre (ex-)époux", *RNB* 2013, 16-17; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 220.

¹²⁹ S. STIJNS, "Nietigheid van het contract als sanctie bij zijn totstandkoming" in J. SMITS, S. STIJNS (eds.), *Totstandkoming van de overeenkomst naar Belgisch recht*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 225-230; W. VAN GERVEN en S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 58-59.

¹³⁰ Art. 2.3.6 BW.

recht) contract genoemd. Deze vereiste zorgt ervoor dat de huwelijksovereenkomst nooit mondeling of bij onderhandse akte geldig gesloten kan worden, zelfs niet als deze voor het huwelijk bij een notaris wordt neergelegd om onder zijn minuten te bewaren.¹³¹ In de verdere delen van deze scriptie zal er uitvoerig onderzocht worden waarom deze notariële vormvereiste in het leven is geroepen en of een afschaffing van deze verplichte notariële vorm, al dan niet, opportuun is.

C) Inwerkingtreding en publiciteit van de overeenkomst

88. Alle huwelijksovereenkomsten, voor dan wel tijdens het huwelijk gesloten, moeten worden ingeschreven in het centraal register van huwelijksovereenkomsten (CRH; art. 2.3.9, eerste lid BW) en dit op straffe van niet-tegenwerpelijheid (art. 2.3.11, eerste lid BW) en eventuele notariële aansprakelijkheid.¹³²

89. De wet bepaalt in twee afzonderlijke bepalingen het tijdstip waarop de huwelijksovereenkomst uitwerking heeft, zowel tussen de echtgenoten als tegenover derden.

Tussen echtgenoten heeft de huwelijksovereenkomst die vóór het huwelijk wordt gesloten, uitwerking vanaf het huwelijk. Hiervan kunnen de echtgenoten niet afwijken. De huwelijksovereenkomst die tijdens het huwelijk wordt gesloten, heeft tussen echtgenoten uitwerking vanaf de datum van de akte.¹³³

Wat de inwerkingtreding tegenover derden betreft, heeft de huwelijksovereenkomst die voor het huwelijk gesloten is, uitwerking vanaf het huwelijk voor zover deze overeenkomst in ingeschreven in het CRH. De huwelijksovereenkomst die tijdens het huwelijk is gesloten of gewijzigd, heeft tegenover derden uitwerking vanaf de nieuwe inschrijving in het CRH.¹³⁴

2.1.2. De samenlevingsovereenkomst

A) Verbintenisrechtelijke vereisten

90. Daar de verbintenisrechtelijke vereisten gelijk zijn aan die van de huwelijksovereenkomst, zie *supra* nrs. 81-85.¹³⁵

¹³¹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 223; C. DE WULF, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het opstellen van Notariële Akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 905-932.

¹³² C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 225; S. DEVOS, "De recente wijziging van de bekendmaking van huwelijksvermogensstelsels, wettelijke samenwoningsovereenkomsten en wijzigingsakten", *T.Not* 2015, 809-822; G. PETERS, "Het centraal huwelijksovereenkomstenregister", *GDW* 2015/4, 5; C. VAN SEVEREN, "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie", *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

¹³³ Art. 2.3.10 BW; A-L. VERBEKE e.a., *Relatievermogensrecht (derde editie)*, Morsel, Intersentia, 2023, 207-209; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 224.

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 25-41. Voor toepassing in de rechtspraak: Bergen 20 december 2010, *RTDF* 2014, 72.

91. Andere vereisten zijn er niet, wel zijn er enkele inhoudelijke beperkingen die zeker vermeldingswaardig zijn.¹³⁶ Zo mogen wettelijk samenwonenden geen regels opnemen die indruisen tegen de regels van openbare orde en goede zeden. Daaraan kunnen de regels van dwingend recht worden toegevoegd. Wettelijk samenwonenden mogen bijvoorbeeld geen bedingen opnemen die het recht van de samenwoners zouden beperken om de relatie te beëindigen of die de beëindiging onderhevig maken aan de betaling van een som geld. Ook mogen ze geen regels opnemen die indruisen tegen de regels van het ouderlijk gezag en de voogdij. Erfrechtelijke regelingen opnemen is ook niet toegelaten. Een dergelijke regeling zou een (principeel verboden) erfovereenkomst zijn. Anders dan gehuwden, kunnen wettelijke samenwoners dus geen erfrechtelijke aanspraken treffen. Ten laatste is het ook niet mogelijk om bepalingen op te nemen die indruisen tegen de regels van het primair samenwoningsrecht.¹³⁷

92. Een andere bijzonderheid is dat wettelijke samenwoners geen gemeenschapsstelsel kunnen bedingen in hun samenlevingsovereenkomst, zoals eerder besproken (*supra*, nr. 72).¹³⁸ Ze kunnen in hun overeenkomst er wel voor kiezen om een toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen toe te voegen, aangezien dat anders dan het gemeenschappelijk vermogen zelf, enkel intern en niet ook extern gebonden is (*supra*, nr. 73-74).¹³⁹

B) Vormvereisten

93. De wetgever aanvaardt dat de wettelijke samenwonende partners hun vermogensrechtelijke verhoudingen regelen in een samenlevingsovereenkomst. Hoewel de wetgever dit niet uitdrukkelijk bepaalt, kan deze overeenkomst ook tijdens de samenwoning worden gesloten of worden gewijzigd.¹⁴⁰

94. Overeenkomstig artikel 1478, lid 4 oud BW kan een samenlevingsovereenkomst ook enkel notarieel verleden worden. De notariële vorm is een geldigheidsvereiste zodat een andere vorm van overeenkomst nietig is.¹⁴¹ De samenwoners kunnen geen rechten ontlenen aan een onderhandse

¹³⁶ Art. 1478, lid 4 oud BW.

¹³⁷ C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Hoofdstuk 4 - Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN (ed.), *Leuvense notariële geschriften*, Brussel, Intersentia, 2016, 93-110; L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 126-130; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 240-241; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2022, 178.

¹³⁸ H. CASMAN, "Samenlevingsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 76; A-L. VERBEKE en R. BARBAIX, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 268; C. FORDER en A-L. VERBEKE (eds.), *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 176.

¹³⁹ A-L. VERBEKE, "Scheiding van goederen en onverdeeldheden. Over de rechtsgeldigheid van een TIGV", *T.Not.* 2011, 189.

¹⁴⁰ A-L. VERBEKE en R. BARBAIX, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 268, 287-293.

¹⁴¹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 250; C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN, A-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.), *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, 94; J. VERSTRAETE, "Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden" in KFBN (ed.), *Familie op maat/Famille sur mesure*, Mechelen, Kluwer, 2005, 45; P. DE PAGE, "La loi du 23 novembre 1998 instaurant la cohabitation légale", *RTDF* 1999, 216-217; Brussel (3e k.) 27 juni 2008, *T.Fam.* 2009, 70, noot K. BOONE en *RTDF* 2009, 552.

overeenkomst die ze voor de wettelijke samenwoning zouden hebben afgesloten.¹⁴² Een onderhandse samenlevingsovereenkomst tussen feitelijke samenwoners die geen notariële bevestiging heeft gekregen ten tijde van de navolgende wettelijke samenwoning, kan bovendien niet meer dienen tot vermogensrechtelijke regeling van de wettelijke samenwoning. Het is vereist dat ze deze overeenkomst notarieel bevestigen.¹⁴³ Verder zal blijken of deze notariële vormvereiste nog noodzakelijk is anno 2024.

C) Inwerkingtreding en publiciteit van de overeenkomst

95. Alle samenlevingsovereenkomsten en hun wijzigingen worden ingeschreven in het Centraal Register van Huwelijksovereenkomsten (CRH).¹⁴⁴ Notarissen zijn sinds 2015 belast met de inschrijving ervan.¹⁴⁵

96. Voorheen werd het bestaan van de samenlevingsovereenkomst enkel vermeld in het bevolkingsregister. De rechtsleer aanvaardde onder de oude regelgeving¹⁴⁶ eensgelijk dat de inhoud van de overeenkomst niet tegenwerpelijk was aan derden, aangezien het bevolkingsregister enkel aangaf of er een overeenkomst bestond tussen de twee samenwoners.¹⁴⁷

97. Ook sinds de invoering van het CRH wordt enkel het bestaan van de overeenkomst opgenomen en wordt de inhoud niet vermeld. De tegenwerpelijkheid t.o.v. derden blijft onduidelijk.¹⁴⁸ De wettekst, parlementaire voorbereiding en daadwerkelijke gegevens in het CRH geven tegenstrijdige signalen af. Wellicht is nog steeds het bestaan van de overeenkomst tegenwerpelijk aan derden, maar blijft de inhoud buiten schot. Het is namelijk zo dat art. 2.3.10 BW stelt dat huwelijksovereenkomsten in het CRH opgenomen worden “met het oog op hun tegenwerpelijkheid aan derden”. Art. 1478, vierde lid oud BW stelt daarentegen in het kader van de wettelijke samenwoning: “met het oog op hun publiciteit”.¹⁴⁹ Publiciteit en tegenwerpelijkheid is niet hetzelfde. Hoewel de wetgever in de parlementaire voorbereiding een volledig beeld van de vermogensrechtelijke situatie van de samenwonenden aanhaalt als voorwaarde voor de

¹⁴² Antwerpen 31 januari 2017, *TBBR* 2018, 230: in casu was er een beding (voor de aanvang van de wettelijke samenwoning) waardoor de man al zijn investeringen zou terugkrijgen ingeval hij zou verhuizen en geen mede-eigenaar zou worden van de woning van de vrouw. Dit beding kreeg geen uitwerking daar het onderhandse overeenkomst was die niet notarieel bevestigd werd.

¹⁴³ Gent 7 november 2019, *T.Not.* 2020, afl. 6, 512, noot C. BLOMME; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1106.

¹⁴⁴ Art. 2.3.83 §1, 3° BW; G. PETERS, “Het centraal huwelijksovereenkomstenregister”, *GDW* 2015/4, 5; C. VAN SEVEREN, “Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie”, *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

¹⁴⁵ S. DEVOS, “De recente wijziging van de bekendmaking van huwelijksvermogensstelsels, wettelijke samenwoningsovereenkomsten en wijzigingsakten”, *T.Not.*, 2015, 809-822; C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, “Hoofdstuk 4 - Model van samenlevingsovereenkomst” in C. CASTELEIN (ed.), *Leuvense notariële geschriften*, Brussel, Intersentia, 2016, 93-110; Zie wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklasten binnen justitie, *BS* 1 maart 2013.

¹⁴⁶ Voor de invoering van het wettelijk kader van de wettelijke samenwoning.

¹⁴⁷ Oud artikel 1476, §1, tweede lid, 6° resp. 1478, vierde lid, in fine oud BW en J. VERSTRAETE, “Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden” in K. MATTHIJS e.a., *Familie op maat*, Mechelen, Kluwer, 2005, 46.

¹⁴⁸ C. VAN SEVEREN, “Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie”, *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

¹⁴⁹ G. PETERS, “Het centraal huwelijksovereenkomstenregister”, *GDW* 2015/4, 5.

tegenwerpelijkheid¹⁵⁰, bevat het CRH enkel gegevens over de partijen, de notaris, het bestaan van de overeenkomst en de datum van de akte en dus niets inhoudelijks over de conventionele regelingen van de samenwonende partners.¹⁵¹ Dit in contrast met de huwelijksovereenkomst, waar wel nog het gekozen huwelijksvermogensstelsel raadpleegbaar is.¹⁵² De wetgever slaat hier (m.i.) de bal volledig mis, deze bevinding zal later in dit onderzoek herhaaldelijk terugkeren (*infra*, nr. 126, 146 en 241-242).

2.2. SANCTIE BIJ NIET-NALEVING NOTARIËLE VORMVEREISTE

2.2.1. De huwelijksovereenkomst

98. Aangezien de huwelijksovereenkomst een vormelijk of plechtig contract is, leidt de niet-naleving van de notariële vormvereiste tot de nietigheid van de huwelijksovereenkomst.¹⁵³

99. De sanctie is een absolute nietigheid, daar deze vormvereiste niet enkel de belangen van de partijen bij de huwelijksovereenkomst viseert, maar ook haar uitwerking ten aanzien van derden. Het is een privaatrechtelijke bepaling die de essentiële belangen van de gemeenschap raakt en mee de juridische grondslagen bepaalt waarop de maatschappij rust (zoals de economische, morele en sociale orde), het is dus van openbare orde.¹⁵⁴ Aangezien het om een absolute nietigheid gaat, kan de nietigheid van de overeenkomst door elke belanghebbende en door de rechter zelf ambtshalve opgeworpen worden. Dit wil dus zeggen dat niet enkel de (toekomstig) gehuwden de nietigheid kunnen opwerpen.¹⁵⁵

100. De huwelijksovereenkomst kan daarnaast ook niet gered worden door de bevestiging ervan. De huwelijksovereenkomst kan slechts opnieuw worden gesloten mits inachtneming van de wet.¹⁵⁶ Indien de echtgenoten al gehuwd zijn als de huwelijksovereenkomst nietig wordt verklaard, dan zijn ze getrouwd onder het wettelijk stelsel (alsof ze dus geen overeenkomst hadden). Nadien kunnen zij uiteraard wel een nieuwe huwelijksovereenkomst afsluiten, mits naleving van de wettelijk opgelegde vormvereisten.¹⁵⁷

¹⁵⁰ *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/008, 95 en *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/014, 2.

¹⁵¹ Art. 2.3.84. BW; Verslag aan de Koning bij het KB 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, *BS* 10 oktober 2016.

¹⁵² Art. 2.3.84. §1, 3° BW; art. 6, § 3, 3° KB 25 september 2016; C. VAN SEVEREN, "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie", *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

¹⁵³ Art. 5.29 BW en 2.3.6 BW.

¹⁵⁴ Art. 1.3. lid 4 BW; N. VAN LEUVEN, *Contracten en mensenrechten: Een mensenrechtelijke lezing van het contractenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 368-369; Cass. 8 april 1999, *Arr. Cass.* 1999, 474, *DAOR* 2000, 356, noot F. MOURLON BEERNAERT.

¹⁵⁵ S. STIJNS, "Nietigheid van het contract als sanctie bij zijn totstandkoming" in J. SMITS, S. STIJNS (eds.), *Totstandkoming van de overeenkomst naar Belgisch recht*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 225-230.

¹⁵⁶ Art. 5.61 BW

¹⁵⁷ A-L. VERBEKE e.a., *Relatievermogensrecht (derde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 206.

2.2.2. De samenlevingsovereenkomst

101. Net als bij het huwelijk is de samenlevingsovereenkomst een vormelijk of plechtig contract. Dit betekent dus dat de niet-naleving van de notariële vormvereiste *idem dito* leidt tot de absolute nietigheid.¹⁵⁸ Het feit dat de notariële vormvereiste als geldigheidsvereiste gezien wordt en dat de miskenning ervan gesanctioneerd wordt met een absolute nietigheid, wordt tevens bevestigd in de rechtspraak.¹⁵⁹

102. De samenwoners kunnen geen rechten ontleen aan een onderhandse overeenkomst die ze lang vóór de wettelijke samenwoning afsloten. Ze dienen deze overeenkomst notarieel te bevestigen, zo niet is deze overeenkomst eveneens absoluut nietig.¹⁶⁰

¹⁵⁸ B. DELAHAYE, F. TAINMONT en V. LEBE-DESSARD, *La cohabitation légale*, Brussel, Larcier, 2013, 80; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 501; S. PLINGERS, "Samenlevingscontracten" in A-L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE, *Vermogensplanning met effect bij leven: Huwelijk en Samenwoning*, Gent, Larcier, 2011, 122; S. BROUWERS, "De onderhoudsverplichting tussen samenwoners", *Notariaat* 2008, afl. 2, 3.

¹⁵⁹ Gent 7 november 2019, *T.Not.* 2020, afl. 6, 512, noot C. BLOMME.

¹⁶⁰ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 250; N. TORFS en E. VAN SOEST, "De redactie van een samenlevingsovereenkomst" in L. WEYTS, A-L. VERBEKE en E. GOOVAERTS (ed.), *Actualia familiaal vermogensrecht*, 60.

DEEL 3: DE NOTARIËLE VORMVEREISTE VROEGER EN NU

103. Waarom koos de (historische) wetgever voor de notariële vormvereiste? Welke redenering ligt er achter het invoeren van deze vormvereiste en hoe verhoudt zich dit tot onze hedendaagse samenleving? In dit deel duiken we dieper in de historische grondslagen achter de notariële vormvereisten voor huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten. Er wordt gestart met een verkenning naar soortgelijke familiaalrechtelijke akten om inzicht te krijgen in de oorspronkelijke intenties en overwegingen achter deze vereisten. Vervolgens wordt er specifiek gefocust op de context van huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten, waarbij we de evolutie van deze vereisten in kaart brengen en hun juridische beweegredenen analyseren.

Ten slotte zal de historische *ratio legis* van deze vormvereiste geplaatst worden in het hedendaagse tijdperk van 2024, waarbij de relevantie en noodzaak ervan in het moderne juridische landschap onder de loep genomen wordt.

3.1. DE HISTORISCHE RATIO LEGIS ACHTER DE NOTARIËLE VORMVEREISTE

104. Voordat er een diepgaande analyse plaatsvindt van de *ratio legis* specifiek wat de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten betreft, is het van cruciaal belang om de context te begrijpen waarin deze notariële traditie is ontstaan.

Daardoor zal de lezer, wellicht onverwacht, eerst een bondige analyse vinden van de historische *ratio legis* achter de notariële vormvereiste bij de notariële schenking, het notarieel testament en de erfovereenkomst. Door eerst de bredere historische motieven achter de notariële vormvereisten bij deze familiale akten te onderzoeken, wordt er een stevige basis gelegd voor een diepgaand begrip van de specifieke eisen die gelden voor huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten. Alsook wordt het duidelijk of er verschillen en gelijkenissen zijn tussen deze familiale akten enerzijds en de huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten anderzijds. Deze aanpak zorgt ervoor dat er een volledig beeld gevormd kan worden omtrent de beweegredenen van de wetgever doorheen haar geschiedenis.

3.1.1. De notariële schenking

105. Artikel 4.158 BW bepaalt dat iedere akte van schenking, op straffe van nietigheid, voor een notaris verleden dient te worden. Het is dus, net als de huwelijksovereenkomst en samenlevingsovereenkomst, een plechtig contract.¹⁶¹ Deze regel is zowel toepasselijk op de

¹⁶¹ Zie MvT bij het Wetsontwerp houdende boek 5 "Verbintenissen" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St. Kamer* 2020-21, nr. 55-1806/001, 10-20; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2022, 393-394; A-L. VERBEKE e.a., *Erfrecht & giften (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 267-269.

schenking die in één notariële akte wordt verleden, waarbij de schenking en de aanvaarding door de begiftigde in eenzelfde akte gebeuren, als op de schenking a.d.h.v. twee afzonderlijke akten, waarbij de aanvaarding niet in dezelfde akte plaatsvindt.¹⁶²

106. De *ratio legis* achter de notariële vormvereiste bij de schenking ligt traditioneel in het wantrouwen van de mensheid, komend vanuit de tijd van Napoleon. De wetgever wou de schenker beschermen tegen zichzelf. Het verplicht stellen van een notariële akte brengt de schenker op de hoogte van de volledige impact van de handeling.¹⁶³ Bovendien dient het als een extra beschermingsmechanisme om mogelijke misleiding door de ontvangers te voorkomen. Dit wordt soms aangeduid als een waarschuwingsfunctie in de juridische literatuur. De verplichte bijstand en advies- en informatiefunctie van de notaris waarborgt dat de schenking op een weloverwogen manier wordt gedaan.¹⁶⁴ De notaris waakt er immers over dat de schenker niet onder invloed van dwang en suggestie tot schenking overgaat.¹⁶⁵

107. Belangrijk om op te merken is dat de wetgever wel uitzonderingen heeft toegestaan op de notariële schenking die ontstaan zijn uit de rechtspraak, ook wel 'deformalisering van het schenkingsrecht' genoemd.¹⁶⁶ Zo kan men via een handgift, door louter materiële overdracht, een schenking doen. Daarnaast is er ook de vermomde schenking en de onrechtstreekse schenking die ook geen notariële vormvereiste kennen.¹⁶⁷ Deze uitzonderingen kwamen er na kritiek waarbij de overdreven formaliteiten en inefficiëntie aangehaald werden. Men wees hierbij op het onlogisch karakter van de verplichting van authenticiteit als beweerde bescherming van de schenker tegen zichzelf, aangezien hij zichzelf eveneens onvermogen kan maken door het aangaan van een consensuele overeenkomst ten bezwarende titel waaraan grote risico's verbonden zijn.¹⁶⁸

3.1.2. Het notarieel testament

108. Het notarieel of openbaar testament is het testament dat voor een notaris verleden wordt en steeds op papier wordt opgemaakt, volgens artikel 4.183 BW. Het grootste voordeel van een notarieel testament is dat het de correcte verwoording bevat van de wil van de testator en het vermindert ook

¹⁶² C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 283-284.

¹⁶³ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 283-284.

¹⁶⁴ J. BAEL, *Familiaal vermogensrecht: een kwestie van gezond verstand?*, Brussel, VUB & KnopsPublishing, 2022, 95.

¹⁶⁵ W. PINTENS, "Art. 931 BW", *Comm.Erf.* 2002, 5.

¹⁶⁶ R. BARBAIX, "Notariële akte/België" in A. VERBEKE (eds.), *Vermogensplanning met effect bij leven: schenking*, Gent, Larcier, 2005, 107.

¹⁶⁷ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 395-400; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 298-310.

¹⁶⁸ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 298-303; A-L. VERBEKE e.a., *Erfrecht & giften (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 289-314.

het gevaar voor nietigheid wegens niet-naleving van vorm- en grondvereisten.¹⁶⁹ Ook verzekert de notaris de bewaring van het testament doordat hij de minuut bewaart.¹⁷⁰

109. In eerste instantie vervult het notariële testament een bevestigende functie. De notaris is verantwoordelijk voor het op schrift stellen van de testamentaire wensen van de testator en voor het verifiëren of de akte daadwerkelijk overeenkomt met de wil van de testator. Het testament hoeft niet langer door de testator zelf te worden gedicteerd, waardoor het notariële testament ook toegankelijk is voor personen die mondeling niet (meer) bekwaam zijn.¹⁷¹ De vereiste van voorlezing biedt de testator vervolgens de mogelijkheid om na te gaan of de schriftelijke weergave van zijn wil overeenstemt met zijn werkelijke wil en om deze aan te vullen of te wijzigen als dat nodig is.¹⁷² Door het testament te handtekenen bevestigt de testator ten slotte zijn wil om uitwerking te verlenen aan het testament.¹⁷³

110. Naast de bevestigende functie, heeft het notarieel testament ook een identificatiefunctie. De vaststelling dat de testator heeft gehandtekend is immers een door de notaris gedane vaststelling die een authentiek karakter heeft. De identiteit wordt dus ook door de notaris nagegaan en in de akte vermeld.¹⁷⁴

3.1.3. De erfovereenkomst

111. Vandaag is het onder bepaalde (strikte) voorwaarden toegelaten om afspraken te maken over een toekomstige nalatenschap. Dat is een gevolg van het nieuwe erfrecht dat in werking trad op 1 september 2018.¹⁷⁵ Een erfovereenkomst kan toekomstige conflicten tussen erfgenamen vermijden. Concreet kunnen familieleden kiezen uit twee soorten erfovereenkomsten:¹⁷⁶

- De globale erfovereenkomst: tussen een of beide ouders en al hun vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn.
- De punctuele erfovereenkomst: tussen mede-erfgenamen.

¹⁶⁹ W. PINTENS, B. VAN DER MEERSCH en K. VANWINCKELEN, *Inleiding tot het familiaal vermogensrecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2002, 485-486; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2022, 421-423.

¹⁷⁰ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 402-406; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2022, 421-423; A-L. VERBEKE e.a., *Erfrecht & giften (vierde editie)*, Morsel, Intersentia, 2023, 335.

¹⁷¹ Wet houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie, BS 7 augustus 2020, art. 75-76.

¹⁷² Art. 4.183, §2-3 BW.

¹⁷³ S. MAES, "Het getypte eigenhandig testament en de doelstellingen van testamentaire vormvereisten: (on)verenigbaar?", *NFM* 2023, nr. 5, 154-166.

¹⁷⁴ P. HOFSTRÖSSLER, "De notaris, het authentiek testament en de beweerde valsheid" (noot onder Rb. Brussel 18 januari 1994), *AJT* 1994, nr. 5, 143.

¹⁷⁵ Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het BW wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, BS 1 september 2017 en wet 22 juli 2018 tot wijziging van het BW en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het BW wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, BS 31 augustus 2018; K. DESMET en N. LAUWERS, "Hoofdstuk 1 - Verboden en toegelaten erfovereenkomsten" in X., *Vermogensplanning & Het praktische nut van erfovereenkomsten*, Brussel, Intersentia, 2021, 151.

¹⁷⁶ Art. 2.242-2.259 BW. K. DESMET en N. LAUWERS, "Hoofdstuk 1 - Verboden en toegelaten erfovereenkomsten" in X., *Vermogensplanning & Het praktische nut van erfovereenkomsten*, Brussel, Intersentia, 2021, 3; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 444-445; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2022, 292; A-L. VERBEKE e.a., *Erfrecht & giften (vierde editie)*, Morsel, Intersentia, 2023, 449.

112. Artikel 4.249 BW bepaalt dat iedere erfovereenkomst in een notariële akte dient opgenomen te worden, dit op straffe van absolute nietigheid.¹⁷⁷

De *ratio legis* hierachter kan in de parlementaire stukken teruggevonden worden. Zo zorgt de notariële vorm ervoor dat partijen bewust worden gemaakt voor de gevolgen en de zwaarwichtigheid van de handeling die ze zullen stellen.¹⁷⁸ Daarnaast biedt de tussenkomst van de notaris aan de contractspartijen de waarborg dat ze bij de opstelling van een erfovereenkomst de onpartijdige en deskundige raad kunnen genieten van een specialist in het erf- en familierecht. In de parlementaire werkzaamheden wordt hierbij verwezen naar artikel 9, §1 van de wet op het notarisambt (sedert 2019¹⁷⁹: art. 1, lid 3). Deze bepaling refereert naar de informatie- en adviesplicht van de notaris, alsook naar de plicht om onpartijdig te handelen. Dit zou ervoor moeten zorgen dat de contractspartijen een garantie hebben met het oog op de opstelling van een evenwichtige erfovereenkomst, waarin elke partij kan toestemmen met volledige kennis van zaken.¹⁸⁰

113. Frappant is de bijkomende notariële procedure volgens dewelke de erfovereenkomsten tot stand dienen te komen. De instrumenterende notaris zal een ontwerp van de erfovereenkomst aan elke partij meedelen, waarbij hij ook een vergadering zal vastleggen. Op deze vergadering zal de inhoud van de erfovereenkomst en de gevolgen ervan aan elke partij worden toegelicht. Bij het meedelen van het ontwerp wijst de notaris elke partij ook op de mogelijkheid om een aparte raadsman te kiezen of een individueel onderhoud met de notaris te hebben. Op de vergadering zelf wijst de notaris nogmaals op die mogelijkheid. Elke partij kan ook een beroep doen op een andere notaris, die haar zal bijstaan bij het verlijden van de akte.¹⁸¹

114. Het opmaken van erfovereenkomsten in extremis, namelijk in de periode kort voorafgaand aan het overlijden, wordt uitgesloten daar de vergadering niet eerder kan worden gehouden dan na verloop van een termijn van vijftien dagen ingaande op de dag waarop het ontwerp werd meegedeeld. De erfovereenkomst kan daarnaast ook niet worden ondertekend vóór het verstrijken van een termijn van één maand sedert de dag waarop de vergadering heeft plaatsgevonden.¹⁸² De vrije toestemming van de partijen zou mogelijks invloed ondervinden door een familiale, morele of emotionele druk die onder meer samenhangt met het naderend overlijden.¹⁸³

115. Deze procedurele stappen hebben tot doel dat de ondertekening van een erfovereenkomst het resultaat is van een proces waarover elke partij rijpelijk heeft kunnen nadenken, waarbij elk van

¹⁷⁷ C. DE WULF, *De erfwet van 31 juli 2017 – Een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, Brugge, die Keure, 2018, 136.

¹⁷⁸ J. BAEL, *Het verbod van erfovereenkomsten in het nieuwe erfrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 82; J.-L. SNYERS, A. CLYBOUW en H. DE DECKER, *Over plichten en cijfers: de notaris als goede huisvader*, Mechelen, Kluwer, 2017, 87-95.

¹⁷⁹ A. VAN DEN BOSSCHE, *Patrimonium 2019*, Brugge, die Keure, 2019, 192.

¹⁸⁰ MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het BW wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, Parl. St. Kamer 2016-2017, nr. 54-2282/001, 128.

¹⁸¹ Art. 4.250 BW; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 450-454; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vijfde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2022, 296.

¹⁸² Art. 4.251 BW.

¹⁸³ Wetsvoorstel 25 januari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, Parl.St. Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 130.

hen over alle vrijheid heeft beschikt om de nodige adviezen in te winnen teneinde alle gevolgen van de voorgenomen overeenkomst duidelijk te kunnen inschatten.¹⁸⁴

3.1.4. De huwelijks- en samenlevingsovereenkomst

A) Huwelijksovereenkomst

A.1. *Parlementaire evolutie*

116. Om de *ratio legis* achter de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten te achterhalen dienen we terug te gaan naar 1804, de opstelling van het Burgerlijk Wetboek. De discussies bij deze opstelling spitste zich vooral toe op de keuze welk huwelijksvermogensstelsel als wettelijk stelsel benoemd zou worden. De voorkeur werd dus gegeven aan het gemeenschapsstelsel, op grond van de overheersende tradities. Nadruk werd gelegd op de natuur van het huwelijk, zijnde een vereniging die een grote solidariteit moet meebrengen ook op vermogensrechtelijk gebied. Wat de huwelijksovereenkomst betreft, kon men toen ook al een overeenkomst opstellen waarin het huwelijksstelsel gekozen werd. Dat huwelijksstelsel, en dus die huwelijksovereenkomst, waren voor de duur van het huwelijk onveranderlijk.¹⁸⁵

117. De wet van 14 juli 1976¹⁸⁶ betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels bracht enkele grote wijzigingen met zich mee voor het huwelijksvermogensrecht met als meest prangende wijziging de mogelijkheid om tijdens het huwelijk de overeenkomst aan te passen en de erkenning van de rechtspersoonlijkheid van de vrouw in het huwelijk. Beide echtgenoten krijgen met deze wet gelijke rechten, plichten en bevoegdheden.¹⁸⁷ Wat de huwelijksovereenkomst betreft, en meer specifiek de notariële vormvereiste, bleef het windstil. Zo werden artikelen 1390 t.e.m. 1394 oud BW (tevens de voorloper van artikel 2.3.6 BW) zonder noemenswaardige bespreking aangenomen en was er zelfs maar 1 onthouding tijdens de stemming van deze artikelen.¹⁸⁸

118. Meer dan veertig jaar na de laatste grote hervorming van het huwelijksvermogensrecht, die dus dateert van de wet van 14 juli 1976, was het tijd voor een grondige opfrissing. De bestaande regels omtrent het huwelijksvermogensrecht werden geanalyseerd en aangepast waar nodig in de wet van 22 juli 2018¹⁸⁹, echter bevatte het geen bespreking van de notariële vormvereiste bij

¹⁸⁴ Wetsvoorstel 25 januari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2016-17, nr. 54-2282/001, 129.

¹⁸⁵ J. GERLO, *Handboek voor het familierecht*, Brugge, die Keure, 2004, 6-11; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 16.

¹⁸⁶ Wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *BS* 18 september 1976.

¹⁸⁷ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 16.

¹⁸⁸ Verslag bij wetsontwerp betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *Parl. St. Kamer* 1975-1976, nr. 869-3; H. CASMAN, "Art. 1392 BW", *HUWV* 1996, 1.

¹⁸⁹ Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het burgerlijk wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het burgerlijk

huwelijksovereenkomsten in concreto.¹⁹⁰ Wel werd de informatieplicht van de notaris versterkt indien er gekozen wordt voor het stelsel van scheiding van goederen¹⁹¹, dit werd zelfs benoemd als één van de kerndoelstellingen van dit wetgevend initiatief.¹⁹² Een bewuste en geïnformeerde keuze voor een stelsel van scheiding van goederen vereist dat de (toekomstige) echtgenoten alle mogelijke voor- en nadelen van een zuivere en een gecorrigeerde scheiding van goederen begrijpen en doorspreken. De rol van de notaris, zoals te lezen in de parlementaire voorbereiding, is hierbij cruciaal.¹⁹³ De rol van de notaris werd versterkt o.a. met betrekking tot de juridische gevolgen van een beding van verrekening van aanwinsten en van de rechterlijke billijkheidscorrectie (zoals eerder besproken, *supra* nr. 50 en 53). Over de rechterlijke billijkheidscontrole wordt zelfs gesproken over een verplichting bovenop de algemene advies- en informatieplicht. De notaris zal de echtgenoten dus ook moeten informeren over de gevolgen van het gekozen huwelijksvermogensstelsel, met inbegrip van hun keuze over de rechterlijke billijkheidscorrectie, op vlak van het huwelijksvermogensrecht en het erfrecht.¹⁹⁴

119. Met de invoering van Boek 2 in het nieuwe Burgerlijk Wetboek¹⁹⁵ kwam er opnieuw een opportuniteit om de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten te bespreken en in vraag te stellen. Artikel 1392 oud BW werd evenwel volledig overgenomen in het huidige artikel 2.3.6. BW, zonder noemenswaardige bespreking. Wel kan er in de parlementaire voorbereiding teruggevonden worden dat de “notariële vormvereiste ervoor zorgt dat ze in het centraal huwelijksvermogensregister worden opgenomen, zodat de tegenwerpelijkeit ervan aan derden verzekerd is”. Het huwelijksstelsel beïnvloedt immers de situatie van derden als ze met een gehuwde persoon contracteren bijvoorbeeld. Het heeft ook zijn weerslag op de rechten van schuldeisers die betaling vorderen van een schuld die door een gehuwde persoon is aangegaan. De rechten van de schuldeisers kunnen ook wijzigen als de schuldenaar in het huwelijk treedt, of zijn huwelijksstelsel wijzigt. Het is immers van belang voor schuldeisers om te weten of de echtgenoten gekozen hebben voor een gemeenschapsstelsel of een stelsel van scheiding van goederen.

wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018, i.w.t. 1 september 2018. In deze wet werd gewijzigd: Het huwelijksvermogensrechtelijk statuut van verschillende goederen en rechten in het wettelijk stelsel en de verbeterde wettelijke omkadering van het stelsel van scheiding van goederen.

¹⁹⁰ H. CASMAN, “Het nieuw huwelijksvermogensrecht anno 2018. Een bondige kennismaking” in M. BEYENS (ed.), *Het burgerlijk recht in beweging / Le droit civil en mouvement*, Brussel, Bruylant, 2018, 226.

¹⁹¹ H. CASMAN, “Het nieuw huwelijksvermogensrecht anno 2018. Een bondige kennismaking” in M. BEYENS (ed.), *Het burgerlijk recht in beweging / Le droit civil en mouvement*, Brussel, Bruylant, 2018, 246-247.

¹⁹² R. BARBAIX, “De stelsels van scheiding van goederen na de wet Huwelijksvermogensrecht 2018”, in R. BARBAIX en J. DU MONGH, *Actualia Huwelijksvermogensrecht 2019*, Mortsel, Intersentia, 2019, 23; Wetsvoorstel tot wijziging van het BW wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer*, 2017-18, nr. 2848/001, 77; MvT, nr. 54-2848/001, *Parl. St. Kamer* 2017-2018, 4.

¹⁹³ MvT, nr. 54-2848/001, *Parl. St. Kamer* 2017-2018, 28.

¹⁹⁴ MvT, nr. 54-2848/001, *Parl. St. Kamer* 2017-2018, 95-96.

¹⁹⁵ Wet 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoering van boek 8 “Bewijs”, *BS* 14 mei 2019, i.w.t. 1 november 2020.

A.2. Achterliggende beweegredenen

120. De vereiste van de notariële vormvereiste kan op meerdere wijzen worden verantwoord. De taak van de notaris ten overstaan van de huwelijksovereenkomst beperkt zich niet tot het opmaken van een akte. De notaris moet de partijen raadgeven en het contract op punt stellen, met inachtneming van de verlangens van de partijen en de bijzondere omstandigheden van ieder geval.¹⁹⁶ Een huwelijksovereenkomst is geen principeverklaring in verband met het huwelijksleven, maar een document dat veiligheid en zekerheid moet bieden in geval van betwisting tegenover kinderen, tegenover schuldeisers of tussen de echtgenoten onderling.¹⁹⁷

121. Ook kunnen er morele en psychologische motieven achter deze vormvereiste gevonden worden. De vereiste notariële tussenkomst kan ook worden beschouwd als een garantie voor een zo eerlijk en correct mogelijk afsluiten van een huwelijksovereenkomst.¹⁹⁸ De overeenkomst wordt niet afgesloten tussen 'vreemden' die onafhankelijk van elkaar staan en zich daardoor in een vrije onderhandelingspositie bevinden, zonder dat er sprake is van een dominante morele of sociale druk om bepaalde dingen toe te geven aan de ander. De huwelijksovereenkomst wordt namelijk afgesloten tussen twee partijen die op zeer intieme wijze met elkaar omgaan en van plan zijn hun leven met elkaar te delen.¹⁹⁹

122. Vanuit de advies- en informatieplicht van de notaris als onpartijdige en onafhankelijke deskundige zal de notaris er niet alleen op toezien dat de overeenkomst strikt juridisch geldig is, maar ook dat iedere partij ten volle de draagwijdte van de clausules in de overeenkomst begrijpt.²⁰⁰ De notaris zal de betrokken partijen informeren over mogelijke uitdagingen in de toekomst en benadrukken hoe belangrijk het is om de vermogensrechtelijke regeling zorgvuldig op te stellen, zodat deze in alle situaties tot een rechtvaardige en billijke uitkomst leidt voor beide partijen. Bovendien wordt zijn of haar toestemming, vrij van dwang of misbruik, vastgesteld, waarbij de notaris een evaluatieve rol speelt.²⁰¹

¹⁹⁶ C. DE WULF, "De notaris – onpartijdig raadsman en behoeder van evenwicht", *T.Not.* 2010, 365-367.

¹⁹⁷ C. DE WULF en J. BAEL, *Notarieel Familierecht En Familiaal Vermogensrecht : Het Opstellen Van Notariële Akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 905-932.

¹⁹⁸ H. CASMAN, "De beroepsaansprakelijkheid van de notaris. Enkele recente ontwikkelingen" in *De professionele aansprakelijkheid*, 193-195

¹⁹⁹ C. DE WULF en J. BAEL, *Notarieel Familierecht En Familiaal Vermogensrecht : Het Opstellen Van Notariële Akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 905-932; W. PINTENS, "Het Belgische huwelijksgoederenrecht in rechtsvergelijkend perspectief", *TPR* 2005, nr. 48, 356; D. MICHIELS, "Fiscale aspecten van huwelijkscontracten", *T.Not.* 2007, 475; C. DE WULF, "De huwelijkscontracten" in C. DE WULF, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 905.

²⁰⁰ C. DE WULF, "De notaris – onpartijdig raadsman en behoeder van evenwicht", *T.Not.* 2010, 365-367.

²⁰¹ A-L. VERBEKE, "Contractvrijheid in het huwelijksvermogensrecht. Opdracht voor een waakzaam notariaat", in G. BAETEMAN, *Liber amicorum*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 331-333; C. DE WULF, "De huwelijkscontracten" in C. DE WULF, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 905.

B) Samenlevingsovereenkomst

B.1. Parlementaire evolutie

123. Grosso modo komen er in de parlementaire stukken²⁰² twee overwegingen aan bod.²⁰³ Enerzijds wordt er gewezen op het voordeel dat de notaris de legaliteit van de clausules kan toetsen.²⁰⁴ De toetsing van conventionele bepalingen aan de regels van openbare orde en dwingend recht is één van de gekende voordelen van de notariële tussenkomst. Aangezien het contractenrecht de biotoop van de notaris uitmaakt, is deze de deskundige bij uitstek in dit domein.²⁰⁵ Anderzijds wou de wetgever de rechtszekerheid, meer in het bijzonder de tegenstelbaarheid ten aanzien van derden, veiligstellen.²⁰⁶ Deze beweegredenen zagen we eerder ook al terug bij de huwelijksovereenkomst (*supra*, nr. 119).

124. In de parlementaire voorbereiding ter verwezenlijking van de wetgeving omtrent de wettelijke samenwoning en de bijhorende samenlevingsovereenkomst wordt er verder weinig gesproken over de notariële vormvereiste. Veelal werd er overlegd omtrent de inhoud van de wettelijke samenwoning in al haar aspecten (aanvang, rechten en plichten, etc.). Kijkt men evenwel naar een amendement en het opeenvolgende verslag bij het wetsvoorstel tot invoering van de wettelijke samenwoning, dan wordt er wel degelijk verantwoording gegeven voor de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten.²⁰⁷ In wat volgt wordt de letterlijke verantwoording geciteerd:

"Teneinde meer rechtszekerheid te bieden, meer in het bijzonder wat de gevolgen van dergelijke overeenkomsten voor derden betreft, is het aangewezen om de samenlevingsovereenkomst te onderwerpen aan de notariële vormvereiste."

125. Wat er precies bedoeld wordt met rechtszekerheid en de tegenwerpelijkheid t.a.v. derden wordt niet verder gespecificeerd. Zoals in hoofdstuk 2.1.2. aangehaald (*supra*, nr. 97) blijft de tegenwerpelijkheid van samenlevingsovereenkomsten onduidelijk. Hetgeen ook besproken zal worden in hoofdstuk 3.2.

B.2. Achterliggende beweegredenen

126. Naar analogie met het huwelijk kan er ook een andere beweegreden aangehaald worden voor de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten. Op basis van een arrest van 31 januari 2017 van het hof van beroep te Antwerpen kan de *ratio legis* ook gevonden worden in de vergelijking met het huwelijk. Het hof onderbouwde zijn stelling immers door te stellen dat het de bedoeling van

²⁰² *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/008, 95 en *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/014, 2.

²⁰³ P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, "Art. 1478 BW", in X., *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2008, 31-33.

²⁰⁴ *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/008, 95.

²⁰⁵ Art. 1 Organieke wet notariaat.

²⁰⁶ *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/014, 2.

²⁰⁷ Amendement en verslag bij wetsontwerp tot invoering van de wettelijke samenwoning, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 170/14 en 170/15.

de wetgever was om “kennelijk dezelfde garanties” te verlenen aan een samenlevingsovereenkomst tussen (aanstaande) wettelijke samenwoners als aan een huwelijksovereenkomst tussen (aanstaande) echtgenoten.²⁰⁸ Op basis hiervan concludeert het hof dat de samenlevingsovereenkomst een vormelijke akte uitmaakt en, in geval van vormgebreken, behept is met absolute nietigheid. Aangezien de wet ook voor huwelijksovereenkomsten een notariële akte oplegt, trekt het hof de kwalificatie en de daaraan verbonden sanctie door naar de samenlevingsovereenkomsten.²⁰⁹

127. Naast bovenstaande beweegredenen heeft de notaris ook de taak om de partners te adviseren over de juridische aspecten van hun samenlevingsovereenkomst. Dit omvat onder meer het bespreken van de rechten en plichten van beide partijen, het informeren over de gevolgen van de samenlevingsovereenkomst voor onder andere eigendommen, erfenissen en eventuele kinderen, en het beantwoorden van vragen die de partners hebben over de overeenkomst. Deze advies- en informatiefunctie van de notaris is van belang om ervoor te zorgen dat de samenlevingsovereenkomst juridisch waterdicht is, en dat beide partijen volledig op de hoogte zijn van de gevolgen van het ondertekenen ervan. Ook probeert de notaris te waarborgen dat sociale en emotionele druk bij het opstellen geneutraliseerd wordt. Dit komt dus overeen met de functie die de notaris heeft bij het opstellen van de huwelijksovereenkomst (*supra*, nr. 122 en 123).²¹⁰

3.1.5. Besluit

128. Globaal kijkend naar de voorgaande notariële akten, kan er gesteld worden dat de (historische) *ratio legis* van de notariële vormvereiste gelegen is in de bescherming van de handelende partij tegenover ongeletterdheid of overhaaste beslissingen. Dit formalisme bij de familiale akten is opgelegd, telkens wanneer een rechtshandeling direct of indirect een invloed uitoefent op het persoonlijk en sociaal statuut van een persoon.²¹¹ In alle bovenstaande akten is er dan ook een informatie- en adviesfunctie weggelegd voor de notaris. In het geval van een erfovereenkomst zien we dat er zelfs een bijkomend formalisme²¹² (vergadering, reflectieperiodes) ingebouwd is in de wetgeving ter bescherming van de partijen.

129. Wordt er specifiek naar de huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten gekeken, dan loopt de *ratio legis* achter deze vormvereiste nagenoeg identiek. In de parlementaire voorbereidingen zien

²⁰⁸ Antwerpen 31 januari 2017, *TBBR* 2018/4, 230.

²⁰⁹ De hoven van Gent en Antwerpen besloten meermaals in dezelfde conclusie.

²¹⁰ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 16; P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, “Art. 1478 BW”, in X., *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2008, 30-37; W. DE MULDER, “Het samenwoningsvermogensrecht voor en na de wet van 23 november 1998” in *Vlaamse Conferentie der Balie van Gent (ed.), Tot de dood ons scheidt?*, Antwerpen, Maklu, 2000, 33; Y-H. LELEU, “De vermogensrechtelijke gevolgen van de wettelijke samenwoning. Commentaar bij de virtuele wet van 23 november 1998”, *NFM* 1999, 133; Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St. Kamer* 1997-98, nr. 49-170/8, 93-95; H. CASMAN, “Gehuwd, wettelijk of feitelijk samenwonend: wat maakt het uit? Vermogensrechtelijke aspecten, andere dan bij overlijden” in C. FORDER en A-L. VERBEKE (eds.), *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 174-175.

²¹¹ G. COUTURIER, “Les finalités et les sanctions du formalisme”, *Rép. Defr.* 2000, 882; P. BRASSEUR, “Le formalisme dans la formation des contrats. Approches de droit comparé”, *O.C.*, nr. 28, 631.

²¹² Art. 4.250 en 4.251 BW.

we vaak terugkomen dat er gegrepen wordt naar de 'rechtszekerheid en tegenwerpelijheid aan derden', op deze manier zou de inhoud van de overeenkomst ten alle tijden ingeroepen kunnen worden t.a.v. derden.

Naast deze eerder praktische beweegredenen, vervult de notaris ook een belangrijke informatie- en adviesplicht. In beide overeenkomsten tracht de notaris te zorgen voor een evenwicht tussen beide partijen waarbij sociale en emotionele druk tot een minimum herleid worden. De notaris ziet er ook op toe dat de partijen de inhoud en verplichtingen van de overeenkomst begrijpen en de draagwijdte inzien van de verplichtingen die de overeenkomst met zich meebrengen. Bijzondere aandacht mag ook geschonken worden aan de versterkte informatieplicht van de notaris in het geval dat (aanstaande) echtgenoten kiezen voor een stelsel van scheiding van goederen (zie verrekenbeding en rechterlijke billijkheidscontrole). Bij de wet 22 juli 2018 werd deze bijkomende informatie- en adviesplicht expliciet vermeld in de wetgeving.²¹³

3.2. DE INVULLING VAN DE RATIO LEGIS ANNO 2024

130. Zoals besproken in hoofdstuk 3.1., zijn er een aantal beweegredenen op te merken in de historische analyse van de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten. Anno 2024 kan dus moeilijk worden ontkend dat de tussenkomst van de notaris bij familiale akten een belangrijke meerwaarde kan betekenen. Om de noodzakelijkheid ervan in vraag te stellen is het belangrijk deze beweegredenen te plaatsen in het tijdperk van 2024. Is de notariële tussenkomst nog steeds verantwoord of past deze *ratio legis* niet meer in onze huidige samenleving?

3.2.1. De huwelijksovereenkomst

A) Rechtszekerheid en tegenwerpelijheid

131. De notariële vormvereiste verzekert de bewaring van de overeenkomst, daar de notaris de minuut van de akte bij zich houdt.²¹⁴ Dit houdt initieel meer rechtszekerheid in, alsook wat de authenticiteit van de akte betreft. Anno 2024 kan er wel gesteld worden dat deze vorm van rechtszekerheid geen absolute must meer is. In het huidige digitale tijdperk is het voor eenieder mogelijk documenten veilig en transparant op te slaan op een harde schijf o.i.d. Ook het inschrijven van de huwelijksovereenkomst zou overgelaten kunnen worden aan de partijen zelf, of de advoca(a)t(en) in kwestie. Waarom heeft de notaris een monopolie op dit vlak? De gehuwden of een andere jurist zouden hier eveneens toe aangezet kunnen worden om de overeenkomst te registreren.

²¹³ MvT, nr. 54-2848/001, *Parl. St. Kamer* 2017-2018, 4; R. BARBAIX, "De stelsels van scheiding van goederen na de wet Huwelijksvermogensrecht 2018", in R. BARBAIX en J. DU MONGH, *Actualia Huwelijksvermogensrecht 2019*, Mortsels, Intersentia, 2019, 23, C. DECLERCK, "De hervorming van het huwelijksvermogensrecht. Commentaar bij de wet van 22 juli 2018", *T.Fam.* 2018, afl. 9, 228.

²¹⁴ Art. 20 Organieke Wet Notariaat.

132. Wat de tegenstelbaarheid betreft is het inderdaad zo dat het bestaan van de huwelijksovereenkomst tegengeworpen kan worden t.a.v. derden.²¹⁵ Treden we meer in detail betreffende deze tegenwerpelijheid, dan wordt duidelijk dat er kanttekeningen gemaakt kunnen worden. Het register bevat namelijk enkel metagegevens, niet de akten zelf.²¹⁶ Het register geeft alleen aan of er een huwelijksovereenkomst opgemaakt is en voor welk stelsel men koos, zonder enige aanduiding van specifieke clausules e.d.m. Verder worden ook de gegevens van de partijen en deze van de notaris die de akte heeft verleden en de datum van de akte vermeld.²¹⁷ De akte en de diepgaande inhoud ervan zelf blijven dus vertrouwelijk. Wel krijgen derden (voornamelijk schuldeisers) zicht op de vermogensrechtelijke regeling van één of beide echtgenoten. Het huwelijksvermogensstelsel²¹⁸ wordt namelijk aangegeven en het feit dat men onder een gemeenschapsstelsel of scheiding van goederen gehuwd is, kan een grote indicatie geven waar de schuldeiser zijn schuldvordering voornamelijk zal kunnen verhalen.²¹⁹ Deze aanduiding van huwelijksvermogensstelsel vormt een groot verschil wat de tegenwerpelijheid t.o.v. de samenlevingsovereenkomst betreft (*infra*, nr. 144-146).

B) Advies- en informatieplicht

133. De bron van de grote mogelijkheden in het huwelijksvermogensrecht ligt in de contractuele autonomie van artikel 2.3.2 BW, waarbij echtgenoten de vrijheid krijgen naar goeddunken de huwelijksovereenkomst te regelen. De preventieve rol van de notaris mag, ook anno 2024, niet onderschat worden bij het opstellen van deze overeenkomst.

134. Tegenwoordig vindt de advies- en informatieplicht van de notaris zijn weerslag in artikel 1 van de Organieke Wet Notariaat. Dit artikel geeft aan dat de notaris elke partij volledige toelichting geeft over de rechtshandelingen waarbij hij betrokken is en de notaris geeft daarbij onpartijdige, wijze raad.²²⁰ Deze plicht van de notaris omvat verschillende aspecten zoals het verstrekken van inlichtingen, waarschuwingen geven aan de partijen, een advies geven en bepaalde formaliteiten vervullen. Rechtspraak²²¹ en rechtsleer²²² tonen aan dat deze plicht een middelenverbintenis is, waarbij de notaris dus voldoende inspanningen moet leveren in het vervullen van de benoemde aspecten.

135. De zorgvuldigheid die door ieder waakzaam notaris aan de dag dient gelegd te worden bij het opstellen van de diverse clausules is dus van groot belang. Daarbij dient de notaris te anticiperen op verschillende situaties die zich kunnen voordoen voor, tijdens en bij de beëindiging van het

²¹⁵ C. VAN SEVEREN, "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie", *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

²¹⁶ K. BOONE en V. DE BACKER, "Het centraal register van huwelijksovereenkomsten", *Notariaat* 2011, afl. 13, 1-3.

²¹⁷ Art. 6, § 3, 3° KB 25 september 2016 (oud recht) – art. 2.3.84. BW (nieuw recht).

²¹⁸ Art. 2.3.84 §1, 3° BW; C. VAN SEVEREN, "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie", *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

²¹⁹ F. BUYSENS, "De GDPR in de praktijk: overdrijven we niet te veel?", *T.Fam.* 2024, afl. 4, 102-104.

²²⁰ C. DE WULF, "De notaris – onpartijdig raadsman en behoeder van evenwicht", *T.Not.* 2010, 365-367.

²²¹ Antwerpen 8 juni 1992, *Rev.Not. B.* 1986, 115; Bergen 23 juni 1998, *Rev.Not. B.* 1998, 641.

²²² J.L. RENS, "De raadgevingsplicht van de notaris", in RENS, J. (ed.), "Overzicht rechtspraak. Professionele aansprakelijkheid van de notaris (1973-2006)", *TPR* 2006, afl. 4, 1818-1820.

huwelijk. Het contract bewijst immers vooral zijn waarde, wanneer de harmonie tussen de partijen, zij het economisch, zij het relationeel in gevaar is. Vaak bevindt één van de partijen zich in een economisch of sociaal mindere positie dan de andere partij. De notaris dient de belangen van alle partijen op een zo harmonieus mogelijke manier te verzoenen, en als zodanig het mogelijk conflict, dat reeds sluimerend aanwezig is in de ongelijkheid tussen de partijen, preventief te verwijderen.²²³ Een notaris dient de verschillende mogelijkheden en scenario's aan de cliënt uit te leggen, daarbij duidend op de voordelen en nadelen ervan. Specifiek wat huwelijksovereenkomsten betreft, zal de notaris de nood aan een bepaald stelsel dienen te verantwoorden en uitleggen. De gevolgen voor de keuze voor een gemeenschapsstelsel of een stelsel van scheiding van goederen moeten zodanig uitgelegd worden dat de partijen begrip hebben van de consequenties ervan.²²⁴ Na de wetswijziging in 2018²²⁵, werden deze verplichtingen zelfs verzwaard in het geval men kiest voor een stelsel van scheiding van goederen (*supra*, nr. 50 en 53).²²⁶

136. De notaris dient zich er daarnaast ook van te behoeden zijn rol niet te nadrukkelijk op te leggen. Hij mag de hypothesen niet de overhand op de werkelijkheid laten nemen, en zodoende de huwelijksovereenkomst 'overjuridiseren'.²²⁷ Een gezonde analyse van de situatie en de noden van beide partijen is daarom steeds van groot belang. Verder dient de notaris er steeds naar te streven de partijen op een duidelijke en bevattelijke manier in te lichten omtrent de verschillende mogelijkheden. Hij dient de partijen mogelijkheden aan te reiken, ze toe te lichten en eventueel wat bij te sturen. Natuurlijk is de wil van de partijen steeds doorslaggevend, maar deze dient met kennis van zaken te gebeuren.²²⁸

137. Wat de aansprakelijkheid van de notaris bij een miskenning van deze plicht betreft, dient er bepaald te worden in welke hoedanigheid de notaris handelt. Wanneer de notaris optreedt als openbaar ambtenaar is zijn aansprakelijkheid buitencontractueel van aard. Treedt de notaris op als zakenman of juridisch adviseur dan is de aansprakelijkheid contractueel van aard. Wanneer wettelijk verplicht wordt een rechtshandeling vorm te geven in een authentieke akte handelt de notaris als openbaar ambtenaar. In het geval van een huwelijksovereenkomst zal er dus sprake zijn van eventuele buitencontractuele aansprakelijkheid van de notaris indien fout, schade en oorzakelijk verband aangetoond kunnen worden.²²⁹

²²³ A-L. VERBEKE, 'Contractsvrijheid in het huwelijksvermogensrecht' in G. BAETEMAN, *Liber Amicorum*, Antwerpen, Kluwer, 2007, 327; B. VAN DEN BERGH, "de actieve rol van de notaris-vereffenaar", in M. ELEGEERT, A. GHYSENS, J. HEIRMAN, S. MOSSELMANS (eds.), *Notariele actualiteit. Verslagboek van de vormingsdagen van de Studiekring Provinciaal Genootschap der Notarissen van Oost-Vlaanderen*, Brugge, die Keure, 2019, 88.

²²⁴ A. VAN DEN BOSSCHE, "Een dubieuze clause in een huwelijkscontract, rechtszekerheid en aansprakelijkheid in het familiaal vermogensrecht", *Not. Fisc. M.* 2021, afl. 6-8, 230-237; F. BUYSENS, "Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?", *T.Fam.*, 2015, nr. 22, 51-52.

²²⁵ Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, BS 27 juni 2018.

²²⁶ F. BUYSENS, "Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel", *T.Fam.* 2015, 48-52; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 196-207.

²²⁷ L. WEYTS, *Algemeen deel. De Notariswet in Notarieel recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 42-43.

²²⁸ J. ROOMS, "De notaris en de conflictbeheersing", *Verslag Notarieel Congres Antwerpen*, 23 september 2002.

²²⁹ I. SAMOY en J. RONSJIN, "De professionele aansprakelijkheid van de notaris en de notarisvennootschap", in JURA FALCONIS en I. SAMOY (eds.), *Professionele aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 47-81.

138. Om de bovenstaande, valabele, argumentatie ter verantwoording van de notariële vormvereiste toch wat tegengas te bieden, kan er ook gewezen worden op de verruimde mogelijkheden om juridische kennis te vergaren omtrent de huwelijksovereenkomst en haar mogelijkheden. Het traditionele beeld van de notaris als de alwetende juridische autoriteit die elke stap van een huwelijksovereenkomst begeleidt, kan in twijfel te worden getrokken in het hedendaagse juridische landschap. In het verleden was de notaris vaak de enige toegangspoort tot juridische kennis en advies voor mensen die een huwelijksovereenkomst wilden opstellen. Echter, met de toegenomen toegang tot informatie via internet en andere bronnen, hebben mensen nu vaak een verrassende basiskennis van juridische aangelegenheden.²³⁰ Bovendien kan het argument worden gemaakt dat het hebben van meer juridische kennis bij individuen juist gunstig is voor het hele proces. De vraag kan echter wel gesteld worden of iedere individu daartoe in staat is o.a. afhankelijk van levensomstandigheden en/of financiële mogelijkheden. Desalniettemin stelt het mensen in staat om meer doordachte vragen te stellen en actiever deel te nemen aan het opstellen van hun huwelijksovereenkomst.

Anderzijds mag deze verbetering van de algemene juridische kennis van de bevolking ook zeker niet overschat worden. Het internet, indien men daar al toegang tot heeft, staat vol met bronnen die informatie verstrekken over verschillende juridische onderwerpen, maar deze informatie kan vaak oppervlakkig zijn of niet specifiek zijn afgestemd op de individuele situatie van een persoon. Vaak is het ook zo dat juridische bronnen niet altijd kostenvrij te raadplegen zijn.²³¹ Een specifiek voorbeeld hiervan is het gebrek aan begrip van complexe juridische mechanismen zoals een verrekenbeding of een TIGV. Voor veel (toekomstige) echtgenoten zijn deze mechanismen nagenoeg ongekend of zijn ze gekend, maar is er onvoldoende kennis van de implicaties die de opname van deze bedingen met zich mee zouden brengen. Zonder de begeleiding van een jurist zoals een notaris, kunnen mensen gemakkelijk verstrikt raken in deze juridische complexiteit. Het gevaar dat er keuzes gemaakt worden in de huwelijksovereenkomst, waar men na enige tijd spijt van zou kunnen krijgen, is dan ook niet onbestaand.²³²

139. Gelet op de controle van de notaris van de evenwichtigheid tussen de partijen enerzijds en de verschaffing van de juiste informatie en advies omtrent keuzes/clausules die de (toekomstige) echtgenoten willen maken anderzijds, blijft deze *ratio legis* achter de notariële vormvereiste een uiterst valabel argument. De bijzondere kenmerken van de huwelijksovereenkomst, dat wil zeggen, hoofdzakelijk, het statutair karakter ervan, maar ook het belang van goede en degelijke informatie, de vereiste waarborg dat de echtgenoten hun huwelijksstelsel bedachtzaam kiezen en de kenbaarheid ervan, verantwoorden (m.i.) dat de wetgever een notariële vormvereiste voorziet. Zeker

²³⁰ Notaris.be, Interview: het notariaat van de toekomst, 2015.

²³¹ Een interessant opiniestuk hieromtrent is die van P. MONTENS: in dit stuk kaart de auteur in kwestie aan dat de staat regelgevende initiatieven zou moeten nemen om de toegang tot juridische kwalitatieve databanken te controleren. Gratis toegang of een sterk verminderde prijs voor deze toegang tot deze databanken zou ertoe kunnen leiden dat steeds meer mensen begrip krijgen van de rechten en plichten die zij bezitten, alsook i.g.v. een specifieke gebeurtenis zoals de opstelling van een huwelijksovereenkomst. Zie P. MONTENS, "Vrije toegang tot juridische informatie: een democratische én budgettaire kans", 15 juli 2020, <https://apache.be/gastbijdragen/2020/07/15/vrije-toegang-tot-juridische-informatie-een-democratische-en-budgettaire-kans> (laatst geconsulteerd 21.04.2024).

²³² H. CASMAN, "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 8, 270.

aangezien men in een huwelijksovereenkomst vaak afwijkt van het solidaire wettelijk stelsel dat van toepassing is wanneer er geen overeenkomst gesloten wordt (vooral bij scheiding van goederen).²³³

3.2.2. De samenlevingsovereenkomst

A) Controle van de legaliteit

140. Zoals aangehaald, lag één van de beweegredenen voor de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten in de toetsing van conventionele bepalingen aan de regels van openbare orde en dwingend recht (*supra*, nr. 124-126). Het is een valabel argument dat in het voordeel spreekt van de notariële vormvereiste. Toch dient men kritisch te zijn en dient men deze beweegreden te plaatsen in de tijd van nu. Wat onderscheidt de samenlevingsovereenkomst van andere overeenkomsten dat ervoor zorgt dat er een hogere graad van formalisme toegepast moet worden?

141. Allereerst kan er vergeleken worden met de situatie van feitelijke samenwoning. Zijn er dermate grote beperkingen aan de wettelijke samenwoning dan degene die er zijn voor de feitelijke samenwoning? De wet²³⁴ zegt dat de overeenkomst geen beding mag bevatten dat strijdig is met artikel 1477 oud BW, met de openbare orde of goede zeden, noch met regels betreffende het ouderlijk gezag en voogdij, noch met regels die de wettelijke orde van erfopvolging beperken. Wat de openbare orde, goede zeden en ouderlijk gezag betreft, is het antwoord vrij eenvoudig. Geen enkele overeenkomst mag hieraan afbreuk. Wat de overeenkomsten die de wettelijke orde van erfopvolging wijzigen betreft, zijn er eveneens specifieke bepalingen die bepaalde vormvereisten opleggen.²³⁵ Dit is dus niet enkel van toepassing op de samenlevingsovereenkomst, maar ook op andere overeenkomsten.²³⁶

In vergelijking met het gemeen verbintenissenrecht is er dus enkel een bijkomende toetsing te vinden met de bepalingen van artikel 1477 oud BW. Dit artikel legt op dat de samenlevingsovereenkomst geen afwijking mag bevatten omtrent de regels van de bescherming van de gezinswoning, bijdrage in de lasten van samenleving, hoofdelijkheid van huishoudelijke schulden en de onderhoudsplicht t.a.v. de kinderen van de vooroverleden wettelijk samenwonende partner. De notaris dient *in casu* dus wel degelijk onderzoek te voeren of de bepalingen in de overeenkomst geen afbreuk doen aan de voormelde dwingendrechtelijke regels. Op basis van deze bijkomende toetsingsgronden kan men mogelijks verklaren dat een samenlevingsovereenkomst notarieel

²³³ Y-H. LELEU, "Contrats de mariage: entre conventions et controverses" in K.F.B.N. (ed.), *De uitdaging voor de notaris. Verslagboek Notarieel Congres 2011*, Brussel, Larcier, 89; C. CASTELEIN, "Eigendomsrecht, eigendomsbewijs en eigendomsverschuivingen in het stelsel van scheiding van goederen: hoe zuiver is de scheiding van goederen nog?" in R. BARBAIX en N. CARETTE (eds.), *Tendensen Vermogensrecht 2017*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 92-93; F. BUYSENS, "Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?", *T.Fam.* 2015, 49.

²³⁴ Art. 1478, lid 4 oud BW.

²³⁵ Art. 4.242 ev. BW.

²³⁶ B. TILLEMANS, *Bijzondere (vermogensrechtelijke) overeenkomsten*, Leuven, Acco, 2012, 322-334.

opgemaakt moet worden en een overeenkomst tussen feitelijk samenwonenden niet. Anderzijds zou een andere juridische actor of de partners in kwestie zelf eveneens hierover kunnen waken.²³⁷

142. Ook kan er een tegenargument gevonden worden. Vergelijken we met contracten buiten de samenlevingssfeer, dan is deze notariële vormvereiste niet te verantwoorden. In andere materies is er namelijk ook dwingendrechtelijke regelgeving van toepassing, zonder dat er in een notariële vormvereiste voorzien wordt. Als voorbeeld is er de pachtovereenkomst, de Pachtwet bevat eveneens dwingendrechtelijke bepalingen, maar voor de geldigheid is geen notariële akte vereist.²³⁸ In die optiek verklaart de *ratio legis* van de legaliteitscontrole onvoldoende waarom een samenlevingsovereenkomst nu verplicht notarieel opgesteld dient te worden.

B) Rechtszekerheid en tegenwerpelijheid

143. Nog meer dan bij de huwelijksovereenkomst kunnen er vragen gesteld worden bij de tegenwerpelijheid van de samenlevingsovereenkomst.²³⁹ Zowel historisch gezien als op dit ogenblik is de tegenstelbaarheid t.a.v. derden het meest terugkomende argument in het voordeel van de notariële vormvereiste in de parlementaire voorbereidingen. Zoals eerder aangehaald (*supra*, nr. 97), kan deze tegenstelbaarheid echter enkel betrekking hebben op het bestaan van de samenlevingsovereenkomst en niet de inhoud ervan.²⁴⁰ Het gemeen verbintenissenrecht is hier immers op van toepassing, meer bepaald artikel 5.103 BW. Waar de notariële akte zich wel onderscheidt t.o.v. een onderhandse overeenkomst is de tegenstelbaarheid van de datum van de akte en de aanwijzing van de notaris.²⁴¹

144. Hoe dan ook moet worden vastgesteld dat het centraal huwelijksovereenkomstenregister – een register van metagegevens – enkel gegevens bevat over het bestaan van de wettelijke samenlevingsovereenkomst, zonder enige aanduiding van specifieke clausules.²⁴² Ook is het aanduiden van het hoofdstelsel qua vermogensrechtelijke regeling van geen belang, aangezien wettelijk samenwonenden geen gemeenschapsstelsel mogen kiezen in hun samenlevingsovereenkomst en van rechtswege terugvallen op het stelsel van zuivere scheiding van goederen (zoals bepaald in artikel 1478 oud BW).

145. De tegenstelbaarheid aan derden als *ratio legis* om de notariële akte als geldigheidsvereiste op te leggen kan dus enorm in twijfel getrokken worden. Ook hier overtuigt de beweegreden onvoldoende om in aanvullende formaliteiten te voorzien. De inhoud van de overeenkomst is niet vrij raadpleegbaar en een derde schuldeiser heeft dus vrij weinig aan het gegeven dat er een

²³⁷ H. CASMAN, "Enkele aspecten van vermogensrechtelijke overeenkomsten tussen samenwoners", in X, *Overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Kluwer, 2002, 233.

²³⁸ Zie bv. het voorkooprecht van de pachter (art. 47 Pachtwet) en de duurtijd (art. 4 ev. Pachtwet)

²³⁹ C. VAN SEVEREN, "Diversebepalingenwet van 14 januari 2013 beoogt werklastvermindering binnen justitie", *N.N.K.* 2013/3, 3-5.

²⁴⁰ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 17-20.

²⁴¹ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 133.

²⁴² Verslag aan de Koning bij het KB 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, *BS* 10 oktober 2016; F. BUYSENS, "De GDPR in de praktijk: overdrijven we niet te veel?", *T.Fam.* 2024, afl. 4, 102-104.

samenlevingsovereenkomst bestaat. Dit in tegenstelling tot de huwelijksovereenkomst, waar de derde schuldeiser wel nog zicht krijgt op het huwelijksvermogensstelsel dat de gehuwden gekozen hebben (*supra*, nr. 133).

C) Huwelijkse analogie

146. Kijkend naar de rechtspraak (*supra*, nr. 127) wordt duidelijk dat verschillende rechters de bedoeling van de wetgever naar analogie met het huwelijk definieerden. De wetgever zou dezelfde garanties willen bieden aan een samenlevingsovereenkomst als aan een huwelijksovereenkomst tussen (toekomstige) echtgenoten.

147. Er moet echter geduid worden op een essentieel verschil tussen het huwelijk enerzijds en de wettelijke samenwoning anderzijds. Het huwelijk kent een volledig uitgewerkt juridisch kader in het Burgerlijk Wetboek, waar het primair en secundair huwelijksstelsel tot in de puntjes geregeld zijn. Er is een *default* systeem voorzien die van rechtswege van toepassing is wanneer er geen huwelijksovereenkomst opgesteld werd, namelijk het wettelijk stelsel. Het huwelijk heeft in die zin dus een statutair karakter. De wet stipuleert de contouren van het regime tussen de echtgenoten, maar ook t.a.v. derden. Daartegenover staat de samenlevingsovereenkomst, die voornamelijk de regels van het gemeen verbintenissenrecht volgt. De wettelijke samenwoning heeft een veel beperkter wettelijk kader en een overeenkomst kent veel minder wettelijke regels zoals wel het geval is bij het huwelijk (denk aan de versterkte informatieplicht wanneer er gekozen wordt voor een stelsel van scheiding van goederen).²⁴³ Het feit dat de samenlevingsovereenkomst notarieel verleden dient te worden, tilt de samenlevingsovereenkomst nog niet naar hetzelfde niveau als de huwelijksovereenkomst. De redenering kan dus niet zomaar doorgetrokken worden.²⁴⁴

D) Bijkomende ratio legis: advies- en informatieplicht van de notaris

148. Volgens artikel 1 van de Organieke Wet Notariaat komt het aan de notaris toe om de aanwezigheid van onevenwichtige bedingen vast te stellen en om de aandacht van de partijen hierop te vestigen, alsook het nodige advies te geven. De notaris zal de overeenkomst en de specifieke rechtsgevolgen toelichten aan beide partijen, zodat de partners met kennis van zaken de overeenkomst kunnen ondertekenen. Daar de advies- en informatieplicht grotendeels gelijklopend is met de huwelijksovereenkomst, zie *supra* nr. 143-140. Gelet op het risico van beïnvloeding en/of sociale druk kan de notariële tussenkomst gewenst zijn. Dit maakt dat de notariële vormvereiste een voordeel kan hebben, indien er zich een onduidelijkheid afspeelt.²⁴⁵

149. Anderzijds is er natuurlijk een groot verschil op te merken t.a.v. de huwelijksovereenkomst, namelijk het *default*-stelsel. Indien men als wettelijk samenwonende partners geen overeenkomst

²⁴³ H. CASMAN, "Schulderkenning tussen samenwoners", *Not. Fisc. M.*, 2016, 41.

²⁴⁴ I. DE STEFANI, "Les clauses de comptes et les conventions patrimoniales entre cohabitants", in A. CULOT (eds.), *Cohabitation legal*, Louvain-La-Neuve, Larcier, 2008, 83-86.

²⁴⁵ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 93-95.

opstelt, valt men terug op het geringe wettelijk stelsel dat te vinden is in artikel 1478 oud BW waar weinig sprake is van solidariteit.²⁴⁶ De wettelijke regeling is zo beperkt dat een overeenkomst een must is, wil men een bepaalde mate van vermogensrechtelijke solidariteit inbouwen. Dit is een flagrant verschil met de huwelijksovereenkomst, daar men zou terugvallen op het wettelijk stelsel van beperkte gemeenschap waar dus al een grote mate van solidariteit is ingebouwd. De informatie- en adviesplicht lijkt dus minder toepasselijk in het geval van een samenlevingsovereenkomst. Een opgestelde samenlevingsovereenkomst is vaak al een grote verbetering, op het vlak van bescherming en solidariteit, t.a.v. het wettelijk stelsel dat de zuivere scheiding van goederen inhoudt. Het mogelijk maken dat de samenlevingsovereenkomst onderhands opgesteld kan worden, zou ervoor kunnen zorgen dat wettelijk samenwonende partners sneller solidariteit en bescherming inbouwen dan hetgeen de cijfers nu aantonen.²⁴⁷

150. Een volgende vergelijking is eveneens contradictoir. Wanneer de (toekomstig) gehuwden zouden kiezen voor een scheiding van goederen, zijn er extra notariële tussenkomsten ingebouwd die de gehuwden informatief op de hoogte dienen te stellen voor de gevolgen van dit stelsel en de verzachtingen die zij daaraan kunnen koppelen. Een voorbeeld hiervan is de uitdrukkelijke vermelding in de wet dat de notaris hen wijst op het al dan niet opnemen van een verrekenbeding en haar gevolgen.²⁴⁸ Alsook dient de notaris hen te informeren over (de gevolgen van) de rechterlijke billijkheidscontrole en de keuze die zij daarin kunnen maken.²⁴⁹ De wettelijke samenwoning heeft als *default*-stelsel de scheiding van goederen, toch is er in de bepalingen omtrent de wettelijke samenwoning nergens een dergelijke dubbele notariële formaliteit te vinden. De notaris is dus niet verplicht eenzelfde informatie te verstrekken als dat hij moet doen in de toepassing van artikel 2.3.64. en 2.3.81. BW. Als de wettelijk samenwonende partners deze beschermende informatie niet verplicht dienen te verkrijgen, waarom zou de overeenkomst dan überhaupt notarieel opgesteld dienen te worden? Er zou ook gesteld kunnen worden dat er bij de wettelijke samenwoning eveneens een versterkte notariële plicht zou moeten komen, maar vanuit de oorsprong is dit niet hetzelfde. Als *default*-stelsel heeft de wettelijke samenwoning immers een scheiding van goederen als vermogensstelsel, bij het huwelijk is dit een beperkte gemeenschap. Het maakt wettelijk samenwonende partners net moeilijker om uit dit stelsel van individualisme te treden. Wordt er conventioneel niets geregeld, blijven ze in dit stelsel zitten. Vanuit de rechtsleer wordt zelfs gesteld dat de notaris een fout maakt indien hij/zij zonder reflectie een akte tot scheiding van goederen laat tekenen tussen echtgenoten²⁵⁰, waarom worden wettelijke samenwoners dan van rechtswege in zo een stelsel 'geduwd'? Nog erger, het is al niet mogelijk om een gemeenschapsstelsel te hanteren als wettelijke samenwoners (*supra*, nr. 72). Waarom wordt het conventioneel bedingen van solidariteit

²⁴⁶ W.M. SCHRAMA, "Een redelijk en billijk relatierecht", *TPR* 2010, 1736; C. DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, 106-107; A-L. VERBEKE, "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, 101-102; L. DE SCHRIJVER, *Evaluatie en toekomstperspectieven van de wettelijke samenwoning*, Mechelen, Kluwer, 2021, 235-236.

²⁴⁷ Zie de karige cijfergegevens van het gebruik van de samenlevingsovereenkomst in de inleiding.

²⁴⁸ Art. 2.3.64. BW

²⁴⁹ Art. 2.3.81. §2, lid 2 BW.

²⁵⁰ A-L. VERBEKE, *Het huwelijkscontract van scheiding van goederen. Pleidooi voor een 'warmere uitsluiting'*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 109; A. KEEREMAN, "Een consequenter en meer solidair huwelijksvermogensrecht", *Juristenkrant* 2018, afl. 371, 8-9.

dan extra moeilijk gemaakt a.d.h.v. een notariële vormvereiste? Mijns inziens zijn dit retorische vragen en is het duidelijk dat deze *ratio legis* kant noch wal raakt.

151. Als bijkomend tegenargument kan hier ook eveneens verwezen worden naar de argumenten van de huwelijksovereenkomst omtrent de noodzakelijkheid van de informatie- en adviesplicht (*supra*, nr. 139). Anno 2024 kan de aannahme gemaakt worden dat men als gewone burger steeds meer zelfstandig toegang heeft tot juridische bronnen en dat een notaris niet de enige juridische actor is die een samenlevingsovereenkomst vorm kan geven, waardoor andere actoren eveneens ondersteuning kunnen bieden bij het synthetiseren van deze overeenkomst.

3.2.3. Besluit

152. In deze evaluatie van historische en huidige motieven werd duidelijk dat er een verschil zit tussen de noodzakelijkheid van de notariële vormvereiste bij de huwelijksovereenkomst enerzijds en de samenlevingsovereenkomst anderzijds.

153. Wat de huwelijksovereenkomst betreft, is het duidelijk dat de notariële vormvereiste nog steeds haar waarde kent anno 2024. Enerzijds speelt het een determinerende rol in de tegenwerpelijheid t.a.v. derden. Anderzijds is de informatie- en adviesfunctie van de notaris een belangrijk element in de formalisering van de huwelijksovereenkomst. De (toekomstig) gehuwden hebben immers de keuze uit 3 stelsels met bijkomende, facultatieve clausules. Vooral bij de keuze voor het stelsel van scheiding van goederen, is de rol van de notaris niet te onderschatten. In vergelijking met het wettelijk *default*-stelsel is het immers de minst solidaire regeling die men als (toekomstig) gehuwden kan kiezen. Zoals besproken (*supra*, nr. 50 en 53) heeft de wet hierop ingespeeld en verankert dat de notaris een extra beschermende verplichting heeft, nl. wat betreft de verrekenbedingen en de facultatieve billijkheidscontrole. M.i. is de rol van de notaris om deze redenen nog steeds van belang bij het opstellen van de huwelijksovereenkomst, daar de keuzes voor het huwelijksvermogensstelsel zich uitstrekken van enorm solidair naar extreem individualistisch.

154. De conclusie wat de samenlevingsovereenkomst betreft is helemaal anders. Noch het argument van de tegenwerpelijheid, noch het argument van de informatie- en adviesplicht van de notaris beantwoorden voldoende om wettelijke samenwoners een extra horde op te leggen om hun samenleving te regelen. De beweegreden van de tegenwerpelijheid is verwaarloosbaar, daar men de inhoud van een samenlevingsovereenkomst niet kan consulteren en het stelsel voor iedere wettelijke samenwoning dezelfde is. Dit *default*-stelsel vormt eveneens de basis voor de weerlegging voor de andere beweegreden, namelijk de informatie- en adviesfunctie van de notaris. Als wettelijk stelsel is er namelijk een scheiding van goederen voorzien voor wettelijke samenwoners en is het onmogelijk een gemeenschapsstelsel te bedingen. I.t.t. het huwelijk krijgen zij geen verplichte, extra informatie die wel verkregen wordt indien gehuwden voor een scheiding van goederen zouden kiezen (namelijk de mogelijkheid van rechterlijke billijkheidscontrole en verrekenbeding). Wil men elkaar meer bescherming bieden of solidariteit inbouwen, zullen zij verplicht een overeenkomst dienen op

te stellen bij de notaris. Tel daarbij de eerder besproken beweegredenen, om voor een wettelijke samenwoning te kiezen, op en al snel wordt duidelijk dat de wetgever met deze notariële vormvereiste een extra barrière vormt om solidariteit te bedingen. Veel wettelijke samenwoners gaan er immers van uit dat zij dezelfde bescherming verkrijgen zoals dit het geval is bij het huwelijk. Ook de notariskosten en de 'grote stap' naar de notaris vormen een struikelblok om een samenlevingsovereenkomst op te stellen (*supra*, nr. 36).

DEEL 4: BLIK OVER DE GRENZEN

155. In dit deel zal er een vergelijkende analyse gemaakt worden met het Nederlandse rechtstelsel enerzijds, en het Griekse rechtstelsel anderzijds. Het is wenselijk om na te gaan of er over de grenzen heen andere mogelijkheden bestaan om de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten in te vullen of net een bevestiging te vinden van deze vereiste. Indien dit zo blijkt, wordt bijkomend nagegaan of er hieruit inspiratie gehaald kan worden ter verbetering van het Belgische recht in het licht van de notariële vormvereiste. Dit komt vooral tot uiting in het concluderende deel 5: voorstel de lege ferenda.

4.1. NEDERLAND

156. Eerst zal er een algemeen beeld geschetst worden over de huidige mogelijkheden binnen het samenlevingsrecht in Nederland, meer specifiek de Nederlandse variant van het huwelijk en de wettelijke samenwoning waarbij ook de vermogensrechtelijke opties bondig besproken worden. Uiteraard komen we dan bij de vraag of er in Nederland ook een huwelijks- of samenlevingsovereenkomst opgesteld kan worden en of dit eveneens verplicht in notariële vorm gegoten dient te worden.

4.1.1. Samenlevingsvormen in Nederland

157. Het Nederlandse recht kent eveneens drie verschillende samenlevingsvormen, namelijk het huwelijk, het geregistreerd partnerschap en het ongehuwd samenwonen.²⁵¹

Aangezien dit onderzoek toegespitst is op de notariële vormvereiste bij huwelijk- en samenlevingsovereenkomsten bij de wettelijke samenwoning, zal ook in dit deel verder niet gesproken worden over het ongehuwd samenwonen (wat praktisch gezien overeenkomt met de feitelijke samenwoning in België).

4.1.1.1. Het huwelijk

158. Opdat een geldig huwelijk tot stand komt, dienen enkele voorwaarden vervuld te zijn die gelijkaardig zijn aan die van België. Ieder bekwaam en levend persoon die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, kan een rechtsgeldig huwelijk sluiten, op voorwaarde dat hij/zij hiertoe de toestemming heeft geuit.²⁵² Personen die reeds gehuwd of verbonden zijn door een geregistreerd partnerschap zijn uitgesloten van het huwelijk.²⁵³

²⁵¹ W.D. KOLKMAN en F.R. SALOMONS, *Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 5-12; J. GERLO, "Over wettelijke samenlevingsvormen in België, Frankrijk en Nederland", *T.P.R.*, 2002, 2065.

²⁵² Art. 1:31 en 1:32 NBW.

²⁵³ Art. 1:33 NBW.

159. Naar Nederlands recht zijn gehuwden elkaar getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd, gelijkaardig aan het Belgische recht.²⁵⁴ De verduidelijking van de hulpplicht *sensu stricto* kan gelezen worden in artikel 1:81 Nederlands Burgerlijk Wetboek (hierna: NBW) dat bepaalt dat echtgenoten elkaar het nodige dienen te verschaffen. De invulling hiervan dient te gebeuren op basis van de concrete situatie van de gehuwden en vereist geenszins een behoefte. De bijdrageplicht is verankerd in artikel 1:84 NBW waarin de wijze van verdeling van de kosten van het samenleven nader wordt gespecificeerd.²⁵⁵

4.1.1.2. *Geregistreerd partnerschap*

160. Het geregistreerd partnerschap wordt in het NBW niet gedefinieerd. De rechtsleer omschrijft de samenlevingsvorm als volgt: "een op een huwelijk gelijkende wettelijke relatievorm, waarin twee partijen ten overstaan van de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand hun relatie als een geregistreerd partnerschap hebben laten registreren".²⁵⁶

161. Wat de grondvoorwaarden betreft, zijn deze eveneens vergelijkbaar aan die van het huwelijk. Een groot verschil t.a.v. de Belgische wettelijke samenwoning (*supra*, nr. 29) is echter wel dat verwante personen geen geregistreerd partnerschap kunnen aangaan. Bloedverwanten in opgaande en neerdalende lijn, net als broers en zussen, zijn namelijk uitgesloten van het geregistreerd partnerschap.²⁵⁷

162. Artikel 1:80 NBW verklaart daarnaast dat de rechten en plichten toepasselijk op gehuwden eveneens van toepassing zijn op het geregistreerd partnerschap. Dit betekent dat de partners elkaar eveneens trouw, hulp en bijstand verschuldigd zijn.²⁵⁸ Een groot verschilpunt met de Belgische wettelijke samenwoning is dan ook dat het wettelijk kader voor het geregistreerd partnerschap in Nederland meer bescherming biedt, aangezien er in België geen sprake is van een hulp- en bijstandsplicht voor de wettelijk samenwonende partners.²⁵⁹

²⁵⁴ Art. 1:81 NBW.

²⁵⁵ W.D. KOLKMAN en F.R. SALOMONS, *Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 85-88.

²⁵⁶ P. VLAARDINGERBROEK, "Het geregistreerd partnerschap" in S.F.M. WORTMANN (ed.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 67.

²⁵⁷ Art. 1:80 en 1:41 NBW; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 68.

²⁵⁸ W.D. KOLKMAN en F.R. SALOMONS, *Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 104-106; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 68.

²⁵⁹ In art. 1477 oud BW zegt men enkel dat de wettelijk samenwonenden elk bijdragen in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden.

4.1.2. Vermogensrechtelijke aspecten: mogelijkheid tot overeenkomst?

4.1.2.1. Het huwelijk

163. Net als in België is er in Nederland een default-stelsel waarbij het huwelijksvermogensstelsel wettelijk geregeld is. De (toekomstige) echtgenoten kunnen daarnaast ook afwijken van het wettelijk stelsel door 'huwelijkse voorwaarden'²⁶⁰ aan te gaan.²⁶¹ Het overkoepelende systeem komt dus overeen met het Belgische systeem. In wat volgt zal er verder ingegaan worden op zowel het wettelijk stelsel als de conventionele mogelijkheden.

A) Wettelijk stelsel: beperkte gemeenschap van goederen

164. Met ingang van 1 januari 2018²⁶² is in Nederland de regeling omtrent het wettelijk stelsel gewijzigd naar een gemeenschap van goederen.²⁶³ Volgens artikel 1:94 NBW behoren bezittingen en de daaraan verbonden schulden die tijdens het huwelijk zijn verworven tot de gemeenschap. Naast de goederen die de echtgenoten tijdens het huwelijk verkrijgen, behoren goederen, die al gezamenlijk toebehoorden aan beide echtgenoten voor het huwelijk, ook toe aan de gemeenschap (ook wel voorhuwelijkse eenvoudige gemeenschap genoemd).²⁶⁴ Niet tot deze gemeenschap behoren bijvoorbeeld goederen verkregen via erfrecht of schenkingen, alsook pensioenrechten. Deze regeling geldt voor huwelijken gesloten vanaf 1 januari 2018, of voor echtgenoten die na die datum bestaande huwelijkse voorwaarden wijzigen en volgens het wettelijke stelsel zijn gehuwd.²⁶⁵

165. Voor huwelijken gesloten vóór 1 januari 2018 blijft het oude wettelijke stelsel van kracht, namelijk de algehele gemeenschap van goederen. Dit houdt in dat alle bezittingen die de echtgenoten hadden bij aanvang van het huwelijk, en die zij daarna verkrijgen, tot de gemeenschap van goederen behoren zolang deze niet wordt ontbonden. Bezittingen verkregen door erfenis of schenking, met een uitsluitingsclausule in het testament of door de bedoeling van de schenker, vallen buiten de gemeenschap, evenals pensioenrechten. Bezittingen (en schulden) die exclusief toebehoren aan één van de echtgenoten, vallen ook buiten de gemeenschap, zoals beschreven in artikel 1:94 lid 5 NBW.²⁶⁶

²⁶⁰ Komt idem neer op de huwelijksovereenkomst. In verdere analyse: huwelijkse voorwaarden = huwelijksovereenkomst.

²⁶¹ S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 38.

²⁶² Wet van 24 april 2017 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Stb.* 11 mei 2017.

²⁶³ M.V. ANTOKOLSKAIA, "De herzieningen van het Nederlandse relatievermogensrecht, *TPR* 2018, 23-28.

²⁶⁴ M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 71; A.J.M. NUYTINCK, *Personen- en familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2018, 119; M.V. ANTOKOLSKAIA, "De herzieningen van het Nederlandse relatievermogensrecht, *TPR* 2018, 23-28.

²⁶⁵ M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 69-84; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 112-123.

²⁶⁶ *Ibid.*

B) Het contractuele stelsel: huwelijkse voorwaarden

166. De (toekomstige) echtgenoten kunnen afwijken van het wettelijke regime in de huwelijkse voorwaarden (lees: huwelijksovereenkomst).²⁶⁷ Het staat de partijen vrij om de inhoud van de huwelijkse voorwaarden te kiezen, maar in de praktijk wordt vaak gekozen tussen een drietal clausules.²⁶⁸

167. Allereerst is er de 'koude uitsluiting', vergelijkbaar met wat in België gekend is als de zuivere scheiding van goederen. Bij een 'koude uitsluiting' worden via huwelijkse voorwaarden alle vormen van gemeenschappelijk vermogen (bezittingen, inkomsten, schulden) uitgesloten. Dit houdt in dat er geen gemeenschappelijk vermogen wordt gecreëerd of dat er sprake is van een zuivere scheiding van goederen, zoals dit in België gekend is.²⁶⁹ De term 'koud' heeft een dubbele betekenis. Enerzijds verwijst het naar het feit dat de echtgenoten geen enkel vermogen gemeenschappelijk maken en geen financiële verrekening met elkaar hebben, waardoor ze economisch gezien afstandelijk blijven ten opzichte van elkaar. Anderzijds heeft het een associatie met de 'koude kant', een term die gebruikt wordt voor de familie van de echtgenoot die niet via bloedverwantschap verbonden is (aangezien 'bloed' als 'warm' wordt gezien). Deze regeling stamt uit een tijd waarin de gehuwde man dominant was en de vrouw weinig zeggenschap had. Vaak was het de man die deze regeling voor het huwelijk met de notaris regelde, aangezien dit domein destijds grotendeels door mannen werd beheerd.²⁷⁰

168. Ten tweede zijn er de verrekenbedingen, die men in België ook kent.²⁷¹ Een inkomstenverrekenbeding wordt vaak toegepast in combinatie met een uitsluiting van de algehele gemeenschap van goederen of een beperkte goederengemeenschap. Bij een periodiek verrekenbeding²⁷² wordt overeengekomen dat na een bepaalde periode, het inkomen van beide partners - verminderd met de kosten van de gezamenlijke huishouding - wordt samengevoegd en het saldo gelijk wordt verdeeld. Hierdoor krijgt de minstverdienende partner door de inkomstenverrekening een vordering op de ander, die volgens de wet in geld moet worden uitbetaald.²⁷³ Deze verrekening betreft enkel de positieve saldi van beide partners; indien het inkomen van een partner negatief is door bijvoorbeeld ondernemingsverliezen, wordt dit niet meegenomen in de inkomstenverrekening. Bij een 'finale verrekenbeding'²⁷⁴ wordt bij het einde van het huwelijk de waarde van alle bezittingen van een echtpaar gelijk verdeeld, alsof ze in gemeenschap van goederen waren getrouwd. Deze vorm van verrekenbeding kan dienen als aanvulling op bijvoorbeeld de koude uitsluiting. Het wordt vaak gekozen wanneer een echtpaar

²⁶⁷ Art. 1:114 NBW.

²⁶⁸ E. DE BRUIJN, *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 355; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 152-153.

²⁶⁹ F.R. SALOMONS en L.C.A. VERSTAPPEN, "Koude uitsluiting", *Serie Familie en recht*, nr. 2, Den Haag Boom Juridische Uitgevers, 2011, 13; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 156.

²⁷⁰ M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 137.

²⁷¹ L.H.M. ZONNENBERG, *Het verrekenbeding*, Deventer, Kluwer, 2019, 149-150; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 162.

²⁷² Art. 1:141 NBW.

²⁷³ Art. 1 :137 NBW.

²⁷⁴ Art. 1:142-143 NBW.

tijdens het huwelijk een strikte scheiding van elkaars bezittingen wenst te behouden (bijvoorbeeld omdat een van beiden een eigen bedrijf heeft), maar toch de intentie heeft om het vermogen eerlijk te verdelen na overlijden of bij echtscheiding.²⁷⁵

169. Bij beperkte gemeenschappen kan ten derde in huwelijkse voorwaarden worden bedongen dat een deel van de goederen, bijvoorbeeld de inboedel of de woning, gemeenschappelijk is, terwijl de rest van de goederen privé blijft. Het is ook mogelijk dat wordt overeengekomen dat alle goederen gemeenschappelijk zijn, maar dat een aantal specifieke goederen, zoals erfenissen of een kostbare schilderijenverzameling, buiten deze gemeenschap vallen.²⁷⁶

170. Naast bovenstaande bespreking zijn er natuurlijk, net als in België, andere talloze varianten mogelijk.

4.1.2.2. Het geregistreerd partnerschap

171. Een groot deel van de regels die gelden voor het huwelijk gelden eveneens voor het geregistreerd partnerschap. Dit is ook het geval voor de vermogensrechtelijke aspecten van deze samenlevingsvorm.²⁷⁷ Dit is natuurlijk een groot verschil t.o.v. België, daar men in België een apart artikel voorziet voor de vermogensrechtelijke aspecten van de wettelijke samenwoning.²⁷⁸

A) Wettelijk stelsel: beperkte gemeenschap van goederen

172. In beginsel zal dus, overeenkomstig het huwelijk, eveneens een beperkte gemeenschap van goederen ontstaan indien de partners niets conventioneel regelen.²⁷⁹ In vergelijking met België is dit natuurlijk compleet verschillend, daar het wettelijk stelsel voor wettelijke samenwoners de scheiding van goederen inhoudt (*supra*, nr. 56). In Nederland kan er dus gesteld worden dat er van rechtswege een grote mate van solidariteit en bescherming is ingebouwd, aangezien het gehele huwelijksvermogensrecht ook van toepassing op de geregistreerde partnerschappen.²⁸⁰

²⁷⁵ M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 143-148; D. VAN LIEROP, "Verrekenbedingen in huwelijkse voorwaarden van ondernemende echtgenoten", *WPNR* 2015, 1016; M.J.A. VAN MOURIK, "De ontwikkelingen in de praktijk der huwelijks en partnerschapsvoorwaarden in de periode 1997-2003", *WPNR* 2005, 6623; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 162-178.

²⁷⁶ W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 318-323; S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 155.

²⁷⁷ Art. 1:80a-1:80b NBW.

²⁷⁸ Art. 1478 oud BW. Zie ook S. EGGERMONT, *Tweerelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 205-206.

²⁷⁹ W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 384.

²⁸⁰ S.F.M. WORTMANN en J. VAN DUIJVENDIJK-BRAND, *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 68.

B) Contractueel stelsel: partnerschapsvoorwaarden

173. Partijen hebben de mogelijkheid om middels partnerschapsvoorwaarden²⁸¹ af te wijken van de standaardregels omtrent de wettelijke gemeenschap van goederen.²⁸²

Ook hier kan er verwezen worden naar de uiteenzettingen wat de huwelijkse voorwaarden betreft (*supra*, nr. 167-171), aangezien de partnerschapsvoorwaarden eveneens gekoppeld zijn aan de bepalingen omtrent de huwelijkse voorwaarden.²⁸³

4.1.3. Het aangaan van de overeenkomst: notariële vormvereiste?

4.1.3.1. Het huwelijk

174. Artikel 1:115 NBW bepaalt dat ook de huwelijkse voorwaarden, op straffe van nietigheid, verplicht notarieel opgesteld dient te worden.²⁸⁴ Dit komt dus overeen met de notariële vormvereiste die ook in België geldt.

175. Voor het huwelijk opgemaakte huwelijkse voorwaarden hebben pas uitwerking vanaf het tijdstip van de voltrekking van het huwelijk. Geen ander tijdstip kan daarvoor worden aangewezen.²⁸⁵ Tijdens het huwelijk gemaakte of gewijzigde huwelijkse voorwaarden beginnen te werken op de dag volgend op de dag waarop de akte is verleden, tenzij in de akte een later tijdstip is aangewezen.²⁸⁶

176. Wat de tegenwerpelijkheid t.a.v. derden betreft, dient men ook de opsplitsing te maken met enerzijds de aanvang van het huwelijk/huwelijkse voorwaarden en anderzijds een wijziging van de huwelijkse voorwaarden tijdens het huwelijk.²⁸⁷ Artikel 1:116 NBW bepaalt namelijk dat de huwelijkse voorwaarden kunnen worden tegengeworpen vanaf de inschrijving in het openbaar huwelijksgoederenregister. Tijdens het huwelijk gemaakte of gewijzigde huwelijkse voorwaarden daarentegen kunnen slechts worden tegengeworpen, indien zij ten minste veertien dagen in het huwelijksgoederenregister ingeschreven waren.²⁸⁸ Dit verschilt t.a.v. België, daar de gewijzigde huwelijksovereenkomst uitwerking heeft t.a.v. derden vanaf het moment van inschrijving in het register en dus niet 14 dagen later (*supra*, nr. 89).²⁸⁹

²⁸¹ Partnerschapsvoorwaarden is soortgelijk aan de samenlevingsovereenkomst in België.

²⁸² Conform artikel 1:80b in combinatie met artikel 1:121 lid 1 NBW.

²⁸³ W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse Huwelijksovereenkomstrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 384.

²⁸⁴ M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 121.

²⁸⁵ Art. 1:117 NBW.

²⁸⁶ Art. 1:120 NBW; M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 107-110.

²⁸⁷ W.G. HUIJGEN en B.E. REINHARTZ, *Het Nederlandse Huwelijksovereenkomstrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 288-289.

²⁸⁸ Art. 1:120 lid 2 NBW; M.J.A. VAN MOURIK en F.W.J.M. SCHOLS, *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 107-110.

²⁸⁹ Art. 2:3.11., lid 2 BW.

4.1.3.2. Het geregistreerd partnerschap

177. Zoals eerder aangehaald zijn heel wat bepalingen omtrent het huwelijk naar analogie van toepassing op het geregistreerd partnerschap. Artikel 1:80b NBW bepaalt dan ook dat titel 8 (huwelijkse voorwaarden) ook van toepassing is op het geregistreerd partnerschap. Zo speelt artikel 1:115 NBW dus ook voor de partnerschapsvoorwaarden en dient dit in een notariële akte opgesteld te worden op straffe van nietigheid.²⁹⁰

178. Wat de aanvang en tegenwerpelijkheid van de partnerschapsvoorwaarden betreft, kan er ook verwezen worden naar de bovenstaande uiteenzetting bij de huwelijkse voorwaarden (*supra* nr. 175-177). Als er partnerschapsvoorwaarden worden gesloten, worden die ook geregistreerd in het huwelijksgoederenregister.²⁹¹

4.1.4. Notariële vormvereiste in vraag gesteld

179. Uit voorgaande deelhoofdstukken blijkt dus dat er in Nederland eveneens een notariële vormvereiste is bij het aangaan van de huwelijkse voorwaarden / partnerschapsvoorwaarden. De Nederlandse parlementaire geschiedenis²⁹² vermeldt over de beweegredenen hieromtrent niet veel, zodat mag worden aangenomen dat deze vereiste vanzelfsprekend was. De vormvereiste dient zowel het belang van de partijen als het belang van derden en heeft als gevolg dat de notaris gezien kan worden als redacteur en adviseur bij de opstelling van deze overeenkomst.²⁹³ Door de plicht tot notariële vormvereiste is verzekerd dat de partijen op grond van de advies- en informatieplicht, die de notaris heeft²⁹⁴, voldoende op de hoogte zijn van de rechtsgevolgen van de huwelijkse voorwaarden en zo nodig ook waarschuwingen meekrijgen voor bepaalde consequenties voornamelijk in het geval van een 'koude uitsluiting'. Art. 43 lid 1 Wet op het notarisambt bepaalt in dit verband niet alleen dat de notaris aan partijen de gelegenheid moet bieden om van de inhoud van de akte kennis te nemen en dat de notaris de zakelijke inhoud van een akte moet mededelen en daarop een toelichting moet geven, maar ook dat de notaris zo nodig wijst op de gevolgen die voor partijen uit de inhoud van de akte voortvloeien. Laatstbedoelde verplichting om op de gevolgen te wijzen omvat mede de verplichting te weten te komen dat de partijen die gevolgen begrijpen. Uiteraard is deze verplichting omvangrijker naargelang men opschuift richting een 'koude uitsluiting'.²⁹⁵

²⁹⁰ W.G. HUIJGEN en L.M. DE HOOG, "Geregistreerd partnerschap en het nieuwe huwelijksvermogensrecht", *JBN* 2018/11, 32-35.

²⁹¹ *Ibid.*

²⁹² Wetten van 11 december 1958, *Stb.* 1958, 590-591 en de wet van 3 april 1969, *Stb.* 1969, 167.

²⁹³ J.H. LIEBER, "Artikelsgewijs commentaar op art. 1:115 BW" in *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019. Zie ook zelfde argumentatie in de rechtspraak: HR 18 juni 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7004, *NJ* 2004, 399; T.F.H. REIJNEN, "Huwelijksvoorwaarden, echtscheiding en de notaris", *W.P.N.R.* 2010, 923; L.C.A. VERSTAPPEN, *Koude uitsluiting*, Groningen, NILG, 2010, 156-157.

²⁹⁴ Art. 43 Wet op het notarisambt.

²⁹⁵ Hoge Raad 2 februari 2024, ECLI:NL:HR:2024:165; M.J.A. VAN MOURIK en L.C.A. VERSTAPPEN, *Nederlands vermogensrecht bij scheiding*, Deventer, Kluwer, 2006, 824.

180. Het is dus duidelijk dat deze beweegreden gelijkaardig is aan die van het Belgische rechtsstelsel.

Ondanks de gelijkenissen en de aanwezigheid wat betreft de notariële vormvereiste bij huwelijkse en partnerschapsvoorwaarden is het zeer interessant de opvattingen vanuit de Nederlandse rechtsleer onder de loep te nemen. In België worden er vrijwel geen vragen gesteld bij de plicht om de huwelijksovereenkomst notarieel te verlijden. In Nederland is dit anders en wordt er wel degelijk afgewogen of een (volledige) notariële vormvereiste wel opportuun is in onze samenleving.

4.1.4.1. Kritische analyse vanuit de rechtsleer

181. Een eerste kritische benadering gaat terug tot 2009, waarbij de vraag gesteld werd of de huwelijkse voorwaarden (en partnerschapsvoorwaarden) nog wel het exclusieve domein van de notaris dienen te zijn. Er wordt allereerst gesteld dat de huwelijkse voorwaarden in de meeste gevallen een uitsluiting inhouden van de, toenmalige (*supra*, nr. 166), algehele gemeenschap. De precisie zit voornamelijk in de verdere afspraken die de partijen maken wat hun vermogensrechtelijke afwikkeling betreft. De kritiek zit voornamelijk vervat in het feit dat het notariaat gebruik maakt van standaardmodellen en dat het voornamelijk 'knip- en plakwerk' is. Ook in België is het de gewoonlijke praktijk dat een huwelijks- of samenlevingsovereenkomst opgesteld wordt a.d.h.v. standaardmodellen.²⁹⁶ Kijkend naar de rechtspraak kunnen deze standaardmodellen voer bieden voor discussie over de uitlegging ervan. In 2004 verklaarde de Nederlandse Hoge Raad dat onduidelijke bepalingen geïnterpreteerd dienen te worden in overeenstemming met hetgeen redelijkerwijs aan de bepalingen toegekend mocht worden en hetgeen redelijkerwijs verwacht mocht worden.²⁹⁷ Als alternatief wordt gesteld dat de familierechtadvocaat eveneens bekwaam kan zijn om dit soort overeenkomsten op te stellen. De advies- en informatiefunctie ligt op die manier bij de advocaat, waarbij maatwerk eveneens geboden kan worden.²⁹⁸

182. Een reactie op deze kritische analyse bleef niet lang uit.²⁹⁹ Voornamelijk de suggestie om de opstelling van de huwelijkse voorwaarden open te stellen voor familierechtadvocaten kreeg kritiek. Er wordt vooral verwezen naar de gebrekkige kennis van het familiaal vermogensrecht bij (een groot deel van) de advocaten. Mijns inziens is dit geen valabel argument daar er ook een verschil zit qua expertise tussen de notarissen. De ene notaris kan meer ervaring hebben in het opstellen van deze overeenkomsten dan de andere. Deze kritiek stamt *idem dito* af uit 2009 en er kan in het huidige tijdperk gesteld worden dat er meer en meer specialisatie te vinden is in de advocatuur, waarbij een advocaat met minstens even veel expertise op het vlak van huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten niet onbestaande is. Wat wel klopt is dat de modellen voor huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten steeds geavanceerder worden en up-to-date zijn en blijven. Naast dit argument wordt er ook gewezen naar de schrik dat advocaten partijdiger zullen handelen in het

²⁹⁶ J. SENAES, *Notariële ontwikkelingen in de praktijk*, Tielt, Lannoo, 2019, 34-37.

²⁹⁷ HR 28 november 2003, NJ 2004, 116.

²⁹⁸ B. BREEDERVELD, "Huwelijkse voorwaarden: exclusief domein notaris?", *FJR* 2009, 49.

²⁹⁹ B.E. REINHARTZ, "Een reactie op het editorial 'Huwelijkse voorwaarden: exclusief domein notaris'?", van mr. B. Breederveld", *FRJ* 2009, 98.

opstellen van deze overeenkomsten dan de notaris, die uit zijn aard onpartijdig is. Dit argument is aannemelijk, maar aan de andere kant wijst wat hierna volgt ook uit dat de notaris niet altijd even open en onpartijdig handelt.

183. In 1997 werd een proefschrift gepubliceerd dat aantoonde dat de notaris lang niet altijd even onpartijdig handelt en het gegeven advies en informatie te wensen overliet. Dit onderzoek toonde aan dat de voorlichting en advisering door de notarissen kon worden beïnvloed door eigen opvattingen omtrent gelijkheid tussen de echtgenoten, de waarde gehecht aan een bedrijf van één van de echtgenoten en de makkelijke afwikkeling bij eventueel einde van het huwelijk. Het advies van de notaris kon op die manier zeer dwingend overkomen, waarbij nadrukkelijk door de notaris een huwelijkvermogensstelsel in de schoot geworpen werd bij de echtgenoten.³⁰⁰ Tegenwoordig wordt er echter betere voorlichting gegeven door de notaris. Notarissen duiden veel vaker op de gevolgen van een zuivere scheiding van goederen/koude uitsluiting en welke beschermende modaliteiten eraan gekoppeld kunnen worden.³⁰¹ Dit is in België ook wettelijk verankerd doordat de notaris een extra plicht heeft de echtgenoten te wijzen op een toevoeging van een verrekenbeding en/of rechterlijke billijkheidsbeding (*supra*, nr. 50 en 53).

184. In een recent proefschrift uit 2023³⁰² wordt eveneens gewezen naar het feit dat notarissen voornamelijk gebruikmaken van modelovereenkomsten waarbij er dus weinig sprake is van creativiteit of maatwerk. Het gevolg hiervan is dat deze echtgenoten in dit model 'geduwd' worden, dat van toepassing is op een grote groep gehuwden die voor een soortgelijke overeenkomst kiezen. Dit vloeit voort uit het spanningsveld tussen informatieve voorlichting enerzijds en de tijdsinvestering en kosten van de voorlichting en opstelling van de akte anderzijds. Ook in België worden modelakten gebruikt ter opstelling van de huwelijks- of samenlevingsovereenkomst. Zoals eerder aangehaald is wel zo dat deze modelovereenkomsten steeds meer up-to-date zijn (*supra*, nr. 181).

4.1.4.2. Partnerschapsvoorwaarden en samenlevingsovereenkomst niet vergelijkbaar?

185. Wat het geregistreerd partnerschap betreft, is er een groot verschil op te merken ten opzichte van de Belgische wettelijke samenwoning. Weliswaar kennen beide nationale varianten een notariële vormvereiste wat betreft de partnerschapsvoorwaarden en de samenlevingsovereenkomsten, toch lijkt (m.i.) deze vormvereiste meer te rechtvaardigen in Nederland dan in België.

186. Het wettelijk kader inzake het geregistreerd partnerschap biedt namelijk een grotere bescherming aan dan de wettelijke samenwoning. Overeenkomstig het eerder vermelde artikel 1:80 NBW zijn vermogensrechtelijke aspecten van het huwelijk eveneens van toepassing op het geregistreerd partnerschap en wordt er als wettelijk 'default' stelsel automatisch een beperkte gemeenschap van goederen gecreëerd tussen de partners. Wil men hiervan afwijken en,

³⁰⁰ C.L.B. KOCKEN, *De hand van de notaris. Een rechtssociologisch onderzoek naar de onpartijdigheid en invloed van de Nederlandse notaris*, Deventer, Wolters Kluwer, 1997, 150-171.

³⁰¹ A.G.F.M. FLOS, *Huwelijkse voorwaarden met gescheiden vermogens. Koude uitsluiting in het licht van de dynamische en affectieve relatie van echtgenoten*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2023, 48.

³⁰² *Ibid.*

hoogstwaarschijnlijk dus, een scheiding van goederen bedingen? Dan kan dit enkel via partnerschapsvoorwaarden a.d.h.v. een notariële akte.

187. In België geldt net het omgekeerde: het wettelijk '*default*' stelsel is een zuivere scheiding van goederen. De wettelijk samenwonenden hebben wel de mogelijkheid om een samenlevingsovereenkomst op te stellen en beperkte solidariteit te bedingen, echter is het wel verboden om een stelsel zoals in Nederland te kiezen: een gemeenschapsstelsel.³⁰³ Door enerzijds de wettelijke samenwoners in België te verbieden een gemeenschapsstelsel te hanteren en anderzijds het bedingen van solidariteit tussen de partners d.m.v. een notariële vormvereiste moeilijker te maken, worden Belgische wettelijk samenwonenden niet gestimuleerd bepaalde vormen van solidariteit of bescherming in te bouwen in hun samenlevingsovereenkomst.

188. In Nederland is het dus een valabel argument om de partnerschapsvoorwaarden te koppelen aan een notariële vormvereiste, daar een afwijking van het wettelijk stelsel minder bescherming en minder solidariteit als gevolg heeft. Een notaris dient hierbij te duiden op de gevolgen en mogelijkheden van het afwijken van een gemeenschapsstelsel, zeker t.a.v. de minder vermogende partij in de overeenkomst.

³⁰³ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 241; C. DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, 106-107; A-L. VERBEKE, "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, 101-102.

4.2. GRIEKENLAND

189. Ondanks dat stabiliteit en standvastigheid één van de kenmerken van het historische Grieks familie(vermogens)recht waren, heeft de Griekse wetgever de afgelopen decennia heel wat aanpassingen gedaan om de sociale veranderingen en diverse samenstellingen van gezinnen tegemoet te komen. 100 jaar terug in de tijd had de Griekse Orthodoxe Kerk bijvoorbeeld een enorme invloed op het familierecht. Zo was de huwelijksvorm verplicht religieus en eventuele belemmeringen voor het huwelijk werden beïnvloed door religie. Zo kon men bijvoorbeeld niet trouwen met een persoon die een andere geloofsovertuiging had.³⁰⁴

In de jaren 80 kreeg het Griekse familie(vermogens)recht een grondige herziening. De introductie van het burgerlijk huwelijk, de gelijkheid tussen echtgenoten en andere drastische veranderingen in de regelgeving omtrent de echtscheiding was een eerste grote stap richting modernisering.³⁰⁵ Tussen 1990 en 2008 werden er ook tal van andere juridische ingrepen gedaan om het familie(vermogens)recht te moderniseren. De aanpassingen aan het statuut van 'wettelijke samenwoning' door de Griekse autoriteiten is één van de modernisering die onder de loep genomen zullen worden in dit onderzoek (*infra*, nr. 197-200).³⁰⁶

190. In wat volgt zal er een blik geworpen worden op het juridisch kader voor zowel het huwelijk als de wettelijke samenwoning, alsook de vermogensrechtelijke overeenkomst die daaruit zou kunnen volgen. Er wordt daarbij uiteraard onderzocht of er eveneens een notariële vormvereiste geldt voor deze overeenkomsten en hoe deze ingevuld worden. Afsluitend wordt de vraag gesteld of er Griekse rechtsleer te vinden is omtrent deze vormvereiste en wat men als Belgische beleidsmaker kan leren uit deze rechtsvergelijking.

4.2.1. Samenlevingsvormen in Griekenland

191. In het Griekse rechtstelsel kan men kiezen voor twee samenlevingsvormen, namelijk het huwelijk en het geregistreerd partnerschap, wat het equivalent van de wettelijke samenwoning is.³⁰⁷

4.2.1.1. Het huwelijk

192. Net als in België dienen de twee personen, die wensen te huwen, 18 jaar of ouder te zijn. In uitzonderlijke gevallen is het ook mogelijk te huwen indien men jonger dan 18 jaar is.³⁰⁸ De burgerlijke rechtbank dient hiervoor wel haar toestemming te geven en dit wordt toegestaan indien

³⁰⁴ J. DELIYANNIS, "Le mariage religieux et son efficacité civile en droit hellénique", in *Marriage and Religion in Europe*, ed., Giuffré, 1993, 121-141; C. PAPASTATHIS, "The application of religious laws in the Hellenic Republic", *Revue hellénique de droit international*, 1998, 37-48; J. ZOUKIDIS, *History of the Greek law and institutions*, Thessaloniki, Aenis, 2016, 140-145.

³⁰⁵ A. CHIOTELIS, "A view on reforms in Greek Family Law", in *IPRax*, 1983, 302-304; J. ZOUKIDIS, *History of the Greek law and institutions*, Thessaloniki, Aenis, 2016, 145-147.

³⁰⁶ *Ibid.*, 312-320.

³⁰⁷ A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 53-55.

³⁰⁸ Art. 1350 §2 GBW.

er serieuze redenen voor handen liggen, zo werd bijvoorbeeld een huwelijk toegestaan tussen een 16-jarige dame en een 17-jarige jongeheer met een zwangerschap als doorslaggevende factor.³⁰⁹ Personen onder juridisch toezicht (volledig dan wel gedeeltelijk) kunnen eveneens trouwen met toestemming van de burgerlijke rechtbank.³¹⁰

193. De eerder vernoemde invloed van de Griekse Orthodoxe Kerk op het rechtsstelsel is nog steeds terug te vinden in de bepalingen omtrent het huwelijk. Een huwelijk wordt enerzijds voltrokken door een gelijktijdige verklaring van akkoord tot huwelijk door de toekomstige echtgenoten, dit wordt gezien als het 'burgerlijk huwelijk'.³¹¹ Daarnaast kan men ook trouwen via een religieuze ceremonie onder leiding van een priester, wat het 'religieuze huwelijk' genoemd wordt.³¹²

194. Het 'burgerlijke huwelijk' werd geïntroduceerd in 1982.³¹³ Vanaf toen was het mogelijk om het huwelijk te voltrekken bij openbare toestemming van beide toekomstige echtgenoten in aanwezigheid van twee getuigen en de verantwoordelijke ambtenaar van het woongebied. Deze ambtenaar is dan ook juridisch verplicht de voltrekking van het huwelijk te registreren. Bij een 'religieus huwelijk' worden de voorwaarden tot voltrekking tot het huwelijk bepaald door de contouren van de religie, onder de voorwaarde dat deze plechtigheden niet strijdig zijn met de openbare orde. De desbetreffende priester moet het huwelijk na de voltooiing van de plechtigheden ook meteen registreren.³¹⁴ Beide voltrekkingen tot huwelijk kunnen ook gecombineerd worden, waarbij 1 registratie van het huwelijk volstaat.³¹⁵ Dit verschilt van het Belgische rechtsstelsel, daar de Grondwet in artikel 21 voorziet dat het burgerlijk huwelijk altijd aan de huwelijksinzegening vooraf moet gaan.

195. Wat de gevolgen van het huwelijk betreft, zijn deze vergelijkbaar met de gevolgen voortvloeiend uit het Belgische huwelijk. Op vlak van de persoonlijke gevolgen behoudt iedere echtgenoot bijvoorbeeld de eigen familienaam en creëert het huwelijk voor beide echtgenoten een plicht om samen te wonen, uitgezonderd bijzondere omstandigheden zoals ziekte of professionele verplichtingen, etc. Ook is iedere echtgenoot gehouden tot gelijkwaardige contributie, rekening houdend met de verhouding van eigen middelen, in de behoeften en noodzakelijkheden van het gezin.³¹⁶ Dit houdt dus zowel de financiële als de persoonlijke, gezinsintensive inspanningen in.³¹⁷

³⁰⁹ 1e Kamer van de rechtbank van eerste aanleg Thessaloniki, 28790/2008, *TNP* 2008, 54-57.

³¹⁰ Art. 1352 GBW; A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 70-72.

³¹¹ K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 112-117.

³¹² Art. 1367 §1 GBW; A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 75.

³¹³ Wet 1250/1982.

³¹⁴ K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 124-129; I. ANDROULIDAKIS, "Hellas (monograph on family and succession law)", in R. BLANPAIN, *International Encyclopedia of Laws*, Cambridge, Kluwer Law International, 2003, 324; A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 79.

³¹⁵ Art. 1367 §3 GBW; A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 79.

³¹⁶ Art. 1389 GBW.

³¹⁷ A. CHIOTELIS, "A view on reforms in Greek Family Law", in *IPRax*, 1983, 342-374; I. ANDROULIDAKIS, "Hellas (monograph on family and succession law)", in R. BLANPAIN, *International Encyclopedia of Laws*, Cambridge, Kluwer Law International, 2003, 353-359.

4.2.1.2. Geregistreerd partnerschap

196. Net als in België is samenwonen, zonder getrouwd te zijn, een veelvoorkomend fenomeen in Griekenland.³¹⁸ Jarenlang was het in Griekenland een probleem om te weten te komen of bepaalde afspraken tussen de samenwonende partners getoetst dienden te worden aan de bepalingen omtrent het huwelijk of aan het contractenrecht.³¹⁹

197. Een wet in 2008³²⁰ bracht hier verandering in en voorziet in juridische erkenning van ongehuwde koppels. Volgens deze wet kunnen twee personen een notariële akte ondertekenen om hun partnerschap officieel te registreren. In eerste instantie stond deze samenlevingsvorm enkel open voor heteroseksuele koppels en konden homoseksuele koppels hun relatie op geen enkele juridische wijze vastleggen.³²¹ Griekenland werd in 2013 veroordeeld door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), doordat de wet een niet-rechtvaardigbare discriminatie inhield voor homoseksuele koppels in vergelijking met heteroseksuele koppels.³²² Wet 4356/2015 zorgde voor conformiteit met het arrest van het EHRM, waardoor het geregistreerd partnerschap in wet 3179/2008 nu ook mogelijk was voor homoseksuele koppels. In België was het bijvoorbeeld al in het jaar 2000 mogelijk om wettelijk samen te wonen als homoseksueel koppel bij de inwerkingtreding van de wettelijke samenwoning als samenlevingsinstituut. Dit toont aan hoe conservatief men is in Griekenland en er heel wat nodig is om gevestigde regelgeving aan te passen aan de hedendaagse noden en ontwikkelingen.

198. De twee basisvoorwaarden³²³ om een geregistreerd partnerschap aan te gaan, zijn de volgende:³²⁴

- Beide partners dienen volledige handelingsbekwaamheid te bezitten om rechtshandelingen uit te voeren;
- De verklaringen van beide partners dienen te gebeuren in persoon bij de bevoegde notaris. Nadien wordt deze registratie (vervat in notariële akte) aangeboden in de registers van de desbetreffende verblijfplaats van de partners.

199. De aandachtige Belgische lezer zal opgevallen zijn dat er in Griekenland dus een extra notariële formaliteit vereist is vooraleer men een geregistreerd partnerschap kan afsluiten. Waar in België de notariële vormvereiste pas speelt bij het aangaan van een samenlevingsovereenkomst en het mogelijk is de wettelijke samenwoning af te sluiten bij de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand (*supra*, nr. 30), dient men in Griekenland zich rechtstreeks tot de notaris te wenden om het

³¹⁸ OECD, Cohabitation rates and prevalence of other forms of partnerships, 27 November 2016, https://www.oecd.org/els/family/SF_3-3-Cohabitation-forms-partnership.pdf (laatste consultatie 21.04.2024).

³¹⁹ C. SYMVIOSIS, *Old and new registered partnership*, Athene, NOV, 2009, 63.

³²⁰ Wet 3179/2008 over de veranderingen omtrent familie, kinderen en de gemeenschap.

³²¹ A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 92-93.

³²² Europese Hof voor de Rechten van de Mens 7 november 2013, 29381/09, Vallianatos en anderen v. Griekenland.

³²³ Art. 2 van Wet 4356/2015.

³²⁴ K. CHIRSOS, *Legal cohabitation outside marriage*, Piraeus, Prent, 2015, 165-168; I. ANDROULIDAKIS, "Hellas (monograph on family and succession law)", in R. BLANPAIN, *International Encyclopedia of Laws*, Cambridge, Kluwer Law International, 2003, 480-481; A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 94.

geregistreerd partnerschap af te sluiten.³²⁵ Zonder notariële akte kan men geen geregistreerd partnerschap aangaan. De *ratio legis* achter deze extra notariële formaliteit is voornamelijk gelegen in de bescherming t.a.v. de partners. Door de tussenkomst van een notaris wordt de samenlevingsvorm tussen beiden officieel erkend door de wet en kan deze gemakkelijker worden afgedwongen in geval van geschillen. Daarnaast worden er ook praktische overwegingen opgeworpen. In sommige gevallen kan het betrekken van een notaris bij aangaan van een geregistreerd partnerschap ook praktische voordelen hebben, zoals het centraliseren van alle juridische formaliteiten op één plaats en het hebben van een deskundige adviseur om eventuele vragen te beantwoorden.³²⁶

De geregistreerde partners hebben, vanaf deze formaliteit, verschillende rechten en verantwoordelijkheden die vergelijkbaar zijn met de rechten en plichten van een wettelijk samenwonende partner in België. Het Griekse uitgangspunt is dat een geregistreerd partnerschap niet automatisch een volledige levensgemeenschap met zich meebrengt.³²⁷ Een plicht tot evenredige bijdrage en andere financiële provisies kunnen evenwel gecreëerd worden via een expliciete overeenkomst (overeenkomstig nr. 208-210).³²⁸

4.2.2. Vermogensrechtelijke aspecten: mogelijkheid tot overeenkomst?

4.2.2.1. Het huwelijk

200. Ook in het Griekse recht hebben de echtgenoten de vrije keuze om voor een bepaald huwelijksvermogensstelsel te kiezen. Indien er geen huwelijksovereenkomst is opgesteld, vallen de echtgenoten onder het wettelijk stelsel. De echtgenoten zijn dus ook vrij om hun vermogensstelsel vast te leggen bij overeenkomst, hierbij is het wel belangrijk dat zij de regels van openbare orde niet schenden en het dwingend recht respecteren.³²⁹ In Griekenland zijn er 2 huwelijksvermogensstelsels te onderscheiden.³³⁰

A) Het wettelijk huwelijksvermogensstelsel: scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten (art. 1397-1402 GBW³³¹)

201. Wanneer de echtgenoten geen huwelijksovereenkomst hebben opgesteld, schrijft de Griekse wet voor dat zij onder het stelsel van scheiding van goederen vallen met verrekening van aanwinsten. Dit stelsel houdt in dat het huwelijk geen gevolgen heeft voor het eigen vermogen van de

³²⁵ Art. 1 van Wet 4356/2015; J. MILES, "Unmarried cohabitation in a European perspective" in J.M. SCHERPE, *Family law in the EU*, Northampton, Edward Elgar Publishing, 2016, 85; I. ANDROULIDAKIS, "Hellas (monograph on family and succession law)", in R. BLANPAIN, *International Encyclopedia of Laws*, Cambridge, Kluwer Law International, 2003, 480-481.

³²⁶ A. TSOURAFILIS, *Registered partnership*, Thessaloniki, DOS, 2013, 129-137.

³²⁷ C. SYMVIOSIS, *Old and new registered partnership*, Athene, NOV, 2009, 67-69 A. CHIOTELES, *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 98.

³²⁸ I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 144-151.

³²⁹ Art. 1403 en 1404 GBW.

³³⁰ K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 103.

³³¹ GBW verwijst naar het Griekse Burgerlijk Wetboek doorheen de vergelijking met Griekenland.

echtgenoten. De eigen vermogens die de echtgenoten bezitten voor het huwelijk en die zij verwerven na het aangaan van het huwelijk blijven deel uitmaken van hun eigen vermogen, daarnaast zijn zij ook elk afzonderlijk aansprakelijk voor schulden die gemaakt zijn met het eigen vermogen in eigen naam.³³² Wanneer het huwelijk wordt ontbonden (door echtscheiding bv.) en er is een verhoging van het vermogen van één van de twee echtgenoten sinds het aangaan van het huwelijk, dan heeft de andere echtgenoot recht op deelname in de toename van het vermogen van de andere echtgenoot. Het is wel noodzakelijk dat deze echtgenoot op gelijk welke wijze heeft bijgedragen aan deze toename van het vermogen van de andere echtgenoot en de 'claim' zal dan ook in verhouding zijn met zijn/haar contributie.³³³ Dit aandeel in de aanwinsten wordt door de Griekse wetgever gemotiveerd met het feit dat deze verhoging van het vermogen van de ene echtgenoot te danken is aan het gemeenschappelijk huwelijkse leven, volgens de beginselen van gelijkheid en solidariteit.³³⁴

202. Het verschil met België is vrij groot, aangezien de Belgische wetgeving het stelsel van beperkte gemeenschap voorschrijft, indien er geen huwelijksovereenkomst opgesteld werd (*supra*, nr. 41).

B) Het contractuele stelsel: goederengemeenschap (art. 1403-1415 GBW)

203. Het is in Griekenland ook mogelijk om een huwelijksovereenkomst op te stellen, net zoals dit in België kan. Het Griekse contractuele systeem van het huwelijksvermogensstelsel ligt vervat in de artikelen 1403-1415 GBW. Deze artikelen beschrijven eigenlijk het stelsel van gemeenschap van goederen. De echtgenoten kiezen in dit geval voor het instellen van een gemeenschappelijk vermogen met gelijke aandelen, zonder het recht voor elk van beide echtgenoten om afstand te doen van dit aandeel in het vermogen. Ieders aandeel in het gemeenschappelijk vermogen kan ook niet overgedragen worden naar derden, omdat de deelname aan het gemeenschappelijk vermogen gelinkt is aan de *qualita qua* van het zijn van een echtgenoot.³³⁵

204. Indien de huwelijksovereenkomst geen bepalingen bevat van wat in het gemeenschappelijk vermogen zit, speelt artikel 1405 GBW. Dit vermogen bevat dan alle goederen die elk van beide echtgenoten anders dan om niet verwerven tijdens het huwelijk, met uitzondering van de inkomsten die voortvloeien uit een bron die reeds voorafgaand aan het huwelijk aanwezig was. Daarnaast zijn, net als in België, volgende goederen ook geen deel van het gemeenschappelijk vermogen: strikt persoonlijke goederen of goederen die een beroepsfunctie hebben.³³⁶

205. Het gemeenschappelijk vermogen kan daarnaast dus ook verbreed of verkleind worden in de bepalingen van de huwelijksovereenkomst. De meest voorkomende aanpassingen aan het gemeenschappelijk vermogen, zoals bepaald in art 1403-1415 GBW, zijn de volgende:³³⁷

³³² K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 192-199.

³³³ Art. 1400 §1 GBW.

³³⁴ K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 148-153; I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 114-130.

³³⁵ I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 144-146; K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 157-163.

³³⁶ K. PAPIDOKOS, *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 203-209.

³³⁷ *Ibid.*, 147-150.

- 'Katholieke gemeenschap': dit betekent dat elk patrimoniaal element, dat zelfs voor het huwelijk bestond of nadien ontstaat, gemeenschappelijk wordt. Dit is natuurlijk niet absoluut, aangezien er goederen zijn die nooit gemeenschappelijk kunnen worden (zoals de hierboven benoemde goederen voor professioneel gebruik)
- 'Partiële gemeenschap': de echtgenoten kunnen er ook voor kiezen dat het gemeenschappelijk vermogen enkel de voorhuwelijkse goederen bevat of net enkel de goederen die tijdens het huwelijk verworven zijn
- 'Gemeenschap volgens de wet': indien er in de huwelijksovereenkomst niets bepaald is wat het gemeenschappelijk vermogen betreft, speelt artikel 1405 §1 GBW als aanvullend recht. Volgens dit artikel bevat het gemeenschappelijk vermogen enkel de aanwinsten die beide echtgenoten verworven hebben vanaf het huwelijk.

206. Indien het huwelijk ontbonden wordt en er geen andersluidende overeenkomst is, wordt de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen uitgevoerd in overeenstemming met de bepalingen betreffende ontbinding van een gemeenschap van rechten en de verdeling van goederen die samen worden gehouden overeenkomstig artikel 175 e.v. GBW en de bepalingen van het Griekse Wetboek van burgerlijke rechtsvordering over de verdeling van goederen die samen worden gehouden.³³⁸ Het gemeenschappelijk vermogen wordt verdeeld bij contract of, in geval van een geschil, door de rechter.³³⁹ Elk van beide echtgenoten heeft recht op de helft van het gemeenschappelijk vermogen. De aanspraak op deze verdeling kan niet verloren gaan. Dit komt dus overeen met de Belgische variant van de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen na ontbinding van het huwelijk.³⁴⁰

4.2.2.2. Het geregistreerd partnerschap

207. Met Wet 3719/2008 is het mechanisme van 'vrije partnerschapsovereenkomst' ontstaan. In de wet kunnen er drie keuzes teruggevonden worden die men als partners kan maken om hun samenleving te organiseren.³⁴¹ Ten eerste, indien de partners geen provisies voorzien in de samenlevingsovereenkomst, blijven zij gedurende de gehele duur van het partnerschap onder het stelsel van scheiding van goederen vallen. Dit zowel voor goederen verworven voor het aangaan van het partnerschap als voor de goederen die nadien verworven zijn. Dit stelsel zal dus altijd van toepassing zijn indien er een geregistreerd partnerschap afgesloten wordt. In tegenstelling tot België dient men dit te doen bij de notaris en wordt er enorm vaak gekozen om de samenlevingsovereenkomst te voorzien van bepalingen omtrent het vermogen van de partners.³⁴²

208. Ten tweede is het mogelijk dat de partners in hun overeenkomst opnemen dat in de toekomst de verworven goederen tot hen beiden in gelijke aandeel behoren, dit zolang de overeenkomst van

³³⁸ I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 114-130.

³³⁹ Art. 1414, 798-799 GBW.

³⁴⁰ I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 150-151; A. GRAMMATICAKI-ALEXIOU, "Family Law" in KERAMEUS, K., KOZYRIS (eds), *Introduction to Greek Law*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2008, 45-49.

³⁴¹ Art. 6 wet 3719/2008.

³⁴² K. CHIRSOS, *Legal cohabitation outside marriage*, Piraeus, Prent, 2015, 177-182.

kracht is. Dit komt dus neer op een gelijke verdeling van alle aanwinsten van de beide partners.³⁴³ In België kent men deze vrijheid niet. Wettelijke samenwoners vallen automatisch onder een stelsel van scheiding van goederen, waar een gemeenschapsstelsel of gelijke verdeling van alle aanwinsten niet te bedingen valt.

209. Ten laatste kunnen de partners ook in hun overeenkomst bedingen dat, indien het partnerschap zou worden beëindigd, elk van beide partners een vordering heeft op de andere partner voor de goederen die verworven zijn gedurende de tijd dat de overeenkomst van kracht was indien hij of zij heeft bijgedragen aan de verwerving van deze goederen. Dit komt dus in feiten overeen met het wettelijk stelsel voor het huwelijk in Griekenland (*supra*, nr. 202).³⁴⁴ Frappant, in vergelijking met België, is dat de Griekse wetgever het dus ook mogelijk maakt dat men als geregistreerde partners kiest voor het wettelijk stelsel dat geldt voor gehuwden zonder huwelijksovereenkomst. In België kan dit niet, aangezien het wettelijk stelsel voor gehuwden de beperkte gemeenschap is. Als wettelijke samenwoners kan men niet opteren voor een gemeenschapsstelsel.

4.2.3. Het aangaan van de overeenkomst: notariële vormvereiste?

4.2.3.1. Het huwelijk

210. Zoals aangegeven, kunnen echtgenoten ervoor kiezen hun vermogensstelsel vast te leggen bij overeenkomst waarin zij kiezen voor de toepassing van het stelsel van gemeenschap van goederen. Zij kunnen hier dus onder meer de details regelen omtrent de omvang van het gemeenschappelijk vermogen, het beheer ervan, etc.³⁴⁵

211. De twee formele eisen voor het aangaan van een huwelijksovereenkomst, op straffe van nietigheid, zijn de volgende:³⁴⁶

- De overeenkomst dient een authentieke akte te zijn, d.w.z. opgesteld door de notaris;
- De overeenkomst dient nadien opgenomen te worden in het openbaar register voor huwelijksovereenkomsten.

212. De huwelijksovereenkomst kan vooraf of na het huwelijk worden gesloten en treedt in werking vanaf het moment dat de huwelijksovereenkomst wordt geregistreerd. De echtgenoten zijn ook vrij om de bestaande overeenkomst te wijzigen onder dezelfde twee voorwaarden als hierboven aangegeven.³⁴⁷

³⁴³ *Ibid.*, 183-184; H. MEIDANIS, "The Proposal for a Council Regulation on Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in matters of matrimonial property regimes: Effects on third parties", *RHDI* 2013, 49-58.

³⁴⁴ K. CHIRSOS, *Legal cohabitation outside marriage*, Piraeus, Prent, 2015, 186.

³⁴⁵ I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 147.

³⁴⁶ Art. 1403 lid 2 GBW.

³⁴⁷ I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 147.

213. De notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten komt dus overeen met hoe we dit in België kennen. Wil men in Griekenland afwijken van het wettelijk stelsel, dan dient men zich tot de notaris te wenden om een huwelijksovereenkomst op te stellen. Andere mogelijkheden zijn er niet. Het opstellen van een huwelijksovereenkomst via een notariële akte wordt omschreven als een beschermingsmechanisme voor de belangen van beide partijen. De notaris helpt bij het verduidelijken van de voorwaarden en bepalingen van de overeenkomst, het identificeren van potentiële risico's en het waarborgen van een eerlijke en evenwichtige overeenkomst tussen de echtgenoten.³⁴⁸ Deze plicht is ook wettelijk verankerd in artikel 5 van de wet 2830/2000 betreffende publieke notarissen.³⁴⁹

4.2.3.2. Het geregistreerd partnerschap

214. Zoals reeds aangegeven, heeft men in Griekenland geen andere keuze dan naar de notaris te gaan om een geregistreerd partnerschap aan te gaan. Het is dan ook vrij logisch dat, indien men vermogensrechtelijke aangelegenheden wil regelen in een overeenkomst, dit ook bij de notaris moet gebeuren en er geen andere (onderhandse) opties zijn.³⁵⁰

215. In de artikelen 1 t.e.m. 13 van de Wet 3719/2008 worden de voorwaarden en formaliteiten vastgesteld voor het opstellen en beëindigen van een dergelijke samenwoningsovereenkomst. Deze overeenkomsten worden opgesteld in de vorm van een authentieke akte.³⁵¹ In deze overeenkomsten worden dus vermogensrechtelijke aangelegenheden geregeld (zie 3 keuzes in hoofdstuk 4.2.2.), maar ook zaken als onderhoud en ouderlijke zorg kunnen hierin bedongen worden.³⁵² De overeenkomst mag, net als in België en in Nederland, geen bepalingen bevatten die ingaan tegen de openbare orde, goede zeden en het dwingend recht.³⁵³

4.2.4. Notariële vormvereiste in vraag gesteld

216. Na de bespreking van het Griekse rechtstelsel omtrent de notariële vormvereiste bij de huwelijks- en samenlevingsovereenkomst is het duidelijk dat zowel België als Griekenland een formeel notarieel proces vereisen voor dergelijke overeenkomsten. Dit formalisme is op basis van dezelfde beweegredenen ingevoerd, namelijk zekerheid en duidelijkheid bij het vastleggen van de rechten en verplichtingen van de betrokken partijen.

³⁴⁸ F. ZENNIS, *Family law and property*, Athene, Plean, 2009, 202-203; A. GRAMMATICAKI-ALEXIOU, "Family Law" in KERAMEUS, K., KOZYRIS (eds), *Introduction to Greek Law*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2008, 75-83.

³⁴⁹ Wet 2830/2000 op het notarisambt.

³⁵⁰ K. CHIRSOS, *Legal cohabitation outside marriage*, Piraeus, Prent, 2015, 177-182.

³⁵¹ Art. 1 wet 3719/2008.

³⁵² I. DIMITRIADDIS en E. POULOU, *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 80-83; K. CHIRSOS, *Legal cohabitation outside marriage*, Piraeus, Prent, 2015, 183-184.

³⁵³ Art. 901 GBW.

217. Wat de huwelijksovereenkomst betreft, is de notariële vormvereiste gelijkaardig aan de Belgische vormvereiste. Willen de (toekomstig) gehuwden een huwelijksovereenkomst opstellen, zullen zij zich moeten wenden tot de notaris en de overeenkomst in een notariële akte dienen te gieten.

218. Een opmerkelijk verschil tussen beide systemen is echter de dubbele notariële verplichting die geldt in Griekenland bij het aangaan van een geregistreerd partnerschap (en de bijkomende overeenkomst), terwijl in België deze extra notariële stap, bij het aangaan van de wettelijke samenwoning, niet vereist is. In België kan men namelijk een wettelijke samenwoning aangaan door een verklaring af te leggen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand (*supra* nr. 30). In Griekenland daarentegen gebeurt de aanvang van het geregistreerd partnerschap eveneens bij de notaris.

Deze dubbele notariële verplichting heeft zowel voor- als nadelen. Als voordeel kan naar voren geschoven worden dat de partners uitdrukkelijk gewezen zullen worden op de gevolgen van het aangaan van hun geregistreerd partnerschap. De notaris kan een eerste beeld schetsen waar een samenlevingsovereenkomst nuttig kan zijn en op welke regelingen zij terugvallen, indien zij geen overeenkomst opstellen. Een ambtenaar van de burgerlijke stand kan onmogelijk dezelfde kwalitatieve informatie bieden die een notaris geeft. Desondanks blijven de nadelen van deze dubbele notariële vereiste (m.i.) niet weg te denken. De dubbele notariële verplichting brengt extra kosten en administratieve lasten mee. Het kan ook als tijdrovend worden ervaren, vooral als de partijen er nog niet uit zijn of zij een overeenkomst willen opstellen en dus nadien nogmaals de notaris dienen te consulteren. Voor partners die besloten hebben geen overeenkomst te willen opstellen, hebben zij van rechtswege een extra (notariële) kost aangezien zij dit partnerschap niet aan kunnen gaan zonder notariële tussenkomst.

219. In zowel de rechtspraktijk als de rechtsleer in Griekenland is er verder geen discussie of bespreking te vinden omtrent de vraag of de notariële vormvereiste behouden of afgeschaft moet worden. Dit gebrek aan debat illustreert dat het Griekse rechtssysteem een sterke nadruk legt op formalisme en waarde hecht aan het notariële proces bij het vastleggen van juridische overeenkomsten zoals de huwelijks- en samenlevingsovereenkomst. De verankering van gevestigde regels lijkt dan ook minder snel te doorgronden in Griekenland. Deze situatie contrasteert met België, waar er mogelijk meer ruimte is voor debat en heroverweging van de notariële vormvereisten, zeker wat de betreft de samenlevingsovereenkomsten gezien het geringe gebruik van deze overeenkomsten.

4.3. RECHTSVERGELIJKEND BESLUIT

4.3.1. De notariële vormvereiste bij de huwelijksovereenkomst

220. Schematisch gezien kan de rechtsvergelijking als volgt geschetst worden:

	Mogelijkheid tot overeenkomst?	Notariële vormvereiste?	Ratio legis?	Verschillen of kritiek?
België	Ja (art. 2.3.1. BW)	Ja (art. 2.3.6. BW)	Rechtszekerheid en tegenwerpelijke, advies- en informatieplicht notaris	/
Nederland	Ja (art. 1:114 NBW)	Ja (art. 1:115 NBW)	Rechtszekerheid en tegenwerpelijke, advies- en informatieplicht notaris	<i>Ratio legis</i> in vraag gesteld -> tussenkomst notaris noodzakelijk?
Griekenland	Ja (art. 1403 lid 1 GBW)	Ja (art. 1403 lid 2 GBW)	Rechtszekerheid en advies- en informatieplicht notaris	Nee

221. De rechtsvergelijkende analyse toont aan dat het notariële formalisme bij huwelijksovereenkomsten niet enkel een Belgisch fenomeen is. Zowel het Griekse als het Nederlandse stelsel hanteert eenzelfde *ratio legis* voor de notariële vormvereiste, namelijk rechtszekerheid en de bescherming / advies- en informatiefunctie van de notaris. Enkel de tegenwerpelijke wordt in de Griekse stelsel niet uitdrukkelijk benoemd als beweegreden. De *ratio legis* komt dan ook grotendeels overeen met die van de Belgische wetgever zoals in hoofdstuk 3.1.4. aangetoond is (*supra*, nr. 116-123).

222. Anders dan in Griekenland zijn er in Nederland wel kritische noten te vinden omtrent deze notariële vormvereiste in de rechtsleer. Zoals besproken in hoofdstuk 4.1.4.1. (*supra*, nr. 182-185) worden er vragen gesteld bij het alleenrecht dat de notaris heeft bij het opstellen van de huwelijkse voorwaarden. Het blijkt namelijk dat notarissen niet altijd even neutraal advies geven en er voornamelijk gebruik wordt gemaakt van standaardmodellen waarbij maatwerk en toelichting op de achtergrond kunnen verschijnen in samenhang met bijhorende kosten. In het volgende, aanbevelende deel zal verder stilgestaan worden bij deze kritiek uit Nederland en wordt een concreet voorstel besproken dat in Nederland opgeworpen werd in hoofdstuk 5.1.2. (*infra*, nr. 234-236).

4.3.2. De notariële vormvereiste bij de samenlevingsovereenkomst

223. Schematisch gezien kan de rechtsvergelijking als volgt geschetst worden:

	Mogelijkheid tot overeenkomst?	Notariële vormvereiste?	Ratio legis?	Verschillen of kritiek?
België	Ja (art. 1478 lid 4 oud BW)	Ja (art. 1478 lid 4 oud BW)	Rechtszekerheid en tegenwerpelijkheid, advies- en informatieplicht notaris	/
Nederland	Ja (art. 1:80b <i>juncto</i> art. 1:114 NBW)	Ja (art. 1:80b <i>juncto</i> 1:115 NBW)	Rechtszekerheid en tegenwerpelijkheid, advies- en informatieplicht notaris	Idem aan de huwelijks voorwaarden: <i>ratio legis</i> in vraag gesteld -> tussenkomst notaris noodzakelijk?
Griekenland	Ja (art. 6 Wet 3719/2008)	Ja (art. 1 Wet 3719/2008)	Rechtszekerheid en advies- en informatieplicht notaris	Opvallend is dat er in Griekenland een dubbele notariële plicht is: zowel bij aanvang als opstelling overeenkomst

224. De rechtsvergelijkende analyse toont wederom aan dat de notariële vormvereiste voor samenlevingsovereenkomsten niet enkel in België van toepassing is. Sterker nog, in Griekenland is het zo dat bij het aangaan van het geregistreerd partnerschap de partners zich tot de notaris dienen te wenden. In België kan dit gewoon middels een verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Dit toont aan dat het formalisme in een land zoals Griekenland nog extremer kan. Of dit een betere regeling betreft is moeilijk in te schatten. In de Griekse rechtsleer en rechtspraktijk stuit dit alleszins op geen (vindbare) kritiek. Toch lijkt het, mijns inziens, praktisch onmogelijk en zal het een enorme druk leggen op het notariaat om de grote hoeveelheid aan wettelijke samenwoningen te formaliseren.

225. Interessant is ook de analyse met betrekking tot de Nederlandse variant van de wettelijke samenwoning, het geregistreerd partnerschap. De notariële vormvereiste bestaat inderdaad ook voor deze partnerschapsvoorwaarden. Het steunt eveneens op de dezelfde *ratio legis* als in België. Het grote verschil is echter dat het achterliggende wettelijk kader en de bescherming die geboden wordt aan de partners veel ruimer is. Zo zal hun vermogen *idem dito* geregeld zijn als het wettelijk stelsel bij gehuwden, wat een beperkte gemeenschap inhoudt. Wil men hiervan afwijken, dient men zich tot de notaris te wenden en volgt er (vaak) een 'koude uitsluiting' waar notariële informatie en advies

zeker op zijn plaats zijn. In tegenstelling tot Nederland, hanteert de Belgische wetgever een zuivere scheiding van goederen als wettelijk stelsel. Wil men een beperkte mate van solidariteit en bescherming inbouwen, is een notariële tussenkomst verplicht en is het zelfs niet mogelijk een gemeenschapsstelsel te bedingen. Dit is een juridisch schokkend verschil. Dit zal ook één van de argumenten zijn die terugkomen in het volgende deel: voorstellen de lege ferenda.

DEEL 5: VOORSTEL DE LEGE FERENDA ALS BESLUIT

226. In dit laatste deel wordt de focus verlegd naar de toekomst. Moet de Belgische wetgever vasthouden aan de notariële vormvereiste bij huwelijks- en samenlevingsovereenkomsten of is juist een afschaffing aan de orde? Hetgeen naar voren kwam was dat de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten meer te rechtvaardigen viel dan dit het geval is voor de samenlevingsovereenkomst, weliswaar met de nodige nuances.

Het afsluitende deel van dit onderzoek zal daarom een eindantwoord bieden op de vraag of de notariële vormvereiste, bij zowel de huwelijksovereenkomst als de samenlevingsovereenkomst, behouden dan wel afgeschaft dient te worden. Dit deel voorziet niet alleen een blik op de toekomst, het beantwoordt eveneens de centrale onderzoeksvraag.

5.1. BEHOUD VAN DE NOTARIËLE FORMVEREISTE BIJ DE HUWELIJKSOVEREENKOMST

227. In de voorgaande delen kwam naar voren dat de notariële vormvereiste nog steeds een belangrijke rol speelt in het waarborgen van de tegenwerpelijke en het vervullen van de informatie- en adviesfunctie naar (toekomstig) gehuwden toe. Initieel pleit ik dan ook voor een behoud van de notariële vormvereiste wat de huwelijksovereenkomst betreft. Dit zal verder beargumenteerd worden.

228. Echter, om een volledig beeld te verkrijgen, zal er ook een voorstel vanuit Nederland onder de loep genomen worden. In dit voorstel wordt een gedeeltelijke afschaffing van de notariële vormvereiste voorgesteld, waarbij zowel de voor- als de nadelen zorgvuldig worden afgewogen.

5.1.1. Ratio legis ook anno 2024 van belang

229. De analyse uit voorgaande delen heeft geleid tot een pleidooi voor het behoud van de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten. Ook in 2024 blijft deze formele vereiste voortdurend relevant en waarborgt het de rechtsgeldigheid, tegenwerpelijke en het verstrekken van essentiële informatie wanneer (toekomstige) echtgenoten van plan zijn een huwelijksovereenkomst op te stellen.

230. In tegenstelling tot de samenlevingsovereenkomst, is de tegenwerpelijke t.a.v. derden wel een valabel argument. Zoals gezien in hoofdstuk 2.1.1. (*supra*, nr. 89) heeft de huwelijksovereenkomst uitwerking t.a.v. derden vanaf de inschrijving in het CRH. Zoals ook al eerder vermeld, zijn de overeenkomsten niet volledig raadpleegbaar. Er worden enkel metagegevens beschikbaar gemaakt. Dit zorgt ervoor dat een schuldeiser bijvoorbeeld geen kennis zal hebben van specifieke clausules in de overeenkomst (denk aan een verblijvingsbeding, verrekenbeding...). Op dit vlak beantwoordt de beweegreden dus niet helemaal aan de draagwijdte ervan. Anderzijds, en dit is het grote verschil met de samenlevingsovereenkomst, wordt wel aangegeven onder welk basisstelsel

men gehuwd is (*supra*, nr. 133). Een schuldeiser komt dus te weten of de schulden enkel bij de ene echtgenoot te verhalen zijn (in geval van zuivere scheiding van goederen: *supra*, nr. 48) of dat er een gemeenschappelijk vermogen is waar die schulden eventueel verhaald kunnen worden (in het geval van een gemeenschapsstelsel: *supra*, nr. 42). Dit blijft een belangrijk gegeven en pleit voor een behoud van de vormvereiste.

231. Ook op het vlak van de informatie- en adviesplicht van de notaris werd aangetoond dat dit nog steeds een belangrijke beweegreden is om de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten te behouden. Hoewel juridische informatie makkelijker te vinden is, brengt dit geen zekerheid in de gevonden informatie. Daarnaast dient de notaris er, als onpartijdige adviseur, voor te zorgen dat iedere echtgenoot op de hoogte is van de draagwijdte van het gekozen stelsel en/of bedingen. Wijkt men van het wettelijk stelsel af, dan wordt er hoogstwaarschijnlijk minder solidariteit ingebouwd. In heel wat gevallen wordt er immers voor een scheiding van goederen gekozen.³⁵⁴ Het is van essentieel belang dat beide echtgenoten volledig begrijpen wat de implicaties zijn van een scheiding van goederen. Vaak is het immers zo dat één van de partijen minder kennis en/of financiële middelen heeft. Een notaris kan ervoor zorgen dat beide partijen gelijke toegang hebben tot informatie en advies, waardoor de zwakkere partij beschermd wordt tegen mogelijke misbruik of oneerlijke voorwaarden. Wettelijk zijn er ook al beschermingsmechanismen voorzien bij de keuze van een scheiding van goederen (zie art. 2.3.64 en 2.3.81 BW), waardoor al deels benadrukt wordt dat voorzichtigheid geboden is bij het kiezen voor een scheiding van goederen (*supra*, nr. 50 en 53). De wet voorziet in een uitgebreid wettelijk en solidair stelsel, waardoor een afwijking best a.d.h.v. notarieel advies besproken wordt.³⁵⁵ De vraag of er ook een andere juridisch expert deze taak op zich zou moeten nemen, lijkt hier minder pertinent als bij het opstellen van de samenlevingsovereenkomst. De notaris is immers de expert bij uitstek, mede door de onafhankelijke rol, om de gevolgen van een stelsel van scheiding van goederen uit te leggen, risico's aan te halen en, waar nodig, een advies in het belang van (één van) de echtgenoten te geven. Een wettelijke samenwoning is daarentegen per definitie een niet-solidair stelsel, in haar huidige wettelijke kader, waarbij een overeenkomst de solidariteit tussen de samenwoners net ten goede komt.

232. Bovendien, door middel van diepgaande rechtsvergelijkingen met landen als Nederland en Griekenland, werd bevestigd dat een soortgelijke notariële vormvereiste eveneens wordt gehandhaafd in andere rechtssystemen (*supra*, nr. 220-222). In andere *civil law* systemen is doorgaans eveneens een notariële vormvereiste te vinden, wat de huwelijksovereenkomst betreft.³⁵⁶ Dit benadrukt de breed gedragen erkenning van het belang van deze praktijk, zelfs in verschillende juridische tradities en culturen binnen de *civil law* systemen.

³⁵⁴ Zie inleiding I.C.1

³⁵⁵ H. DE BLOCK, G. DE ROECK, J. HENDRICKX, C. NIJS, W. NOUWKENS, J. ROOMS en A. SPAEPEN, "De notaris en conflictbeheersing", *Not.Fisc.M.* 2000, 79.

³⁵⁶ Ook landen zoals Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Spanje, Portugal, Luxemburg en Italië voorzien een notariële tussenkomst bij de opstelling van de huwelijksovereenkomst. Zie E.A.A. LUIJTEN, P. MALAURIE en A-L. VERBEKE, "Contractuele relaties in het huwelijksvermogensrecht", in *De internationale contractuele relaties. De rol van de notaris*. Notarieel congres 1995, Antwerpen, Maklu, 1995, 480.

5.1.2. Gedeeltelijke afschaffing naar Nederlands voorstel?

233. In de Nederlandse rechtsleer werd er gepleit voor een herziening van de notariële vormvereiste bij de huwelijkse voorwaarden. Het voorstel komt neer op een behoud van de vereiste bij het aangaan van de overeenkomst, maar een afschaffing van de vereiste bij een wijziging tijdens het huwelijk wat de interne werking betreft.³⁵⁷

234. Ter verduidelijking, de interne werking van een huwelijksovereenkomst verwijst naar de effecten van de overeenkomst op de betrokken echtgenoten onderling. Het omvat zaken als de verplichtingen en rechten die echtgenoten tegenover elkaar hebben, zoals de plicht om elkaar te onderhouden en bij te staan of een toevoeging van een TIGV wat enkel interne werking heeft. De externe werking verwijst daarentegen naar hoe het huwelijk wordt erkend en behandeld door derden, zoals schuldeisers, overheidsinstanties, financiële instellingen, werkgevers, enzovoort. Het gaat hierbij om zaken als belastingvoordelen voor gehuwden, erfrechtelijke aanspraken, sociale zekerheidsvoordelen, vermogensregelingen zoals het gekozen huwelijksvermogensstelsel, enzovoort.³⁵⁸

235. In dit Nederlands voorstel blijven gehuwden verplicht hun huwelijksovereenkomst te wijzigen bij notariële akte voor de externe werking naar derden toe, dit gevolgd door een inschrijving in het CRH. Wat een wijziging tijdens het huwelijk omtrent de interne werking betreft, zou dit ook onderhands mogelijk zijn. Ondanks dat dit antwoord biedt aan de tegenwerpelijke naar derden toe (een wijziging van huwelijksvermogensstelsel bijvoorbeeld betreft de externe werking en zou notarieel verleden moeten worden en ingeschreven dienen te worden in het CRH), is dit een voorstel dat (m.i.) meer kwaad dan goed zou doen. Het zou namelijk voor een grote rechtsonzekerheid kunnen zorgen. Het onderscheid tussen interne en externe werking van de huwelijksovereenkomst kan voor verwarring zorgen, waarbij men als gehuwden niet meer weet wanneer men verplicht de wijziging moet verlijden bij de notaris of wanneer men dit onderhands kan doen. De wetgever zou al per wijziging moeten aangeven of dit notarieel, dan wel onderhands kan vastgelegd worden. Ook lijkt de impact van deze scheiding, tussen interne en externe werking van de huwelijksovereenkomst, beperkt te zijn. Maar liefst 66% van de wijzigingen houdt immers een keuze voor een ander huwelijksvermogensstelsel in, wat onder de externe werking valt.³⁵⁹ Dit benadrukt de beperkte effectiviteit van deze potentiële regeling, aangezien het grootste deel van de wijzigingen nog steeds bij de notaris voltrokken dient te worden.

5.1.3. Besluit

236. De analyse van de voorgaande delen ondersteunt het behoud van de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten, ook in het jaar 2024. Deze formele eis blijft van belang voor de tegenwerpelijke en de verstrekking van informatie en advies aan (toekomstig) gehuwden die

³⁵⁷ A.G.F.M. FLOS, *Huwelijkse voorwaarden met gescheiden vermogens. Koude uitsluiting in het licht van de dynamische en affectieve relatie van echtgenoten*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2023, 334-336.

³⁵⁸ H. CASMAN, *Actualia huwelijksvermogensrecht*, *Not. Fisc. M.*, 2015, afl. 8, 267.

³⁵⁹ FEDNOT, *Notarisbarometer Familie 2018*, 14 februari 2019.

willen afwijken van het wettelijk stelsel, vooral bij een keuze voor het stelsel van scheiding van goederen.

237. Het Nederlandse voorstel voor een gedeeltelijke afschaffing van de notariële vormvereiste, waarbij wijzigingen in de interne werking onderhands kunnen plaatsvinden, lijkt meer nadelen dan voordelen met zich mee te brengen. Het onderscheid tussen interne en externe werking kan leiden tot rechtsonzekerheid, en de impact lijkt beperkt, aangezien de meerderheid van de wijzigingen nog steeds notarieel moet worden voltrokken.

238. Dit alles onderstreept de blijvende noodzaak van het behoud van de notariële vormvereiste bij huwelijksovereenkomsten.

5.2. AFSCHAFFING VAN DE NOTARIËLE VORMVEREISTE BIJ DE SAMENLEVINGSOVEREENKOMST

239. Anders dan bij de huwelijksovereenkomst, is het tijd om de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten te heroverwegen. Kijkend naar het karige gebruik van deze overeenkomsten in de praktijk³⁶⁰ en de navolgende analyse in dit onderzoek pleit ik dan ook voor een volledige afschaffing van de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten in het wettelijke kader van de wettelijke samenwoning dat nu van toepassing is. De wetgever dient deze partners net te stimuleren in het regelen van hun samenleving. De notariële vormvereiste vormt een extra moeilijkheid, die (m.i.) onterecht overgenomen is vanuit de optiek van de huwelijksovereenkomst. De notariële vormvereiste kan gezien worden als een belemmering voor veel mensen. Het vereist niet alleen extra tijd en kosten, maar kan ook een onnodige last vormen voor diegenen die eenvoudige overeenkomsten willen aangaan zonder de noodzakelijke tussenkomst van een notaris. Dit staat haaks op het streven naar toegankelijkheid en rechtvaardigheid binnen ons rechtssysteem en creëren van solidariteit in onze samenleving.

In wat volgt zullen enkele argumenten besproken worden en eventuele kritieken van antwoord geboden.

5.2.1. Het argument van de tegenwerpelijheid

240. Zoals aangetoond in deel 3 (*supra*, nr. 125-126) wordt er in de parlementaire voorbereiding voornamelijk gewezen op de tegenwerpelijheid t.a.v. derden (schuldeisers) als *ratio legis* van deze vormvereiste. Eveneens in dit deel 3 werd deze beweegreden weerlegt (*supra*, nr. 144-146). Een derde die een opvraging doet aan het CRH zal enkel metagegevens ontvangen, waarbij enkel vermeld zal zijn dat er een samenlevingsovereenkomst bestaat. De inhoud van deze samenlevingsovereenkomst is dus niet raadpleegbaar. Bedenk daarbij dat iedere vermogensrechtelijke regeling van de wettelijke samenwoning geënt is op een stelsel van scheiding

³⁶⁰ Zie inleiding: I, C.2.

van goederen en men dus geen keuze kan maken voor een gemeenschapsstelsel, dan wordt het snel duidelijk dat een derde vrij weinig heeft aan de verkregen informatie.

241. Dit vormt een groot verschil met de huwelijksovereenkomsten, waar eveneens enkel de metagegevens raadpleegbaar zijn. Het verschil hier is echter dat de derde wel te weten komt onder welk huwelijksvermogensstelsel men getrouwd is (*supra*, nr. 133). M.a.w. het vermogensstelsel bij de huwelijksovereenkomst staat niet wettelijk vast en het kan voor de derde dan ook nuttig zijn deze informatie te verkrijgen. Bij de samenlevingsovereenkomst is dit stelsel van rechtswege een scheiding van goederen. Specifieke clausules en modaliteiten zijn niet vrij raadpleegbaar. Uit dit alles kan dus geconcludeerd worden dat 'tegenwerpelijkeit' geen valabel argument is en geen reden om de notariële vormvereiste in stand te houden.

5.2.2. Wat met de informatie- en advieswens van de partners?

242. Hoofdstuk 3.2.2. beschrijft uitvoering waarom deze informatie- en adviesplicht in grote mate genuanceerd dient te worden. Zo kan de vergelijking met het huwelijk niet gemaakt worden, daar men een compleet ander wettelijk stelsel voorziet voor beide samenlevingsvormen. Een afwijking van dit wettelijk stelsel van de wettelijke samenwoning zou net makkelijker moeten zijn, omdat partners met deze afwijking kiezen om solidariteit en meer bescherming in te bouwen. Moet dit niet gestimuleerd worden? Een andere vaststelling in dit onderzoek is het feit dat er bij de wettelijke samenwoning in geen enkel verplicht notarieel advies voorzien wordt die wel bij de scheiding van goederen bij de huwelijksovereenkomst voorzien wordt (billijkheidscontrole en verrekenbeding, *supra* nr. 50 en 53), terwijl dit wel het basisstelsel is bij de wettelijke samenwoning. Waarom wordt het deze wettelijke samenwoners dan zo 'moeilijk' gemaakt om solidariteit in te bouwen?

243. Hoewel het belangrijk is dat koppels toegang hebben tot deskundig advies bij het aangaan van samenlevingsovereenkomsten zijn niet alle situaties hetzelfde en kan er, wel of geen, hulp nodig zijn bij het opstellen van deze samenlevingsovereenkomst. Daarom pleit ik voor een meer genuanceerde benadering, waarbij koppels de vrijheid hebben om zelf te beslissen of ze advies en informatie van een notaris willen ontvangen. Ook zou men, bij een afschaffing, ervoor kunnen kiezen om juridisch advies in te winnen bij een (ervaren) advocaat in het familierecht. Naar Nederlands voorstel, gezien in hoofdstuk 4.1.4.1., kan een advocaat eveneens advies geven en ervoor zorgen dat de draagwijdte van de bepalingen duidelijk zijn. De stelling dat een advocaat dit niet kan, lijkt mij voorbarig. De vraag rijst hier of een advocaat altijd onpartijdig zal handelen. M.i. is dit geen reden om de formalisering van de huwelijksovereenkomst uit de bevoegdheden van een advocaat te halen. De onpartijdigheid van de notaris werd eerder al betwist. Uiteindelijk is het voor de wettelijke samenwoners zelf belangrijk om de eigen belangen te waarborgen, met of zonder de hulp van een juridische expert. Daarnaast, zoals gesteld in hoofdstuk 3.2.2., zijn er de dag van vandaag meer mogelijkheden om zelf de nodige informatie in te winnen via internetbronnen of andere varia. Dit zal enkel aangemoedigd worden, indien men ook onderhands de samenlevingsovereenkomst zal kunnen opstellen.

244. Op deze manier wordt toegang tot juridische bescherming zelfs verbeterd door meerdere mogelijkheden te bieden, terwijl tegelijkertijd de autonomie en keuzevrijheid van individuen gerespecteerd worden.

5.2.3. Tegenstrijdigheid met de rechtsvergelijking

245. Wordt de rechtsvergelijking uit deel 4 betrokken bij deze stellingsinname, dan valt het op dat zowel het Nederlandse als het Griekse rechtstelsel ook een notariële vormvereiste voorzien bij de equivalenten van de samenlevingsovereenkomst. Toch blijft de aanbeveling onveranderd, zijnde de afschaffing van de notariële vormvereiste in België.

246. Ten eerste is de vergelijking met Nederland een mooie illustratie dat het wettelijk kader van een geregistreerd partnerschap / wettelijke samenwoning over de grenzen anders (en misschien wel beter) ingevuld is. Zoals aangegeven (*supra*, nr. 173), kent men in Nederland een beperkt gemeenschapsstelsel toe als wettelijk stelsel voor geregistreerde partners. Willen zijn hiervan afwijken, en dus hoogstwaarschijnlijk een scheiding van goederen bedingen, dan dienen zij zich tot de notaris te wenden om hun partnerschapsvoorwaarden notarieel te laten opstellen. Het risico op onevenwicht is bij een 'koude uitsluiting' het grootst, daarom is het van belang dat de partners goed geïnformeerd worden en de draagwijdte begrijpen van het afwijken van het wettelijk stelsel. De notariële vormvereiste is in die zin verantwoord. Een regeling zoals men in Nederland kent, zou eventueel ook een oplossing kunnen zijn in het Belgische rechtstelsel. Hiermee zou de tegenstrijdigheid van de beweegredenen grotendeels tenietgaan.³⁶¹ Daar dit onderzoek geen antwoord biedt op de vraag welke veranderingen het statuut 'wettelijk samenwoning' *as such* moet ondergaan, kan dit inspiratie bieden naar verdergaand onderzoek naar het, misschien wel, onderliggend probleem.³⁶²

247. Wettelijke samenwoners in België zitten van rechtswege vervat in een stelsel van zuivere scheiding van goederen. Stellen zij geen samenlevingsovereenkomst, dan verkrijgen zij ook niet verplicht de informatie die bijvoorbeeld wel aan (toekomstig) gehuwden gegeven wordt bij het kiezen voor het stelsel van scheiding van goederen en die van rechtswege gegeven wordt aan geregistreerde partners in Nederland. Het is dus (m.i.) volkomen contradictoir om net een notariële vormvereiste op te leggen indien de wettelijke samenwoners kiezen om modaliteiten toe te voegen aan dit stelsel (verzachtingen zoals een hulpplicht of verrekenbeding bv.). Belgische notarissen zijn, blijkend empirisch onderzoek, ook van mening dat het wettelijk kader hervormt moet worden en er meer solidariteit zou moeten ingebouwd worden wat betreft de wettelijke samenwoning.³⁶³ Ook de federale Ombudsman deelde, al in 2017, de mening dat het wettelijke kader van de wettelijke samenwoning

³⁶¹ Pleidooi voor deze optie: C. DE WULF, "Huwelijk en andere samenlevingsvormen: waarheen met het familiaal vermogensrecht?", *T.Not* 2004, 364-365.

³⁶² G. WILLEMS, "Registered partnerships in Belgium" in J. SCHERPE en A. HAYWARD, *The future of registered partnerships. Family recognition beyond marriage?*, Cambridge, Intersentia, 2017, 385; E. DE KEZEL, "De wet tot invoering van de wettelijke samenwoning: een maat voor niets?", *AJT* 1999-00, 139.

³⁶³ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 251; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Een benadering in context*, Antwerpen, Intersentia, 2023, 395.

hervormd dient te worden.³⁶⁴ De ombudsman categoriseerde de wettelijke samenwoning als een verwarrende en onsamenhangende geheel van regels en dit terwijl deze samenlevingsvorm jaarlijks aan populariteit inwint.³⁶⁵

Daar dit onderzoek geen onderzoek doet naar het volledige juridische kader van de wettelijke samenwoning, zal hier verder niet op ingegaan worden. Het geeft wel aan dat ook Belgische notarissen en onze samenleving oor hebben naar meer bescherming van de wettelijk samenwonende partners. Dit kan (m.i.) deels gerealiseerd worden, zonder grote hervorming, door de notariële vormvereiste, nu, af te schaffen en verzachtingen en solidariteitsstelsels, later, ook open te stellen voor wettelijke samenwoners.³⁶⁶

248. Vanuit de rechtsvergelijking met een Griekenland kan evenzeer opgemerkt worden dat deze partners wel de mogelijkheid hebben om een gemeenschapsstelsel aan te nemen (*supra*, nr. 207-209). Het basisstelsel is weliswaar de scheiding van goederen, maar in Griekenland is het wel mogelijk een gemeenschapsstelsel te bedingen middels een overeenkomst. Dit kan in België niet. Daarnaast voorziet het Griekse rechtstelsel in nog een andere afwijking. De aanvang van het geregistreerd partnerschap dient eveneens te gebeuren bij de notaris (*supra*, nr. 199). Op deze manier worden de partners meteen geïnformeerd over hun vermogensrechtelijke toestand en welke mogelijkheden er zijn, gekoppeld aan een eventuele overeenkomst. Wil men tegemoetkomen aan de informatie- en adviesvraag die wettelijke samenwoners in België mogelijks kunnen hebben, kan het ook een idee zijn om de aanvang van de wettelijke samenwoning eveneens notarieel te laten verlopen. Toch is voorzichtigheid hier geboden, verdergaand onderzoek zou kunnen uitwijzen dat dit praktisch een onhaalbaar idee is.

5.2.4. Besluit

249. In het huidige wettelijk kader van de wettelijke samenwoning staat de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten haaks met de bescherming en doeltreffende regeling die men als wetgever dient na te streven. Zowel de beweegreden van advies- en informatieplicht, als die van de tegenwerpelijkheid t.a.v. derden, overtuigt onvoldoende om deze vereiste in stand te houden. Het handhaven van deze vereiste creëert obstakels voor wettelijke samenwoners die modaliteiten en solidariteit willen inbouwen. Momenteel is het gebruik van deze overeenkomst, zoals aangehaald in de inleiding, enorm beperkt en eerder een 'dode mus' dan beschermingsmechanisme die het initieel had moeten zijn. Wil men dit geschikt mechanisme om regelingen te treffen omtrent de samenwoning 'nieuw leven' inblazen, dan kan een afschaffing van de notariële vormvereiste zeker bijdragen tot de toegankelijkheid ervan. Een andere (en misschien wel betere) oplossing is om het wettelijke kader van de wettelijke samenwoning volledig te herzien: lacunes verhelpen, voorzien in meer mogelijkheden om solidariteit in te bouwen, misschien zoals in Nederland de regels omtrent het

³⁶⁴ Net als recente rechtsleer: C. DECLERCK en T. WUYTS, "Verkiezingen 2024: zeg ons dat het goedkomt en geef ons stukjes toekomst", *T.Fam.* 2023, afl. 9, 251.

³⁶⁵ Jaarverslag 2017 van de federale Ombudsman, <http://www.federaalombudsman.be/nl/biblio>, 33-41, 57-64.

³⁶⁶ Zie ook S. EGGERMONT, *Twee relaties: huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 633; A-L. VERBEKE, "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, 101-102.

huwelijksvermogensrecht (deels) van toepassing verklaren op de wettelijke samenwoning? Dit is dan ook een warme oproep naar de nieuwe minister van Justitie om in de komende, nieuwe legislatuur minstens de vraag te stellen of het wettelijk kader van de wettelijke samenwoning niet herzien dient te worden.³⁶⁷

250. In conclusie is het dus evident dat de notariële vormvereiste bij samenlevingsovereenkomsten in België zijn relevantie bijster is en zou moeten worden afgeschaft, zolang het huidige wettelijk kader van de wettelijke samenwoning niet herzien wordt. Verdergaand onderzoek zal moeten uitwijzen of een volledige wijziging van het statuut van de wettelijke samenwoning voltrokken dient te worden, dan wel een afschaffing van de notariële vormvereiste bij de samenlevingsovereenkomst plaats zal vinden. Eén van deze opties zal (m.i.) hoe dan ook moeten gebeuren, wil men de 'dode mus' in artikel 1478, lid 4 oud BW terug een levenslijn bieden...

³⁶⁷ Bedroevend op dit vlak is dat slechts 1 partij, CD&V, specifieke aandacht schenkt aan de noodzaak tot verbetering van het kader van de wettelijke samenwoning in haar campagne voor de verkiezingen van 2024: C. DECLERCK en T. WUYTS, "Verkiezingsprogramma's 2024: personen-, familie- en familiaal vermogensrecht uitgelicht", *T.Fam.* 2024, afl. 5, 134. Hopelijk verandert dit nog.

BIBLIOGRAFIE

WETGEVING

§1: België

Wet 16 maart 1803 van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt, *BS* 16 maart 1803.

Burgerlijk wetboek van 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807.

Pachtwet van 4 november 1969, *BS* 25 november 1969.

Wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *BS* 18 september 1976.

Verslag bij wetsontwerp betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *Parl. St. Kamer* 1975-1976, nr. 869-3.

De gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994.

Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/008.

Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St. Kamer* 1995-96, nr. 49K0170/014.

Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St. Kamer* 1997-98, nr. 49-170/8.

Amendement en verslag bij wetsontwerp tot invoering van de wettelijke samenwoning, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 170/14 en 170/15.

Wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklasten binnen justitie, *BS* 1 maart 2013.

KB 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksvereenkomsten, *BS* 10 oktober 2016.

MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het BW wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2016-2017, nr. 54-2282/001.

Wetsvoorstel 25 januari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St. Kamer* 2016-17, nr. 54-2282/001.

Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het BW wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018.

MvT, *Parl. St. Kamer* 2017-18, nr. 54-2848/001.

Wet 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoering van boek 8 "Bewijs", *BS* 14 mei 2019.

Wet houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie, *BS* 7 augustus 2020.

MvT bij het Wetsontwerp houdende boek 5 "Verbintenissen" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St. Kamer* 2020-21, nr. 55-1806/001.

§2: Nederland

Wet van 11 december 1958, *Stb.* 1958.

Nederlands Burgerlijk wetboek, *Stb.* 1969, 257.

Wet van 3 april 1969, *Stb.* 1969.

Wet van 24 april 2017 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Stb.* 11 mei 2017.

§3: Griekenland

Grieks Burgerlijk wetboek van 23 februari 1946.

Wet 1250/1982.

Wet 2830/2000.

Wet 3179/2008.

Wet 4356/2015.

RECHTSPRAAK

§1: Europees

Europese Hof voor de Rechten van de Mens 7 november 2013, 29381/09, Vallianatos en anderen v. Griekenland.

§2: België

Cass. 8 april 1999, *Arr.Cass.* 1999, 474, *DAOR* 2000, 356, noot F. MOURLON BEERNAERT.

Cass. 16 december 2021, *RW* 2022-23, 419, noot A. VAN DEN BROECK, *T.Not.* 2022, 244.

Antwerpen 8 juni 1992, *Rev. Not. B.* 1986, 115.

Brussel 18 januari 1994, *AJT* 1994, nr. 5, 143.

Bergen 23 juni 1998, *Rev. Not. B.* 1998, 641.

Brussel 27 juni 2008, *T.Fam.* 2009, 70, noot K. BOONE en *RTDF* 2009, 552.

Bergen 20 december 2010, *RTDF* 2014, 72.

Antwerpen 31 januari 2017, *TBBR* 2018, 230.

Gent 7 november 2019, *T.Not.* 2020, afl. 6, 512, noot C. BLOMME.

Bergen 2 oktober 2020, *RGEN* 2020, 464, noot P. DE PAGE.

§3: Nederland

HR 28 november 2003, *NJ* 2004, 116.

HR 18 juni 2004, *ECLI:NL:HR:2004:AO7004*, *NJ* 2004, 399.

HR 2 februari 2024, *ECLI:NL:HR:2024:165*

§4: Griekenland

1e Kamer van de rechtbank van eerste aanleg Thessaloniki, 28790/2008, *TNP* 2008, 54-57.

RECHTSLEER

§1 België

§1.1. Boeken

BAEL, J., *Het verbod van erfovereenkomsten in het nieuwe erfrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 322 p.

BAEL, J., *Familiaal vermogensrecht: een kwestie van gezond verstand?*, Brussel, VUB & KnopsPublishing, 2022, 222 p.

BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 422 p.

BARBAIX, R. en VERBEKE, A-L., *Kernbegrippen familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 317 p.

CASMAN, H., *Notarieel familierecht*, Gent, Mys & Breesch, 2002, 654 p.

CASMAN, H., "Schulderkenning tussen samenwoners", *Not. Fisc. M.*, 2016, 41.

DECLERCK, C. en PINTENS, W., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2023, 560 p.

DEKKERS, R., CASMAN, H. en VERBEKE, A-L., *Relatievermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 322 p.

DELAHAYE, B., TAINMONT, F. en LEBE-DESSARD, V., *La cohabitation légale*, Brussel, Larcier, 2013, 182 p.

DE SCHRIJVER, L., *Evaluatie en toekomstperspectieven van de wettelijke samenwoning*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 312 p.

DE SCHRIJVER, L., *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 298 p.

DE SCHRIJVER, L., *Wettelijke samenwoning*, Gent, Larcier, 2017, 290 p.

DE WULF C. en BAEL, J., *Notarieel Familierecht En Familiaal Vermogensrecht : Het Opstellen Van Notariële Akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 1341 p.

DE WULF, C., *De erfwet van 31 juli 2017 – Een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, Brugge, die Keure, 2018, 248 p.

EGGERMONT, G., *Tweerelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 665 p.

GERLO, J., *Handboek voor het familierecht*, Brugge, die Keure, 2004, 342 p.

KESTEMONT, L. en SCHOUKENS, P., *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 143 p.

PINTENS, W., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en VANWINCKELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 529 p.

PINTENS, W., VAN DER MEERSCH, B. en VANWINCKELEN, K., *Inleiding tot het familiaal vermogensrecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2002, 998 p.

SENAES, J., *Notariële ontwikkelingen in de praktijk*, Tielt, Lannoo, 2019, 284 p.

SENAEVE P. en DECLERCK, C., *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2022, 752 p.

SNYERS, J. L., CLYBOUW, A. en DE DECKER, H., *Over plichten en cijfers: de notaris als goede huisvader*, Mechelen, Kluwer, 2017, 366 p.

STIJNS, S., *Leerboek verbintenissenrecht – Boek 1*, Brugge, die Keure, 2022, 728 p.

TILLEMANN, B., *Bijzondere (vermogensrechtelijk) overeenkomsten*, Leuven, Acco, 2012, 1382 p.

VAN GYSEL, A-C. en SAUVAGE, J., *Le couple*, Limal, Anthemis, 2018, 734 p.

VAN LEUVEN, N., *Contracten en mensenrechten: Een mensenrechtelijke lezing van het contractenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 582 p.

VERBEKE, A-L., *Goederenverdeling bij echtscheiding*, Antwerpen, Maklu, 1991, 499 p.

VERBEKE, A-L. en BARBAIX, R., *Beginnelen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 277 p.

VERBEKE, A-L., *Het huwelijkscontract van scheiding van goederen. Pleidooi voor een 'warmere uitsluiting'*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 309 p.

VERBEKE, A-L. e.a., *Relatievermogensrecht (derde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 390 p.

VERBEKE, A-L. e.a., *Erfrecht & giften (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2023, 498 p.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure / la Charte, 2023, 1232 p.

§1.2. Tijdschriften

BARBAIX, R., "Het nieuwe huwelijksvermogensrecht", *RW* 2019-20, afl. 19, 733.

BOONE, K. en DE BACKER, V., "Het centraal register van huwelijksovereenkomsten", *Notariaat* 2011, afl. 13, 1-3.

BRASSEUR, P., "Le formalisme dans la formation des contrats. Approches de droit comparé", *O.C.*, nr. 28, 631.

BROUWERS, S., "De onderhoudsverplichting tussen samenwoners", *Notariaat* 2008, afl. 2, 3.

BUYSENS, F., "Fiscale aspecten van het familiaal vermogensrecht: huwelijksvoordelen, keuzebedingen, lasten,..", *T.Fam.*, 2016, nr. 7, 162-163.

BUYSENS, F., "De GDPR in de praktijk: overdrijven we niet te veel?", *T.Fam.* 2024, afl. 4, 102-104.

BUYSENS, F., "Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?", *T.Fam.*, 2015, nr. 22, 51-52.

CASMAN, H., "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 8, 238-270.

CASMAN, H., "Nieuw huwelijksvermogensrecht. Een bondige kennismaking.", *NJW* 2018, afl. 390, 762.

CASMAN H. en VERBEKE, A-L., "De huwelijksvoordelen met betrekking tot onverdeelde goederen in een scheiding van goederen: een nuttig alternatief voor het verblijvingsbeding in een gemeenschapsstelsel", *Nieuwsbrief Notariaat* 2020, 1-6.

CASMAN, H., "Wettelijke samenwoning: hoe gaat dat nu verder?" *NJW* 2004, 185.

CASMAN, H., "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, afl.8, 238.

CORIJN, M., "Hoe duurzaam zijn recente huwelijken en wettelijke samenwoningen in het Vlaamse Gewest?", *SVR-St@ts* 2017/11, 1-3.

BROUWERS, S., "De onderhoudsverplichting tussen samenwoners", *T.Not.* 2008, afl. 2, 3-4.

COUTURIER, G., "Les finalités et les sanctions du formalisme", *Rép. Defr.* 2000, 882.

DELA-HAYE, B. en TAINMONT, F., "Les effets de la cohabitation légale ou de fait au regard du droit civil des successions et des libéralités", *RGEN*, 2018, 473.

DE BLOCK, H., DE ROECK, G., HENDRICKX, J., NIJS, C., NOUWKENS, W., ROOMS J. en SPAEPEN, A., "De notaris en conflictbeheersing", *Not.Fisc.M.* 2000, 79.

DECLERCK, C., "Contractsvrijheid van aanstaande echtgenoten uitgedrukt in cijfers en grafieken", *T.Fam.* 2023, 70-71.

DECLERCK, C., "Koude uitsluiting: hervormen of afschaffen?", *T.Fam.* 2012, afl. 2, 30.

DECLERCK, C., "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, 106-107.

DECLERCK, C. en WUYTS, T., "Verkiezingsprogramma's 2024: personen-, familie- en familiaal vermogensrecht uitgelicht", *T.Fam.* 2024, afl. 5, 134.

DECLERCK, C. en WUYTS, T., "Verkiezingen 2024: zeg ons dat het goedkomt en geef ons stukjes toekomst", *T.Fam.* 2023, afl. 9, 251.

DE KEZEL, E., "De wet tot invoering van de wettelijke samenwoning: een maat voor niets?", *AJT* 1999-00, 139.

DELBOO, M. en DELARUE, R., "Begunstiging van de langstlevende echtgenoot bij huwelijksovereenkomst", *BN* 2022, nr. 3, 137.

DE PAGE, P., "La loi du 23 novembre 1998 instaurant la cohabitation légale", *RTDF* 1999, 216-217.

DEVOS, S., "De recente wijziging van de bekendmaking van huwelijksvermogensstelsels, wettelijke samenwoningsovereenkomsten en wijzigingsakten", *T.Not.* 2015, 809-822.

DE WULF, C., "Huwelijk en andere samenlevingsvormen: waarheen met het familiaal vermogensrecht?", *T.Not* 2004, 364-365.

DE WULF, C., "Clausules in huwelijkscontracten van scheiding van goederen met het oogmerk latere vereffeningsverrichtingen te vereenvoudigen", *T.Not* 2020, 177-192.

FRANCK, L. en JANSSENS, E., "[Samenleving] Een vergelijkend overzicht van de verschillende samenlevingsvormen naar Belgisch recht", *NOT* 2022, nr. 8, 1-18.

KEEREMAN, A., "Een consequenter en meer solidair huwelijksvermogensrecht", *Juristenkrant* 2018, afl. 371, 8-9.

LABEEUW, N. en BEEKEN, E., "Begunstiging van de langstlevende echtgenoot: verblijvingsbeding", *VIP* 2020, afl. 2, 27-31.

N. LABEEUW en E. JANSSENS, "De Valkeniersclausule anno 2018", *Notariaat* 2018, afl. 19, 4.

MAES, S., "Het getypte eigenhandig testament en de doelstellingen van testamentaire vormvereisten: (on)verenigbaar?", *NFM* 2023, nr. 5, 154-166.

MICHIELS, D., "Fiscale aspecten van het huwelijk", *T.Not.*, 2007, 431-433.

PETERS, G., "Het centraal huwelijksovereenkomstenregister", *GDW* 2015/4, 5.

PINTENS, W., "Art. 931 BW", *Comm.Erf.* 2002, 5.

SENACH, D., "Het huwelijk in opwaartse trend", *TFM* 2020, nr. 132, 3-7.

SCHRAMA, W.M., "Een redelijk en billijk relatierecht", *TPR* 2010, 1736.

VAN DEN BOSSCHE, A., "Een dubieuze clausule in een huwelijkscontract, rechtszekerheid en aansprakelijkheid in het familiaal vermogensrecht", *Not. Fisc. M.* 2021, afl. 6-8, 230-237.

VERBEKE, A-L., "Huwelijksvoordelen bij scheiding van goederen", *TEP* 2022, 14.

VERBEKE, A.L., DELBROEK M. en BOLLEN, K., "Wil de jeugd nog trouwen?", *R.W.*, 2021-2022/4, 151-171.

VERBEKE, A-L., "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, 101-102.

VERBEKE, A-L., "Scheiding van goederen en onverdeeldheden. Over de rechtsgeldigheid van een TIGV", *T.Not.* 2011, 189.

WYART, V., "Du contractualisme du contrat de mariage et de ses conséquences sur la preuve des créances entre (ex-)époux", *RNB* 2013, 13-15.

WUYTS, L., "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.*, nr. 7, 227-228.

WUYTS, T., "Wettelijke samenwoning", *NJW* 2014, 242-257.

§1.3. Bijdragen in verzamelwerken

AERTS, M., "Recente ontwikkelingen inzake vergoedingen tussen echtgenoten en ongehuwde samenwoners" in *Notariële actualiteit 2020-2021*, Brussel, Intersentia, 2021, 211.

AYDOGAN, A., "Vermogensplanning tussen echtgenoten: welke mogelijkheden?" in *Tendensen vermogensrecht 2014*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 167-199.

BARBAIX, R., "De stelsels van scheiding van goederen na de wet Huwelijksvermogensrecht 2018", in R. BARBAIX en J. DU MONGH, *Actualia Huwelijksvermogensrecht 2019*, Mortsel, Intersentia, 2019, 23.

BARBAIX, R., "Notariële akte/België" in A. VERBEKE (eds.), *Vermogensplanning met effect bij leven: schenking*, Gent, Larcier, 2005, 107.

BOONE, K., "Commentaar bij art. 1457, 1459-1460 BW", in H. CASMAN en P. SENAËVE (eds.), *Personen- en familierecht, Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2016, 4.

CASMAN, H., "Enkele aspecten van vermogensrechtelijke overeenkomsten tussen samenwoners", in X, *Overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Kluwer, 2002, 233.

CASMAN, H., "Samenlevingsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 76.

H. CASMAN, "Les nouveautés apportées au régime de séparation de biens" in C. AUGUET (ed.), *Le notaire face aux réformes des régimes matrimoniaux et des successions*, Brussel, Larcier, 2019, 84.

CASTELEIN, C. EN DE CLERCQ, M., "Hoofdstuk 4 - Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN (ed.), *Leuvense notariële geschriften*, Brussel, Intersentia, 2016, 93-110.

CASTELEIN, C., "Eigendomsrecht, eigendomsbewijs en eigendomsverschuivingen in het stelsel van scheiding van goederen: hoe zuiver is de scheiding van goederen nog?" in R. BARBAIX en N. CARETTE (eds.), *Tendensen Vermogensrecht 2017*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 92-93.

DANDOY, N., "Les effets alimentaires de la vie en couple" in J. HAUSER en J-L. RENCHON (eds.), *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, 66.

DANNEBOOM, V. en MORTELMANS, D., "juridische bescherming van samenwoners. Van het grote feest tot de lange to-do" in *Verslagboek Notarieel Congres 2017: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2017, 75-88.

DEBLAUWE, R., "Het huwelijkscontract in formele zin: werking, akte, wijzigingen, publicatie" in *Huwelijksvermogensrecht anno 2021*, Gent, Knops Publishing, 2022, 49-60.

DE SCHRIJVER, L., "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, Knops Publishing, 2020, 55-63.

DESMET K. en LAUWERS, N., "Hoofdstuk 1 - Verboden en toegelaten erfovereenkomsten" in X., *Vermogensplanning & Het praktische nut van erfovereenkomsten*, Brussel, Intersentia, 2021, 3.

DE STEFANI, I., "Les clauses de comptes et les conventions patrimoniales entre cohabitants", in A. CULOT (eds.), *Cohabitation legal*, Louvain-La-Neuve, Larcier, 2008, 83-86.

DU MONGH, J., "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 334-335.

GOOSSENS, E., "Samenwoningsvermogensrecht" in *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 37-55.

LUIJTEN, E.A.A., MALAURIE, P. en VERBEKE, A-L., "Contractuele relaties in het huwelijksvermogensrecht", in *De internationale contractuele relaties. De rol van de notaris. Notarieel congres 1995*, Antwerpen, Maklu, 1995, 480.

DE MULDER, W., "Het samenwoningsvermogensrecht voor en na de wet van 23 november 1998" in *Vlaamse Conferentie der Balie van Gent, Tot de dood ons scheidt?*, Antwerpen, Maklu, 2000, 10.

RENS, J.L., "De raadgevingsplicht van de notaris", in RENS, J. (ed.), "Overzicht rechtspraak. Professionele aansprakelijkheid van de notaris (1973-2006)", TPR 2006, afl. 4, 1818-1820.

SAMOY I. en RONSJN, J., "De professionele aansprakelijkheid van de notaris en de notarisvennootschap", in JURA FALCONIS en I. SAMOY (eds.), *Professionele aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 47-81.

SENAEVE, P. en DE SCHRIJVER, L., "Art. 1478 BW", in X., *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Titel Vbis. Wettelijke samenwoning, Mechelen, Kluwer, 2008, 33.

STIJNS, S., "Nietigheid van het contract als sanctie bij zijn totstandkoming" in J. SMITS, S. STIJNS (eds.), *Totstandkoming van de overeenkomst naar Belgisch recht*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 225-230.

TAYMANS, J-F., "Les cohabitants: quelles limites à la liberté des conventions?" in *De uitdaging voor de notaris. Tussen vrijheid en regelgeving*, Brussel, Larcier, 2011, 138.

VAN DEN HOUTE, B., "Hoe anticiperen op financiële geschillen tussen samenwoners?" in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen/Cambridge, Intersentia, 2012, 199.

VANWINCKELEN, K., "Commentaar bij art. 1392 BW", in X, Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer, Mechelen, Kluwer, 2008.

VANWINCKELEN, K., PINTENS, W., DECLERCK, C. en DU MONGH, J., "Hoofdstuk II. - Feitelijke samenwoning" in *Familiaal vermogensrecht*, 1e editie, Brussel, Intersentia, 2010, 504-514.

VERBEKE, A-L., "Contractvrijheid in het huwelijksvermogensrecht. Opdracht voor een waakzaam notariaat", in G. BAETEMAN, *Liber amicorum*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 331-333

VERBEKE, A-L., "Het huwelijkscontract van scheiding van goederen. Pleidooi voor een warme uitsluiting" in KFBN (ed.), *De evolutie in de huwelijkscontracten*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 422 p.

VERSTRAETE, J., "Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden" in K. MATTHIJS e.a., *Familie op maat*, Mechelen, Kluwer, 2005, 46.

WILLEMS, G., "Registered partnerships in Belgium" in J. SCHERPE en A. HAYWARD, *The future of registered partnerships. Family recognition beyond marriage?*, Cambridge, Intersentia, 2017, 385

§2 Nederland

§2.1. Boeken

DE BRUIJN, E., *Het Nederlandse huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 484 p.

FLOS, A.G.F.M., *Huwelijkse voorwaarden met gescheiden vermogens. Koude uitsluiting in het licht van de dynamische en affectieve relatie van echtgenoten*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2023, 418 p.

HUIJGEN, W.G. en REINHARTZ, B.E., *Het Nederlandse Huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 524 p.

KOCKEN, C.L.B., *De hand van de notaris. Een rechtssociologisch onderzoek naar de onpartijdigheid en invloed van de Nederlandse notaris*, Deventer, Wolters Kluwer, 1997, 217 p.

KOLKMAN, W.D. en SALOMONS, F.R., *Huwelijk, geregistreerd partnerschap en ongehuwd samenleven*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 641 p.

NUYTINCK, A.J.M., Personen- en familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht, Deventer, Wolters Kluwer, 2018, 504 p.

VAN MOURIK, M.J.A. en SCHOLS, F.W.J.M., *Huwelijksvermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 229 p.

VAN MOURIK, M.J.A. en SCHOLS, F.W.J.M., *Relatievermogensrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021, 252 p.

WORTMANN, S.F.M. en VAN DUIJVENDIJK-BRAND J., *Compendium van het personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2024, 480 p.

ZONNENBERG, L.H.M., *Het verrekenbeding*, Deventer, Kluwer, 2019, 436 p.

§2.2. Tijdschriften

ANTOKOLSKAIA, M.V., "De herzieningen van het Nederlandse relatievermogensrecht, *TPR* 2018, 23-28.

BREEDERVELD, B., "Huwelijkse voorwaarden: exclusief domein notaris?", *FJR* 2009, 49.

GERLO, J., "Over wettelijke samenlevingsvormen in België, Frankrijk en Nederland", *T.P.R.*, 2002, 2065.

REIJNEN, T.F.H., "Huwelijksvoorwaarden, echtscheiding en de notaris", *WPNR* 2010, 923.

REINHARTZ, B.E., "Een reactie op het editorial 'Huwelijkse voorwaarden: exclusief domein notaris?', van mr. B. Breederveld", *FRJ* 2009, 98.

SALOMONS, F.R. en VERSTAPPEN, L.C.A., "Koude uitsluiting", *Serie Familie en recht*, nr. 2, Den Haag Boom Juridische Uitgevers, 2011, 13.

VAN LIEROP, D., "Verrekenbedingen in huwelijkse voorwaarden van ondernemende echtgenoten", *WPNR* 2015, 1016.

VAN MOURIK, M.J.A., "De ontwikkelingen in de praktijk der huwelijks en partnerschapsvoorwaarden in de periode 1997-2003", *WPNR* 2005, 6623.

§2.3. Bijdragen in verzamelwerken

LIEBER, J.H., "Artikelsgewijs commentaar op art. 1:115 BW" in *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019.

VLAARDINGERBROEK, P., "Het geregistreerd partnerschap" in S.F.M. WORTMANN (ed.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2021.

§3 Griekenland

§3.1. Boeken

CHIOTELES A., *Greek family law*, Athene, Athens Institute for Education and Research, 2012, 285 p.

CHIRSOS, K., *Legal cohabitation outside marriage*, Piraeus, Prent, 2015, 200 p.

DIMITRIADDIS, I. en POULOU, E., *Family and succession law in Greece*, Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer, 2021, 208 p.

PAPIDOKOS, K. *Marital property and civil aspects*, Athene, NOV, 2017, 721 p.

SYMVIOSIS, C., *Old and new registered partnership*, Athene, NOV, 2009, 311 p.

TSOURAFILIS, A., "Registered partnership", Thessaloniki, DOS, 2013, 358 p.

ZENNIS, F., *Family law and property*, Athene, Piean, 2009, 647 p.

ZOUKIDIS, J., *History of the Greek law and institutions*, Thessaloniki, Aenis, 2016, 409 p.

§3.2. Tijdschriften

CHIOTELIS, A., "A view on reforms in Greek Family Law", in *IPRax*, 1983, 302-304.

MEIDANIS, H., "The Proposal for a Council Regulation on Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in matters of matrimonial property regimes: Effects on third parties", *RHDI* 2013, 49-58.

PAPASTATHIS, C., "The application of religious laws in the Hellenic Republic", *Revue hellénique de droit international*, 1998, 37-48.

§3.3. Bijdragen in verzamelwerken

DELIYANNIS, J., "Le mariage religieux et son efficacité civile en droit hellénique", in *Marriage and Religion in Europe*, ed., Giuffré, 1993, 121-141.

MILES, J., "Unmarried cohabitation in a European perspective" in J.M. SCHERPE, *Family law in the EU*, Northampton, Edward Elgar Publishing, 2016, 85.

I. ANDROULIDAKIS, "Hellas (monograph on family and succession law)", in R. BLANPAIN, *International Encyclopedia of Laws*, Cambridge, Kluwer Law International, 2003, 343.

VARIA

AZARE, B., Perscommuniqué huwelijkscontracten, Brussel, 12 februari 2020.

Kerncijfers Statbel, 2022 : het jaar waarin men eindelijk kon trouwen, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/huwelijken> (laatste consultatie 21.04.2024).

Kerncijfers Statbel, 2022: Verklaringen van wettelijke samenwoning stabiliseren zich en beëindigingen evolueren, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/wettelijke-samenwoning> (laatste consultatie: 21.04.2024).

FEDNOT, Notarisbarometer Familie 2017

FEDNOT, Notarisbarometer Familie 2018.

MONTENS, P., "Vrije toegang tot juridische informatie: een democratische én budgettaire kans", 15 juli 2020, <https://apache.be/gastbijdragen/2020/07/15/vrije-toegang-tot-juridische-informatie-een-democratische-en-budgettaire-kans> (laatst geconsulteerd 21.04.2024).

OECD, Cohabitation rates and prevalence of other forms of partnerships, 27 November 2016, https://www.oecd.org/els/family/SF_3-3-Cohabitation-forms-partnership.pdf (laatste consultatie 21.04.2024).

ROOMS, R., "De notaris en de conflictbeheersing", *Verslag Notarieel Congres Antwerpen*, 23 september 2002.

Notaris.be, Interview: het notariaat van de toekomst, 2015.